

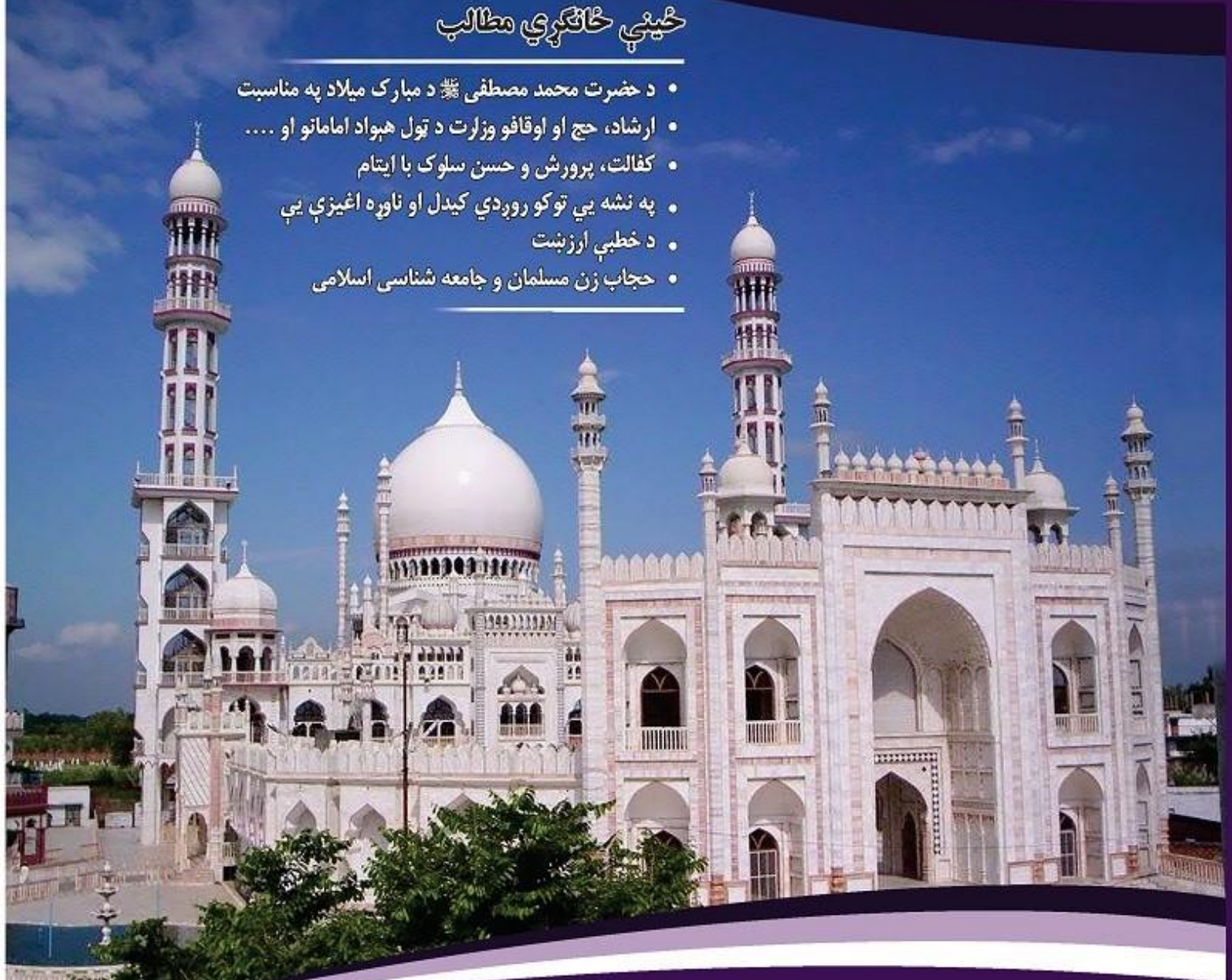
د ۱۴۴۴ هـ ق کال
د ربیع الأول میاشت
او د ۱۴۰۱ هـ ل کال
د میزان او عقرب میاشت

ماهانامه
پیام حق

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

ځینې ځانګړي مطالب

- د حضرت محمد مصطفی ﷺ د مبارک میلاد په مناسبت
- ارشاد، حج او اوقافو وزارت د ټول هېواد امامانو او
- کفالت، پرورش و حسن سلوک با ایتام
- په نشه یي توکو روږدي کیدل او ناوړه اغیزې یې
- د خطبې ارزښت
- حجاب زن مسلمان و جامعه شناسی اسلامی

جامع رشید - دارالعلوم دیوبند

د اسلامي دعوت اهداف

✱ خلک د کفر له تیارو څخه د ایمان نور ته بلل، خلکو ته د خپل رب او خالق ورپیژندل، چې دا کار له دعوت پرته امکان نلري، لقوله سبحانه وتعالى:

الرَّكَابُ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ [سوره ابراهيم: ۱]
ژباړه: الف، لام، را، (دا) کتاب دی چې مونږ ته نازل کړی دی، د دې لپاره چې ته خلک له تیارو نه رڼا ته وباسې د دوی د رب په اذن سره، د ډېر غالب، ښه ستایل شوي ذات لارې ته.

✱ بشریت ته له هلاکت څخه نجات ورکول، ځکه کله چې انسان د ژوند په چارو کې یوازې د عقل، نفسي غوښتنو، خواهشاتو لاره اختیار کړي نشي کولای چې له ضرر او هلاکت څخه نجات ومومي او حتماً به په فساد او هلاکت کې پریوځي، الهي شریعت د تحلیل او تحریم داسې اصول او قواعد وضع کړي دي چې په هغو کې جلب د مصالحو او دفع د ضرر په پام کې نیول شوي وي، چې دا هدف له دعوت الی الله پرته امکان نلري.
لقوله سبحانه وتعالى:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ. [سوره انفال: ۲۴]
ژباړه: ای مؤمنانو! تاسو د الله او د رسول خبره منئ کله چې دی تاسو د هغه کار لپاره راوبلي چې تاسو ته ژوند درکوي.

د [نځي] څخه مطلب د دین او زړونو ژوندې کیدل دي په ایمان سره.
✱ د انسان د خلقت او پیدایښت د اصلي هدف تحقق کوم چې یوازې د الله تعالی عبادت او بندگي ده، لقوله سبحانه وتعالى:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ [سوره الذاریات: ۵۶]
ژباړه: او نه مو دي پیدا کړي پیریان او انسانان مگر دا چې عبادت وکړي زما.
✱ د الله تعالی د طرف نه پر خپلو بنده گانو دلیل او حجت، لقوله سبحانه وتعالى:

رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا [سوره النساء: ۱۶۵]
ژباړه: او (مونږ لېږلي وو) رسولان، چې زېری ورکوونکي او وپروونکي وو، د دې لپاره چې د خلکو په الله باندې څه حجت پاتې نشي پس له رسولانو او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی.

✱ ټول عالم ته د الهي رحمت او هدایت رسول چې د دعوت پرته هیڅ امکان نلري، لقوله سبحانه وتعالى:
وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ [سوره الانبياء: ۱۰۷]
ژباړه: او مونږ ته نه یې لېږلي مگر د ټول عالم لپاره رحمت.

فهرست مطالب

صفحات	عناوین
۲	سرمقاله / اطاعت از امام و خلیفه مسلمان اداره مجله
۳	د حضرت محمد مصطفی ﷺ د مبارک میلاد په مناسبت
۴	ارشاد، حج او اوقافو وزارت د ټول هېواد امامانو او ...
۴	د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د عرفان او مقدسو ...
۵-۶	اخلاق و اوصاف دعوتگر / قسمت دوم و آخر استاد محمد شریف رباطی
۷-۱۰	اسلام کې لومړیتوبونه... / څلورمه برخه محمد نور صدیقی
۱۱-۱۴	تواضع و فروتنی در اسلام منهاج الله فایق
۱۵-۱۶	شرف پوهنپار عائد الله مخور
۱۷-۲۰	کفالت، پرورش و حسن سلوک با ایتام / قسمت اول عبدالرحمن حازم
۲۱-۲۴	مطالعه او پوهنه / دویمه او وروستی برخه استاد محسن حنیف
۲۵-۲۸	عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی / قسمت اول استاد عبدالرزاق هدفمند
۲۹-۳۰	په نشه یي توکو روږدي کیدل او ناوړه اغیزې یې عبدالواحد غرنی
۳۱-۳۵	آثار سوء اعتیاد به مواد مخدر / قسمت اول استاد سید نصیر هاشمی
۳۶-۳۹	د خطبې ارزښت / دویمه برخه مولوی اسرار الحق حکیمی
۴۰-۴۴	حجاب زن مسلمان، و جامعه شناسی اسلامی محمد امین مدقق ارغانی
۴۵-۴۷	د امر بالمعروف او نهی عن المنکر ارزښت او فضیلت شمس الحق مدنی
۴۸-۵۲	شکنجه و اذیت (جسمی و روحی) از نظر... / قسمت اول دکتور عبدالحق حبیبی
۵۳-۵۷	حکم اخذ جریمه نقدی و مالیاتی از اشخاص مولوی محمد عارف مصلح
۵۸-۶۳	کارکردها و گزارش ها خبرنگار مجله

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾ .
دیني، علمي، تحقيقي، اجتماعي او سیاسي
میاشتنی خپرونه

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر
شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب
ترنظر لاندې

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت

مدیر مسئول
مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسئول
سید مسلم شاه اسدی

هیئت تحریر

- ۱- فضل محمد حسینی
- ۲- مولوی عبدالولی حقانی
- ۳- استاد محمد شریف رباطی
- ۴- مولوی عبدالصبور فاروق
- ۵- سید نصیر هاشمی
- ۶- محمد نور صدیقی

د تاسیس کال ۱۳۷۲ هـ ق مطابق ۱۳۳۱ هـ ل

د مجلې دویمه دوره، شلم کال، اومه گڼه
د ۱۴۴۴ هـ ق کال د ربیع الاول میاشت
د ۱۴۰۱ هـ ل کال د میزان او عقرب میاشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰
وړیا ویشل کېږي

اطاعت از امام و خلیفه مسلمان

سرمقاله: این امر ظاهر و روشن است که باید بخاطر تنظیم امور دینی و اجتماعی رهبری از میان انسانها برگزیده شود و در رأس امور قرار گیرد و از آن اطاعت به عمل آید که از دیدگاه شریعت اسلامی اطاعت از امام و خلیفه مسلمان واجب است.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء / ۵۹) "ای کسانی که ایمان آورده‌اید، از خدا (یا پیروی از قرآن) و از پیغمبر (خدا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم با تمسک به سنت او) اطاعت کنید، و از کارداران و فرماندهان مسلمان خود فرمانبرداری نمائید" (مادام که عادل و حق گو بوده و مجری احکام شریعت اسلام باشند).

طوریکه الله متعال می فرماید: ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَزَوَّجُوا فَفَشَلُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ يَفْشَلُونَ﴾ (الأنفال/ ۴۶) "و از خدا و پیغمبرش اطاعت نمائید و (در میان خود اختلاف و) کشمکش نکنید، (که اگر کشمکش کنید) درمانده و ناتوان می شوید و شکوه و هیبت شما از میان می رود (و ترس و هراسی از شما نمی شود) و شکیبائی کنید که خدا با شکیبایان است".

به همین ترتیب با درک حساسیت موضوع که تطبیق احکام الهی در روی زمین می باشد حضرت پیامبر صلی الله علیه وسلم در باره مسلمانان را به پیروی و تحمل امر و ولات امور امر و تأکید می دارند و می فرمایند: «عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ، إِلَّا أَنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ» متفق علیه.

«بر مسلمان، گوش دادن به فرمان و اطاعت فرمانروایان، در هر چه دوست دارد یا ندارد (خواه آن فرمانها را بپسندد، خواه نپسندد) واجب است، مگر این که به گناهی (خلاف شرع) امر شود و هر گاه به معصیت و گناه امر شود، هیچ گوش دادن و اطاعتی در کار او واجب نیست».

یگانه چیزی که مسلمانان را بیشتر می تواند گردهم جمع نماید مهربانی باهم دیگر و اطاعت از اوامر الهی می باشد طوریکه می فرماید: ﴿ثُمَّ حَمَّادٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ (الفتح: ۲۹)

محمد فرستاده خدا است، و کسانی که با او هستند در برابر کافران تند و سرسخت، و نسبت به یکدیگر مهربان و دلسوزند.

امروز مسلمانان ما نیاز بیشتر به هم پذیری و مهربانی دارند، زیرا دشمنان دین ما چنان متحد شده اند که جز به نابودی دین خدا و مسلمانان دیگر به هیچ چیزی راضی نیستند و خداوند متعال بناء بر خیر بودن امر اختلاف، مسلمانان را مورد خطاب قرار داده می فرماید: ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ (آل عمران/ ۱۰۵)

و مانند کسانی نشوید که (با ترك امر به معروف و نهی از منکر) پراکنده شدند و اختلاف ورزیدند (آن هم) پس از آن که نشانه‌های روشن (پروردگارشان) به آنان رسید، و ایشان را عذاب بزرگی است.

تفرقه و اختلاف در دنیا باعث ذلت و خواری و تسلط دشمن بر مسلمانان و در قیامت باعث عذاب شدید خداوند می باشد، زیرا خداوند وحدت و همدلی را بر مؤمنین پسند نموده است و مؤمن حق ندارد از دستور خداوند سرپیچی کند چنانچه می فرماید: عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنْ اسْتَعْمِلَ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسَهُ زَبِيئَةً» [رواه البخاری: ۶۹۳].

"انس از پیامبر خدا صلی الله علیه وسلم روایت نموده است که فرمودند: «بشنوید و اطاعت کنید، و گرچه شخص حبشی که سرش بمانند کشمش می باشد، بر شما امیر مقرر گردد». همچنان به تأکید موضوع ابن عمر رضی الله عنهما می فرماید: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةِ لِقَى اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا حُجَّةَ لَهُ، وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً» رواه مسلم.

وفي رواية له: «وَمَنْ مَاتَ وَهُوَ مُفَارِقٌ لِلْجَمَاعَةِ، فَإِنَّهُ يَمُوتُ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً». مسند احمد.

«از پیامبر صلی الله علیه وسلم شنیدم که می فرمود: هر کس از زیر اطاعت فرمانروایی که با او بیعت کرده، شانه خالی کند، روز قیامت در حالی در پیشگاه خداوند حاضر می شود که دلیل و عذری ندارد و گناهکار است و هرکس در حالی بمیرد که در گردنش رشته‌ی بیعتی (به پیشوای اسلام) نباشد، به مرگ جاهلیت (یعنی بر گمراهی) مرده است».

با در نظر داشت احکام شرعی اطاعت از امام و خلیفه مسلمان واجب است.

زیرا قیام بر علیه خلفاء و امراء عادل و مجری احکام شرع جواز ندارد، زیرا قیام بر علیه آنها سبب خونریزی و چور و چپاول می گردد، و مصائبی که به سبب قیام بوجود می آید جبران ناپذیر است، البته این به آن معنی نیست که برایش نصیحت نکرد، و از وی انتقاد نمود، نه خیر، این کارجواز دارد، بلکه لازم است، و چیزی که روا نیست قیام مسلحانه و خونریزی جهت رسیدن به قدرت می باشد.

د حضرت محمد مصطفی ﷺ د مبارک میلاد په مناسبت

د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د مقام پیغام

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ «إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ» أَشْرَفُهُمْ نَسَبًا وَأَكْمَلُهُمْ جَمَالًا وَأَعْظَمُهُمْ خُلُقًا ﴿يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِسْمَةَ وَإِنَّ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ آل عمران: ۱۶۴
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَى حَبِيبِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَكُلِّ مَنِ اهْتَدَى بِهَدْيِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ... و بعد:
د گران هیواد افغانستان مؤمنو او مجاهدپالو هیوادوالو!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

د اسلام د ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ نیکمرغه میلاد د هغه ستر شخصیت میلاد دی، چې د عربو د جزیرې له غباره ډک آسمان کې د لمر په څېر ولید، د نړۍ بشریت ته یې روښنایي ورکړه، د جاهلیت د دورې د خلکو ژوند یې د جهالت له تورو تیارو او گمراهۍ څخه وژغوره او د رڼا، پرمختګ او نیکمرغۍ لوري ته یې را وستل.

لکه څرنګه چې تاسو خبر یاست مونږ او تاسو د نړۍ د ژغورونکي حضرت محمد مصطفی ﷺ د نیکمرغه او مبارک میلاد د رارسیدو په درشل کې یو، هغه پیغمبر چې د انسانیت او ټول عالم لپاره رحمت دی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ هغه پیغمبر چې شاهدي ورکوونکی، زیری ورکوونکی او وپروونکی دی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ هغه پیغمبر چې دعوت کوونکی او بله ډیوه ده: ﴿وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا﴾.

هغه پیغمبر چې د هر ډول ښکلا، فضیلت او کرامت لرونکی دی، هغه مبارک ﷺ چې د سپیڅلي سیرت او قرآني اخلاقو له لیکلو څخه یې قلم او له بیانولو څخه یې ژبه عاجزه او ناتوانه دي.

هغه پیغمبر ﷺ چې پر مؤمنانو ډیر نرمي کوونکی او ډیر مهربان دی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾.

هغه پیغمبر چې شپه او ورځ به د خپل اُمت په غم کې و، د دوی لپاره به یې په ساعتونو، ساعتونو له دعاګانو، عذر، زاری او عاجزۍ سره د الله تعالی په دربار کې د مغفرت او ښې غوښتنې کولې.

عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) مِنْ مَكَّةَ نُرِيدُ الْمَدِينَةَ، فَلَمَّا كُنَّا قَرِيبًا مِنْ عَزْرَاءَ نَزَلَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ قَدَعَا اللَّهَ سَاعَةً، ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا فَمَكَثَ طَوِيلًا، ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ قَدَعَا اللَّهَ سَاعَةً، ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا فَمَكَثَ طَوِيلًا ثُمَّ قَامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ سَاعَةً ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا - ذَكَرَهُ أَحْمَدُ ثَلَاثًا - قَالَ: «إِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي وَشَفَعْتُ لَأُمَّتِي فَأَعْطَانِي ثَلَاثَ أُمْتِي فَخَرَرْتُ سَاجِدًا شُكْرًا لِرَبِّي، ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي لَأُمَّتِي فَأَعْطَانِي ثَلَاثَ أُمْتِي، فَخَرَرْتُ سَاجِدًا لِرَبِّي شُكْرًا، ثُمَّ رَفَعْتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي لَأُمَّتِي فَأَعْطَانِي الثَّلَاثَ الْآخَرَ، فَخَرَرْتُ سَاجِدًا لِرَبِّي». سنن أبي داود.

د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د دې سپیڅلي میلاد د رارسیدو په مناسبت، د نړۍ ټولو مسلمانانو ته په ځانګړې توګه د افغانستان مجاهد او شهیدپال ملت ته مبارکي وايي او له ټولو دولتي او غیر دولتي ادارو څخه هیله کوي چې په ډیره عالي او شانداره توګه د قرآن کریم په ختمونو او د نبوي سیرت د سیالیو په جوړولو سره د رحمة للعالمین دغه مبارک میلاد ولمانځي او د قولې، فعلې او تقریرې سنتونو په عملي کولو سره د یو کامل اُمتي عهد تازه او ژوندی وساتي.

همدارنګه له علماوو، خطیبانو او لیکوالانو څخه هم غوښتنه کوو، چې د رسول اکرم ﷺ د سپیڅلي سیرت په بیانولو، اتحاد، اتفاق او یووالي ته د خلکو په هڅولو او د خیریه کارونو په ترسره کولو، له یتیمانو، بېوزلو او مسکینانو سره د مرستې په کولو او د هر هغه عمل په کولو چې د الله ﷻ د رضا او د حضرت محمد ﷺ د مبارک روح د خوښۍ سبب ګرځي، دا نیکمرغه ورځ ولمانځي. و من الله التوفيق

د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو وزیر

شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب

ارشاد، حج او اوقافو وزارت د ټول هېواد امامانو او خطیبانو لپاره یوه متحده خطبه چاپ کړه

چهارشنبه ۳۰ ربیع الأول ۱۴۴۴ هـ ق (۴ عقرب ۱۴۰۱ هـ ش)

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د ټول هېواد د امامانو او خطیبانو لپاره یوه متحده خطبه د یو کتاب په بڼه ترتیب او چاپ کړه او د وزارت لخوا په ټول هېواد کې توزیع شوه. دا چې پر اسلامي اُمت باندې د الله تعالی له لویو نعمتونو څخه یو نعمت دا دی چې ځینې غوره او ځانگړې ورځې او وختونه یې ورته ټاکلي دي چې هغو وختونو کې د مسلمانانو د نیکو اعمالو اجر ډیر زیات وي او لوړې درجې یې په برخه کېږي. یو له هغو غوره وختونو څخه د جُمعي مبارکه ورځ ده، چې الله تعالی د اسلامي اُمت لپاره ځانگړې کړې او د مسلمانانو لپاره یې د اونۍ اختر گرځولي ده.

الله تعالی په دې ورځ کې پر مسلمانانو د جُمعي لمونځ فرض کړی او د جُمعي د خطبې اوریدل یې ورباندې واجب کړي دي. د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لېدل چې د هېواد په جوماتونو کې مختلفې خطبې ویل کېږي، د دې وزارت له مقام څخه علماوو او خطیبانو په دوامداره توګه غوښتنه درلوده چې یوه واحد متحده منل شوې خطبه ترتیب کړي. د جُمعي خطبه خپل آداب او مستحبات لري او له مستحباتو څخه یې یو مستحب دا هم دی چې د وخت امیر او حاکم ته د خیر او صلاح، په شریعت باندې د استقامت او پر دښمنانو د بري دعاء وشي. د وخت سلطان او حاکم ته دعاء هغه څه دي چې د صحابه وو په زمانه کې به کیدله. امام احمد بن حنبل او فضیل بن عیاض او نورو ویلي دي که چېرې زمونږ یواځې یوه دعاء قبلېږي نو مونږ به یې عادل بادشاه ته وکړو. همدا راز د عثماني خلافت په دوران کې به په خطبو کې عثماني خلفاوو ته دعاء کیدله.

د پورتنیو شواهدو او متواتر تعامل په بناء به د ظاهر شاه په وخت کې هم ده ته په خطبو کې دعاء کیدله او د افغانستان اسلامي امارت د لومړي دور د حاکمیت په وخت کې به هم د وخت امیر المؤمنین ملا محمد عمر مجاهد رحمه الله ته دعاء کیدله. په همدې موخه د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د ټول هېواد د امامانو او خطیبانو لپاره یوه متحده خطبه د یو کتاب په بڼه په پښتو او دري ژبو ترتیب کړه، چې د خطبې ټول ارکان، سنتونه او آداب پکې رعایت شوي دي د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب د دې خطبې په ابتداء کې ډیره جامع علمي مقدمه لیکلي ده او بیا دا خطبه د افغانستان اسلامي امارت د مشرتابه لخوا تصویب شوه. چې د پنځه شپيته زره (۶۵۰۰۰) نسخو په تیراژ چاپ او په مرکز او ولایتونو کې په خطیبانو او امامانو باندې توزیع شوه.

بناءً د هیواد پر ټولو امامانو او خطیبانو لازمه ده، چې د جُمعي په ورځ د همدغې خطبې په ویلو سره دخپل اتفاق او یووالي څرګندونه وکړي.

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د عرفان او مقدسو ځایونو د انسجام مرستیال وټاکل شو

سه شنبه ۱۴۴۴ هـ ق کال د ربیع الأول ۱۵مه چې د ۱۴۰۱ هـ ش کال د میزان له ۱۹ مې سره سمون لري

د عالیقدر امیرالمؤمنین (حفظه الله) د فرمان له مخې، محترم شیخ مولوی عزیز الرحمن «منصور» د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د عرفان او مقدسو ځایونو د انسجام د مرستیال په توګه وټاکل شو او خپله دنده یې پیل کړه.

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوی نور محمد ثاقب ددغه وزارت یو شمېر رئیسانو په شتون کې مولوی عزیزالرحمن منصور ته ددغه وزارت د معین په توګه د ټاکل کیدو مبارکي وویلې او په یاده دنده کې یې ورته د بریالیتوب هیله وکړه. بیا مولوی عزیز الرحمن منصور د وزارت د هېري هیئت د یو شمېر غړو په ملتیا د معینیت دفتر ته لاړ او هلته په رسمي ډول کارکوونکو ته ور وپیژندل شو. په یاده غونډه کې د ارشاد، حج او اوقافو مالي او اداري مرستیال مولوي عارف الله «عارف» د چارو ادارې د فرهنګي او ټولنیزو چارو رئیس مولوي عبدالباقي، د اوبو او انرژۍ وزیر مولوي عبداللطیف «منصور» او د دې وزارت یو شمېر رئیسانو ګډون درلود. غونډه د قرآن کریم د څو مبارکو آیتونو په تلاوت سره پیل شوه، ورپسې د چارو ادارې د فرهنګي او ټولنیزو چارو رئیس مولوي عبدالباقي د نوموړي د ګمارنې حکم ولوست ورپسې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت مالي او اداري مرستیال مولوي عارف الله «عارف» شیخ عزیز الرحمن «منصور» ته د دغه وزارت د عرفان او مقدسو ځایونو د انسجام د معین په توګه د ټاکل کیدو مبارکي وویلې او د بریالیتوب هیله یې وکړه. ورپسې شیخ عزیز الرحمن «منصور» د وزارت د رهبري له تود هرکلي څخه مننه وکړه او زیاته یې کړه، چې د اسلامي امارت موخو ته د رسېدو او خلکو ته د خدمت په لاره کې به هېڅ راز هلې ځلې او همکاري ونه سپموي. نوموړي څوکی او مقام یو امتیاز نه، بلکې یو مسؤلیت وباله.

په پای کې ښاغلي منصور د لوی څښتن تعالی له دربار څخه د دین او خلکو په خدمت کې د بریالیتوب دعاء وکړه او ویې ویل چې د ټولو مسؤلینو په همکاري او مرستې به ورسپارل شوې چارې په ښه توګه پرمخ وړي.

اخلاق و اوصاف دعوتگر

قسمت دوم و آخر:

استاد محمد شریف رباطی

دعوت دعوتگر عاری از خشونت باشد

این نکته نیز لازم است که دعوتگر باید در انجام این فریضه الهی و دعوت به سوی حق و مبارزه با فساد، دلسوزی و حسن نیت و پاکی هدف را فراموش نکند، و جز در موارد ضرورت از راههای مسالمت آمیز وارد شود، نباید انجام این وظیفه را مساوی با خشونت گرفت.

ولی متأسفانه بعضی از افراد به هنگام انجام این وظیفه، در غیر مورد ضرورت، از راه خشونت آمیز وارد می شوند، و گاهی متوسل به الفاظ زشت و زننده می گردند، و لذا می بینیم، این نوع امر به معروف ها نه تنها اثر خوبی از خود بجا نمی گذارد، بلکه گاهی نتیجه معکوس هم می دهد، در حالی که روش پیامبر ﷺ وسیره ائمه هدی نشان میدهد که آنها به هنگام اجرای این دو وظیفه را با نهایت لطف و محبت می آمیختند، و به همین دلیل سرسخت ترین افراد به زودی در برابر آنها تسلیم می شدند.

جوانی به خدمت پیامبر ﷺ آمد و عرض کرد: ای پیامبر خدا! آیا به من اجازه می دهی زنا کنم؟! با گفتن این سخن فریاد مردم بلند شد و از گوشه و کنار به او اعتراض کردند، ولی پیامبر ﷺ با خونسردی و ملایمت فرمود: نزدیک بیا،

جوان نزدیک آمد، و در برابر پیامبر ﷺ نشست، حضرت با محبت از او پرسید: آیا دوست داری با مادر تو چنین کنند؟ گفت: نه فدایت شوم، فرمود: همینطور مردم راضی نیستند با مادرانشان چنین شود، آیا دوست داری با دختر تو چنین کنند؟ گفت: نه فدایت شوم، فرمود: همینطور مردم در باره دخترانشان راضی نیستند، بگو ببینم، آیا برای خواهرت می پسندی؟! جوان مجدداً انکار کرد(و از سؤال خود به کلی پشیمان شد) پیامبر سپس دست بر سینه او گذاشت و در حق او دعا کرد و فرمود: (خدایا قلب او را پاک گردان و گناه او را ببخش و دامن او را از آلودگی به بی عفتی نگاه دار). از آن به بعد منفور ترین کار در نزد این جوان زنا بود!... این بود نتیجه ملایمت در نهی از منکر.

دعوتگر اول از خود آغاز کند:

ناگفته نماند که داعی و دعوتگر بایست اول از خود؛ بعد از خانواده و سپس از اجتماع دعوت را آغاز کند؛ زیرا هر فرد مؤمن و مسلمان در این راستا مسؤولیت دارد، قطع نظر از اینکه کلمه {من} در آیه {وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ} "من" برای تبعیض باشد و یا برای بیان جنس، (۱۰) زیرا اجتماع مکون از افراد است، فرد اگر

صالح و مخلص، مصلح و نیکوکار، مطیع و فرمانبردار و با خدا باشد، اعمال و کردارش باعث اصلاح، آرامش، آبادی، و رشد جامعه می گردد؛ اگر خدای ناخواسته ناصالح، بدکار، بدکردار و تبیهکار باشد، لاجرم اثرات بد شان در جامعه سرایت کننده است:

صحبت صالح ترا صالح کند

صحبت طالح ترا طالح کند

سپس از فامیل و خانواده خود دعوت به سوی الله را شروع نماید به خاطر اینکه هر فرد متدین و مسلمان مکلف است که مواظب و مراقب اعضای فامیل و خانواده خویش بوده و آنان را از انجام کارهای نامشروع منع و به نیکی و انجام کارهای خیر دعوت نموده و از آتش دوزخ بر حذر بدارد چنانچه الله متعال می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْأَجَارُ عَلَيْهِمْ مَلَكَةٌ غُلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ التحريم: ۶

یعنی: "ای کسانی که ایمان آورده اید! خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان ها و سنگ هاست نگه دارید؛ آتشی که فرشتگانی بر آن

گمارده شده که خشن و سختگیر اند و هرگز فرمان خدا را مخالفت نمی کنند و آنچه را فرمان داده شده اند (به طور کامل) اجرا می نمایند".

دعوتگر دعوتش را از خانواده خود شروع نماید: طوری که قرآن کریم این مشعل فروزان و منبع هدایت عالم بشریت می فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَفْسِكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ۶]

"ای کسانی که ایمان آورده اید! خود و خانواده خویش را از آتشی که هیضم آن انسان ها و سنگ ها هستند نگاهدارید".

نگهداری خویشتن به ترک معاصی و عدم تسلیم در برابر شهوات سرکش است، و نگهداری خانواده به تعلیم، تربیت، امر به معروف، نهی از منکر و فراهم ساختن محیط پاک و خالی از هرگونه آلودگی، در فضای خانه و خانواده است. این برنامه ای است که باید از نخستین سنگ بنای خانواده، یعنی از مقدمات ازدواج، و سپس از نخستین لحظه تولد فرزند آغاز گردد، و در تمام مراحل با برنامه ریزی صحیح و با نهایت دقت تعقیب شود.

قابل توجه این که: تعبیر به «قُوا» (نگه دارید) اشاره به این است

که اگر آنها را به حال خود رها کنید، خواه مخواه به سوی آتش دوزخ پیش می روند، شما هستید که باید آنها را از سقوط در آتش دوزخ حفظ کنید. (۱۱)

دستور امر به معروف و نهی از منکر، یک دستور عام است، که همه مسلمین نسبت به

یکدیگر دارند، انسان در مقابل همسر و فرزند خویش، مسؤولیت سنگین تری دارد، و موظف است تا آنجا که می تواند، در تعلیم و تربیت آنها بکوشد، آنها را از گناه باز دارد و به نیکی ها دعوت نماید، نه این که تنها به تغذیه جسم آنها قناعت کند. در حدیث جامع، از رسول الله ﷺ آمده است: (كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ رَاعٍ فِي مَالِ سَيِّدِهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ قَالَ وَحَسِبْتُ أَنَّ قَدْ قَالَ وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي مَالِ أَبِيهِ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَكُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ).

یعنی: "همه شما نگهبانید، و همه در برابر کسانی که مأمور نگهبانی آنها هستید، مسؤول اید، امیر و رئیس حکومت اسلامی نگهبان رعیت خود است و در برابر آنها مسؤول اند، مرد، نگهبان خانواده خویش است و در مقابل آنها مسؤول، زن، نگهبان خانواده شوهر و فرزندان است و در برابر آنها مسؤول می باشد، برده در مال آقااش نگهبان است و در برابر آن مسؤول است؛ شما همه نگهبانید و در برابر کسانی که مأمور نگهبانی آنها هستید مسؤول اید!".

دعوت به معنی سلب آزادی نیست

باید گفت با اینکه بطور مسلم زندگانی دسته جمعی برای افراد بشر فوائد و برکات فراوانی دارد و حتی این نوع مزایا انسان را وادار به زندگانی اجتماعی کرده است، ولی در مقابل آن محدودیتهایی نیز برای او به بار می آورد، و چون در برابر فوائد بی شمار زندگی دسته جمعی ضرر

این نوع محدودیتها را پذیرفته است، و از آنجا که در زندگی اجتماعی سرنوشت افراد به هم مربوط است، و به اصطلاح افراد اجتماع در سرنوشت یکدیگر اثر دارند، حق نظارت در اعمال دیگران حق طبیعی و خاصیت زندگی دسته جمعی است، چنانچه این مطلب به طرز جالبی در حدیثی که قبلاً از پیامبر اکرم ﷺ نقل کردیم آمده است. بنابراین انجام این فریضه نه تنها با آزادیهای فردی مخالف نیست، بلکه وظیفه ای است که افراد در مقابل یکدیگر دارند.

نتیجه گیری: داعی و دعوتگر باید همواره ملبس به لباس اخلاق حمیده و سجایای محموده بوده و مردم را بسوی خیر، فلاح و رستگاری به شیوه بسیار عالمانه، مدبرانه و حکیمانه و اسلوب نیکو و ﴿يَا أَيُّهَا أَحْسَنُ﴾ دعوت نموده و از منکرات و امور نا مشروع منع نماید؛ زیرا برهرفرد مؤمن و مسلمان بخصوص برای شخص داعی و دعوتگر لازم است هنگامی که یک عمل زشت و منکر را می بیند، باید اقدام به منع آن کرده و نگذارد که آن عمل انجام پذیرد، اگر توسط دست نتوانست مانع آن شود، با زبان، لطف خوش، گفتار نرم و ملایم و پیشانی گشاده و باز و لب مملو از تبسم مانع آن شود، و اگر مجال این کار هم برایش میسر نشد، حد اقل آن کار را بد و زشت دانسته و قلباً از آن متنفر بوده و باشد.

منابع:

- ۱۰- الجامع لاحکام القرآن (تفسیر قرطبی) لابی عبد الله محمد ابن احمد الانصاری القرطبی تحقیق عبدالرزاق المهدی دارالکتاب العربی بیروت.
- ۱۱- صحیح البخاری.

اسلام کې لومړيتوبونه

څلورمه برخه:

محمد نور "صدیقی"

درېیم: د اسلامي دعوت د ډگر لومړيتوبونه

۱- اصولو ته پر فروعو لومړيتوب ورکول

هغه مسائل او موضوعگانې چې د اسلامي دعوت اړوند دي، هغو کې لومړيتوب اصولو ته دی. په همدې اساس، د اسلام داعي بايد پر هغو مسائلو زيات ترکيز وکړي، چې د اصولو بڼه لري. د بېلگې په ډول: د عقيدې اړوند مسائل.

رسول الله ﷺ شاوخوا ديارلس کاله په مکه مکرمه کې تېر کړل او په دې موده کې د هغه مبارک د دعوت و سر موضوع عقیده وه، همدې ته يې خپل مکي دور کې پر نورو مسائلو ترجيح ورکړې وه، هڅه او زيار يې دا و چې په لومړي گام کې بايد د خلکو په عقيدې کار وشي، د ايمان اصول ورته وښودل شي، هغه چې د (علم الکلام) په کتابونو کې ورڅخه په إلهياتو، نبواتو او سمعياتو (لکه: ملائکه، قبر، آخرت، جنت، دوزخ او داسې نور ...) تعبير شوی دی.

کله چې سمې عقيدې د خلکو په ذهنونو کې ځای ونيو او زړونو ته يې په دې برخه کې ډاډ او اطمینان حاصل شو، رسول الله ﷺ خلکو ته هغه احکام بيان کړل چې عملي بڼه لري، يعنې عملي

احکام او فروعې مسائل، لکه: لمونځ، روژه، زکات، حج او داسې نور... دا د هغه وخت او ځای له غوښتنو سره سم نبوي تگلاره وه.

د همدې حکیمانه نبوي تگلارې په اساس، له عقيدې پرته د اسلامي دعوت اړوند نور مسائل او موضوعگانې لومړی بايد ترتيب شي، هغه چې د اصولو او کلياتو بڼه لري، له فروعو او جزئياتو جلا او لومړيتوب ورکړای شي، لکه: د يوه هېواد ملي گټې، د ملت يووالی، د نظام ټينگښت، امنيت، عدالت، کار اهل کار ته سپارل، د بهرنيانو د لاسوهنو مخنيوی او داسې نور ...

همداراز کومه موضوع چې د نورو موضوعگانو په پرتله د وخت او ځای له غوښتنو سره سم لومړيتوب ولري، د اسلام داعي بايد لومړی همغه خلکو ته روښانه او زيات ټينگار پرې وکړي، لکه: د بشر حقوق، د ښځو حقوق، ترهگری، او د بيان آزادي، هغه موضوعگانې دي، چې نن سبا هر ځای کې د خبرو او ناستو د سر موضوع گرځېدلې او ډېر ټينگار پرې کېږي. نو د داعي دنده ده، خو د دغو مسائلو په هکله خلکو ته د اسلام

سپيڅلي دين ښيگڼې بيانې کړي؛ ځکه اسلام يوازينی شامل الهي دين دی چې د انساني ژوند ټولو برخو لپاره د خير او ښيگڼې، د عدل او انصاف پر بنسټ لارښوونې لري.

۲- فرائضو او واجباتو ته پر سنتو او نوافلو لومړيتوب ورکول

اعمال يا په بل عبارت شرعي عملي احکام خپلو منځو کې سره متفاوت دي، ځينې يې د فريضو درجه لري، ځينې يې د واجباتو، ځينې يې د سنتو او ځينې نورې د نوافلو درجه لري. «۱» دليل يې په لاندې ډول دی:

الف: رسول اکرم ﷺ فرمايلي دی:
{بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ} «۲»

ژباړه: اسلام په پنځو (سنتو) ولاړ دی: د دې گواهي ورکول چې له الله پرته بل (برحق) معبود نشته او دا چې محمد ﷺ د الله رسول دی، لمونځ اداء کول، زکات ورکول، د بيت الله

حج او د رمضان میاشتنې روژه نیول.

ب: یو بل روایت کې راځي، چې یو سړی رسول اکرم ﷺ ته راغی او د اسلام د ارکانو په هکله یې ورڅخه پوښتنه وکړه، نو رسول اکرم ﷺ ورته د لمانځه، د رمضان میاشتې د روژې او زکات یادونه وکړه، د هر رکن له یادونې وروسته به نوموړي کس پوښتنه کوله، چې آیا پر ما له هغو پرته بل څه لازم دي؟ رسول اکرم ﷺ به د هرې پوښتنې په ځواب کې ورته ویل: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطُوعٌ»، یعنې: «نه، پر تا بل څه لازم نه دي، مگر دا چې نفل پیل کړې، نو (اتمام یې) درباندي لازميږي»، نو هغه کس د تلو په وخت وویل، چې له دې نه به نه څه زیات کړم او نه څه کم، نو رسول اکرم ﷺ وفرمایل: {أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ}، یعنې: دا کس به کامیاب وي، که چیرې هغه په خپله خبره کې رښتیني و اوسي. «۳»

په دې مبارک حدیث کې، د اسلام د ارکانو ترسره کوونکي ته د (فلاح) یعنې کامیابی نسبت شوی؛ ځکه هغه څه یې اداء کړي، چې ورباندې فرض او لازم ؤ او څوک چې فرض په صحیح ډول (له خپلو شرایطو، ارکانو او خشوع سره) اداء کړي، هغه کامیاب دی.

خو د دې مطلب دا نه دی، چې د مندوباتو او مستحباتو په ترسره کولو سره انسان د (فلاح) درجه نه مومي، بلکې د مندوباتو په اداء

کولو سره هغه بیا هم له (فلاح) څخه برخمن وي، نو د مندوباتو په شمول د فرایضو په اداء کولو، په اولی طریقې سره د (فلاح) درجه ترلاسه کوي. «۴»

ج: په یوه قدسي حدیث کې راغلي: «مَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ...» «۵»

له دې مبارک حدیث څخه دا ثابتیږي، چې فرایض الله تعالی ته د نږدېوالی لپاره، هغه ته تر ټولو زیات خوښ اعمال دي.

امام ابن حجر (رحمة الله علیه) د دې مبارک حدیث د شرحې په ترڅ کې وایي: «فرض د اصل او تهداب په څېر دی او نفل د فرع او ودانۍ په څېر، په مأمور به طریقې سره د فرایضو په ترسره کولو کې، د الهي امر امتثال او د امر احترام او درناوی نغښتی دی او هم په کې د ربوبیت د عظمت او د عبودیت د ذلت اظهار دی، نو الله تعالی ته په فرایضو سره نږدېوالی، تر ټول ستر او غوره عمل دی.» «۶»

د عملي احکامو ترمنځ د دې تفاوت غوښتنه دا ده، چې د اسلام داعي هر یوه حکم ته، د هغه له درجې سره سم لومړیتوب ورکړي.

له دې نه هغه ناسمه تگلاره هم په ډاگه کیږي، چې ځینو دعوتگرانو د خپل دعوت لپاره خپله کړې، داسې چې پر مستحباتو یې دومره ټینګار وي چې ګڼې دا د فرایضو درجه لري او د ځینو فرایضو په برخه کې بیا د مستحباتو په

اندازه هم کوښښ نه کوي، همدارنګه په ځینو وختونو کې مکروهات د قطعي حرامو مرتبې ته لوړوي او د قطعي حرامو په برخه کې د مکروهاتو په اندازه هم نه خپه کیږي.

۳- اسانۍ ته پرسیختی لومړیتوب ورکول:

که شرعي نصوص او همداراز د رسول اکرم ﷺ مبارک سیرت مطالعه کړو، راته څرګنده به شي، چې د اسلام سپیڅلي دین، په ټوله کې، د سختۍ په پرتله اسانۍ ته لومړیتوب ورکړی دی. لاندې یې دلایل دي:

الف: الله تعالی فرمایي:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ البقرة: ۱۸۵

ژباړه: الله تاسو ته اساني غواړي، سختي درته نه غواړي.

ب: په بل ځای کې فرمایي: ﴿وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمُ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ الحج: ۷۸

ژباړه: او (الله) په دین کې پر تاسو څه تنګي نه ده راوستې.

ج: د رسول اکرم ﷺ په اړه عائشه رضی الله عنها فرمایي: ((مَا خَيْرَ رَسُولٍ لِلَّهِ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا اخْتَارَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا، فَإِذَا كَانَ إِثْمًا كَانَ أَبْعَدَ النَّاسِ مِنْهُ)). «۷»

ژباړه: رسول اکرم ﷺ ته د دوو کړنو ترمنځ غوراوی نه دی ورکړلای شوی، مګر دا چې هغه اسانتره یوه به یې ورڅخه غوره کوله، چې د ګناه به نه وه خو که هغه به د ګناه وه، نو له ټولو

خلکو به ورڅخه زیات لرې ؤ.

د: کله چې رسول اکرم ﷺ ابو موسی اشعري ؓ او معاذ بن جبل ؓ اسلام ته د خلکو د بللو لپاره یمن ته لېږل، نو یې دا لارښوونه ورته وکړه: ((يَسْرًا وَلَا تُعْصِرًا وَيَبْشَرًا وَلَا تُنْفِرًا)). «۸»

ژباړه: انساني کوۍ او سختي مه کوۍ (په دين کې)، زېری ورکوۍ (د الله په رحمت، فضل او ثواب سره) او کرکه مه پيدا کوۍ (په خلکو کې له دين څخه). «۹»

په همدې اساس، ویلای شو چې د سختۍ په پرتله الله تعالی او د هغه رسول ﷺ ته آسانی ډېره خوښه او گرانه ده. همدا وجه ده، چې د اجتهادي مسائلو په اړه زموږ د امت د فقهاوو تگلاره پر آسانی ولاړه ده، یعنې: هغه څه ته یې ترجیح ورکړې، چې د خلکو لپاره په کې آساني وي، په ځانګړي ډول (د معاملاتو) په برخه کې او د دوی دا عبارت: «هذا القول أرفق بالناس» خورا ډېر شهرت پیدا کړی، لکه امام سرخسي (رحمة الله عليه) چې د یوې مسئلې په هکله د مذهب د امامانو ترمنځ د اختلاف له یادولو وروسته وایي:

«ما كان أرفق بالناس فالأخذ به أولى؛ لأن الحرج مدفوع». «۱۰»

آساني غوره کول، هغه وخت زیات تاکید پیدا کوي، چې اړتیا ورته پیدا شي، لکه: د ناروغۍ، بوداتوب، د مشقت زیاتوالي او داسې نورو حالاتو په صورت کې.

داسې هم کېدای شي، چې د ځانګړو خلکو (د ټینګې ارادې او مرجعیت لرونکي خلکو) لپاره، د آسانی په پرتله (د عزیمت) کار اختیارول غوره وي، خو په ټوله کې د عامو خلکو لپاره، د شریعت په چوکاټ کې آساني غوره والی لري.

۴- صبر ته د پایلې پر ژر لاسته راوړلو لومړیتوب ورکول

زغم او صبر داسې یو فطري یا کسبي خوی دی، چې انسان ته د یوه کار د دوام ورکولو قوت او توان وربښي، د نفساني او فزیکي ستونزو زغملو ته یې جوګه کوي. صبر داسې یوه توښه ده، چې انسان خپل هدف ته د رسېدو لپاره د لارې په اوږدو کې ورڅخه ګټه اخلي او د یوه ځواکمن عنصر په توګه، له هر ډول خنډونو او موانعو څخه پرې خپل ځان تېروي او د امان ساحل ته یې رسوي.

په همدې ډول د الله تعالی دین ته د بلنې په لار کې د داعي لپاره صبر خورا زیات مهم او اړین صفت دی؛ ځکه د دعوت لاره په ګلونو پوښل شوې لاره نه، بلکې له ازغو ډکه لاره ده، نو که چیرې داعي په دې سپېڅلې لار کې د خلکو اذیت او ناوړه چلن سره مخ کېږي، د همدې ستر خوی پر مټ یې په پراخه سینه مني، اراده کې یې کمزوري نه راځي او دې ته یې بیرته نه وي، چې د خپل دعوتي کار پایله ژر وويني. دلیل یې په لاندې ډول دی:

الف: الله تعالی رسول الله ﷺ ته په خطاب کې فرمایي: ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنكَ الَّذِينَ لَا يُثَبِّتُونَ﴾

الروم: ۶۰

ژباړه: نو صبر وکړه (ای پیغمبره د مشرکینو په ضرر)، یقیناً د الله وعده (په نصرت) رښتینې ده او (په کار ده چې) هغه خلک دې هېڅکله بې ثباته ونه مومي، چې باور نه کوي.

ب: رسول الله ﷺ فرمایي: ((الْمُؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ وَلَا يَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ)) «۱۱»

ژباړه: هغه مؤمن چې له خلکو سره ګډ اوسي (تعامل کوي) او د هغوی پر ضرر صبر کوي، له هغه مؤمن څخه ستر اجر لرونکی دی، چې له خلکو سره ګډ نه اوسي او نه د هغوی پر ضرر صبر کوي.

۵- له بې لارو سره نرمۍ ته پر سختۍ لومړیتوب ورکول

یو له هغو صفاتو څخه چې د اسلام داعي باید خپل ځان پرې سنبال کړي، له بې لارو او ګناهکارو خلکو سره نرم خوی ساتل دي. د همدې خوی له لارې، داعي د جهالت، غفلت او ضلالت په قلفونو د خلکو تېلي پيدا زړونه پرانیزي او لاره ورته پیدا کوي. لاندې یې دلایل دي:

الف: الله تعالی موسی ؑ او هارون ؑ فرعون ته د لېږلو پر مهال، د لارښوونې په توګه فرمایي: ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّنَا لَعَلَّهٗ﴾

ژباړه: نو تاسې دواړه هغه (فرعون) ته نرمه خبره وکړئ، ښايي پند واخلي يا وويريږي. سره له دې، چې فرعون متکبر پاچا ؤ او په مقابل کې موسى ﷺ د الله تعالى غوره بنده و، خو بيا هم الله تعالى ورته له فرعون سره په نرمه لهجه د خبرو امرکړی ؤ او حکمت په کې دا دی، چې نرمې او پستې خبرې غوصه سړوي، زړه وينوي او انسان سوچ او فکر ته لېواله کوي. «۱۲»

ب: رسول اکرم ﷺ، چې د ځمکې پر سر د قرآني اخلاقو گرځېدونکې نمونه وه، يو ځلې يوه اعرابي په جومات کې متيازې وکړې، نو صحابه وووﷺ وغوښتل چې هغه منع کړي او ويې رتي، خو رسول الله ﷺ هغوی له دې کاره ايسار کړل او ورته يې وويل: ((لَا تُزِمُوهُ، دَعُوهُ)) (يعني: بولي پرې مه قطع کوئ، همداسې يې پرېږدئ)، وروسته يې هغه اعرابي وروغوښت او په نرمه لهجه يې ورته نصيحت وکړ، چې دا جومات دی، دا د گندگۍ او چټلۍ ځای نه، بلکې د الله تعالى د ذکر، لمانځه او تلاوت لپاره

ځای دی. «۱۳»

په همدې اساس، اسلام ته د بلنې او د امر بالمعروف او نهې عن المنکر مقدسه دنده ترسره کوونکۍ، بايد د عامو خلکو په وړاندې نرم خويه وي، له شدت او غلظت څخه لرې وي، له هغوی سره مينه لرونکۍ

وي او موخه يې يوازې او يوازې د الله تعالى رضایت حاصلولو په خاطر د خلکو تربيه او اصلاح وي.

۶- ښېگڼې ته پر غج اخیستلو لومړيتوب ورکول

داعي چې د دندې ډگر يې خورا له ستونزو او کړاوونو ډک وي، کله هم چې د خلکو لخوا ورته ضرر او اذيت رسيږي، ورته په کار ده چې د هغوی د اذيت په بدل کې ورسره ښېگڼه او احسان وکړي. همدا د اسلام له نظره، د ځان لپاره د غج له اخیستلو څخه غوره او لومړيتوب لري. دليل يې په لاندې ډول دی:

الف: الله تعالى فرمايي:

﴿وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ فصلت: ۳۴

ژباړه: او ښېگڼه او بدې نه سره برابرېږي، (بدې) په هغه څه ايساروه کومه چې ډېره غوره (ښېگڼه) وي، نو بيا به هماغه (کس) چې ستا او د هغه ترمنځ دښمني وي، لکه يو مهربان دوست داسې شي.

ب: انس بن مالک ؓ وايي: زه له پيغمبر ﷺ سره روان وم، چې يو اعرابي ورپسې راوړسېد او رسول اکرم ﷺ يې په داسې ډول کلک ورتينگ کړ، چې د ټينگوالي د شدت له امله، د هغه مبارک پر تن د چپانې د پيڅو ښې د هغه پر غاړه څرگندې شوې او ورته يې وويل: «ما ته د الله تعالى له هغه مال څخه د يوې برخې په راکړې امر وکړه، چې

درسره دی»، نو رسول اکرم ﷺ هغه ته مخ وروړاوه او ورته په خندا شو او بيا يې د هغه لپاره د ورکړې امر وکړ. «۱۴»

په همدې لوړو او ښايسته اخلاقو بايد د اسلام داعي سمبال وي، که څوک ورته کومه سخته خبره يا ورسره بد چلن وکړي، نو د هغه په وړاندې دې له ښېگڼې کار واخلي، مثلاً: د غوسې يا سپکو سپورو ځواب دې په انسانيت او دُعاء سره او د سختۍ ځواب دې په نرمۍ او مهربانۍ سره ورکړي، چې د دا ډول ښه چلن په خپلولو سره به د اجر او ثواب گټلو ترڅنگ د مقابل لوري زړه که څه هم سخت دښمن وي، نرميږي او په پای کې به يې دښمني او مخالفت په دوستۍ او صميميت بدليږي.

ادامه لري...

مأخذونه:

- ۱- رد المحتار ۱/ ۱۰۲.
- ۲- متفق عليه.
- ۳- صحيح مسلم، برقم: ۱۱.
- ۴- عمدة القاري ۱/ ۲۶۸.
- ۵- صحيح البخاري برقم: ۶۵۰۲.
- ۶- فتح الباري ۱۱/ ۳۴۳.
- ۷- متفق عليه.
- ۸- متفق عليه.
- ۹- عمدة القاري ۲۲/ ۱۰۴.
- ۱۰- المبسوط، للسرخسي ۱۱/ ۲۵.
- ۱۱- سنن ابن ماجه، برقم: ۴۰۳۲.
- ۱۲- تفسير ابن كثير ۵/ ۲۶۰: التفسير الوسيط، لططاوي ۹/ ۱۰۸.
- ۱۳- متفق عليه.
- ۱۴- متفق عليه.

تواضع و فروتنی در اسلام

منهاج الله فایق

چکیده: از آنجا که کبر، غرور و گردن فرازی انسان را حقیر و کم ارزش جلوه می دهد از سوی دیگر تواضع، کرنش و فروتنی برای انسان رفعت، بلندی، تقدس و ارزش می دهد تا انسان در پرتو تعالیم دین خود را آراسته به این لباس نماید که نمونه های آنرا به صورت فشرده و مدلل در این مقاله مورد بحث قرار داده ام.

مقدمه: انسان در جامعه ای که زندگی می کند رفتارش در اجتماع به گونه ای باشد که تمثیل بهتر از زندگی یک انسان مسلمان را دارا باشد. همانگونه که قرآن و سنت رسول اکرم ﷺ رفتار یک مسلمان را تعریف کرده است؛ به همین منوال رفتار نماید تا تواضع و کرنش در حرکات و رفتارش نمایان گردد.

تواضع سر رفعت افرازدت

تکبر به خاک اندر اندازدت. [سعدی]
تواضع مصدر باب تفاعل از ریشه « و ض ع » است. وضع به معنای نهادن و پایین آوردن چیزی است. «۱»

واژه تواضع از ماده « وضع » گرفته

شده و بر فروتنی و سهولت هرچیز دلالت دارد. تواضع در عرف علمای علم اخلاق، یعنی نرم خوئی و از غرور و هوای نفسانی دور شدن است، مثلاً: انسان متواضع، خود را موظف می داند که منزلت خویش را کمتر از آن چه که است، نشان دهد و مقداری از حق خود را نادیده بگیرد و غرور و خود بینی را از خود دور نماید. بنابر این در تعریف تواضع می گویند: «نرم خوئی با مردم، تسلیم و فروتنی در برابر حق است». «۲»

تواضع و فروتنی نقطه مقابل تکبر و فخر فروشی است و جدا سازی بحث های کامل این دو از یکدیگر؛ مشکل یا غیر ممکن است و لذا هم در آیات و روایات اسلامی و هم در کلمات بزرگان این دو به یکدیگر آمیخته شده است. جایی که پیامبر ﷺ مامور به تواضع آمیخته با محبت در برابر مؤمنان باشد؛ تکلیف افراد امت روشن است چرا که پیغمبر ﷺ سرمشق و الگو و اسوه برای همه امت است، در نهایت تواضع رجوع کردن به طرف حق باشد در حالت ظهور آن. «۳»

تواضع از اخلاق قرآن به حساب می آید

که در وصف «عباد الرحمن» (بندگان خدا) می گوید: ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ الفرقان: ۶۳
ترجمه: و بندگان (خوب خدای) رحمان کسانی اند که آرام (و بدون غرور و تکبر) روی زمین راه می روند (و تواضع در حرکات و سکنت ایشان و حتی در راه رفتن آنان آشکار است)، و هنگامی که نادانان ایشان را مخاطب (دشنامها و بد و بیراهه های خود) قرار می دهند، از آنان روی می گردانند و به ترك ایشان می گویند.

«هَوْنًا»: آهسته و آرام. مراد با وقار و فروتنی راه رفتن، و ترك خودخواهی کردن است. مصدر است و در معنی اسم فاعل برای تأکید به کار رفته است.

«هون» در آیه نرمی و آسانی است، یعنی بر روی زمین با وقار و سنگینی گام برداشتن. «۵»
در حدیث آمده که: عزیزت را به اندازه کافی و بدون زیاده روی و مبالغه دوست بدار. افراد با

ایمان، آرام، نرم خو و میانه رو اند. پیامبر ﷺ فرمودند: «أَحِبُّ حَبِيبِكَ هَوْنًا ما دوستت را در حدی متعادل دوست بدار و در دوستی وی افراط نکن.» ۶

در قرآن کریم آمده است.

﴿هُوَ عَلَى هَيْنٍ﴾ مریم: ۲۱

قرآن برای من آسان است.

الله منان می فرماید:

﴿وَهُوَ أَهْوَتْ عَلَيْهِ﴾ الروم: ۲۷

و این برای او آسانتر است.

قرآن کریم در باره تواضع چنین اشاره دارد. ﴿وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ الإسراء: ۲۴

ترجمه: و بال تواضعِ مهربانی را برایشان فرود آور. معنی و «اخفض» ای تواضع لهما، "تواضع لهما ولین جانبك" (۷)

ترجمه: فروتن باش برای ایشان و پهلویت را برای ایشان نرم کن. استعاره بر نهایت تواضع است.

قرآن کریم، مؤمنان را به تواضع و فروتنی توصیه می کند. ما در کل با دو نوع تواضع و فروتنی بر می خوریم که یکی رفتار و دیگری آن گفتار مان را نشان می دهد.

بدین اساس رسول گرامی ﷺ می فرماید: «و ما تواضع أحد لله إلا رفعه الله» (۸)

ترجمه: ((و هیچ کس برای (کسب رضای) الله ﷻ تواضع (فروتنی) نمی کند؛ مگر اینکه خداوند متعال مقام او را بلند می

کند.

الله منان مقام انسانهای متواضع و فروتن را در دنیا نزد مردم بلند می سازد، و در آخرت به سبب این تواضع که در دنیا انجام داده اند خداوند پاک مقام و جایگاه ایشان را در آخرت نیز بلند ساخته و پاداش بزرگ نصیب شان می شود.

یکی از نشانه های تواضع و فروتنی که عاری از تکبر باشد این آیه قرآن کریم است که خداوند پاک می فرماید: ﴿وَيَعِزُّدُ الرَّحْمَنُ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾ الفرقان: ۶۳

ترجمه: و بندگان (خوب خدای) رحمان کسانی اند که آرام (و بدون غرور و تکبر) روی زمین راه می روند. و چون نادانان به ایشان سخن گویند؛ به آنها گویند: سلام بر شما باد.

هان! هم اینک این نخستین نشانه از نشانه های بندگان خدای مهربان است: آنان ساده و آسوده خاطر روی زمین راه می روند.

در راه رفتن ایشان تکلف و تصنع نیست.

در راه رفتن آنان رویگردانی و نابسامانی و سست عنصری وجود ندارد زیرا؛ راه رفتن و هر حرکتی بیانگر شخصیت، و نمایان کننده احساسات و عواطف و خرد و بینشی است که در درونها جایگزین و مستقر است. کسی که راست و درست و

جدی و هدفدار باشد، صفات و خصال خود را در راه رفتن خویش نشان می دهد. را ست و درست و جدی و هدفدار راه می رود. وقار و آرامش خویشتن حفظ می نماید.

معنی این بخش: ﴿يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ آرام (و بدون غرور و تکبر) روی زمین راه می روند (و تواضع در حرکات و سکنات ایشان و حتی در راه رفتن آنان آشکار است).

«هَوْنًا»: آهسته و آرام. مراد با وقار و فروتنی راه رفتن، و ترك خودخواهی کردن است. لذا در ضرب المثل عربی چنین آمده است.

«إِذَا عَزَّ أَخُوكَ فَهَنْ» (۱۰)

هر گاه دوستت به مقامی رسید و عزت یافت، تو تواضع کن.

ملکات اخلاقی همیشه خود را در لابلای اعمال و گفتار و حرکات انسان نشان می دهند، تا آن جا که از چگونگی راه رفتن یک انسان می توان با دقت و موشکافی به قسمت قابل توجهی از اخلاق او پی برد.

در واقع نخستین توصیفی که از «عباد الرحمن» شده است، نفی کبر و غرور و خودخواهی است که در تمام اعمال انسان و حتی در کیفیت راه رفتن او آشکار می شود.

آنانکه با تکبر در زمین راه نمی روند بلکه متواضعانه راه میروند، مثل معنای حدیثی است که از پیامبر ﷺ روایت شده است که «الْمُؤْمِنُ هَيْنٌ لِّينٌ» (۱۲)

تواضع و فروتنی نقطه مقابل تکبر و فخر فروشی است و جدا سازی بحث های کامل این دو از یکدیگر مشکل یا غیر ممکن است و لذا هم در آیات و روایات اسلامی و هم در کلمات بزرگان اخلاق این دو به یکدیگر آمیخته شده است. جایی که پیامبر ﷺ مأمور به تواضع آمیخته با محبت در برابر مؤمنان باشد؛ تکلیف افراد امت روشن است چرا که پیغمبر ﷺ سرمشق و الگو و اسوه برای همه امت است، در نهایت تواضع رجوع کردن به طرف حق باشد در حالت ظهور آن.

مؤمن متواضع و نرم خوست. تواضع، یکی از موضوعات علم اخلاق اسلامی است که بیشتر خصلت های پسندیده از این سرمایه بزرگ سرچشمه می گیرند. " تواضع و فروتنی عبارت است از اینکه انسان خود را از دیگران پایین تر دانسته و در برابر مردم مسلمان فروتنی و شکسته نفسی کند و هرگز توقع ستایش و احترام از مردم را نداشته باشد. تعبیر به فروتنی در فارسی دقیقاً همین معنا را می رساند و این مسأله از خلال گفتار و رفتار انسان ها نمایان می شود. معنا و مفهوم حقیقی تواضع آن است که انسان در مقایسه با دیگران، امتیاز و برتری ویژه ای برای خویش قائل نشود؛ وجود چنین صنعتی در فرد، باعث می شود که دیگران را بزرگ و

گرامی بدارد.

زمانی که انسان دریابد فروتنی او برای برادران مؤمنش، فروتنی برای خداست، احساس سربلندی و عزت می کند. پیامبر ﷺ حینی که حضرت ابو موسی اشعری و معاذ بن جبل ﷺ را به طرف یمن می فرستاد برای شان توصیه کرد. « یَسْرًا وَلَا تُعْسرًا وَبَشْرًا وَلَا تَنْفَرًا وَتَطَوَّعًا » (۱۳)

ترجمه: آسان بگیرید و سخت نگیرید. بشارت بدهید و دیگران را متنفر نسازید و با آنان نرم خو باشید.

تمسک به آداب و رعایت حسن اخلاق، در کل تواضع و فروتنی از اهمیت خاص برخوردار است مخصوصاً در قناعت دادن طرف مقابل، باعث پذیرفتن او، در سخن حق می گردد... زمانی که محاوره و گفتگو کننده اخلاق عالی و تواضع طرف اش را مشاهده نمود سخنانش را خوب گوش میدهد، و به آن گفتگو احترام می گذارد و سینه اش را برای پذیرش حق می گشاید. « ۱۴ »

آنچه که در بحث و گفتگو، مایه نگرانی برای انسان است خود پسندی و تکبر حین صحبت و گفتگو است.

خود پسندی یعنی به خود را ضی بودن و گفتار و کردار و تصمیمات خود را بر تر و مهمتر دانستن و گفتار و کردار دیگران را کوچک و بی ارزش شمردن، و آنها را مورد تمسخر قرار دادن؛ این حالت تکامل یافته بیماری خود پسندی و به خود بالیدن و تنها خود را بر صواب

دانستن است.

تکبر از صفات خداوند است و برای او زبینه است.

کبریا در صفات الله متعال مدح و در باره مخلوقات ذم است. هرگز سزاوار نیست که انسان تکبر بورزد، چرا که کبریا و عظمت تنها شایسته خداوند است و بس. پیامبر خدا در یک حدیث قدسی بیان می دارد:

« قَالَ اللَّهُ عز وجل الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعُظَمَاءُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ » (۱۵)

ترجمه: بزرگی (کبریا) و عظمت لنگ من است (چنانچه سزاوار شأن اوست)؛ کسی که بخواهد (در بزرگی و یا عظمت)؛ با من منازعه کند و خود را شریک من سازد؛ او را به آتش اندازم. استکبار عمل کرد ابلیس بود که الله برایش دستور داد و او امر الله را نپذیرفت.

خداوند از عملکرد ابلیس می فرماید: ﴿ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴾ البقرة: ۳۴

ترجمه: همگی سجده نمودند؛ جز ابلیس که سر باز زد و تکبر ورزید، و (به خاطر نافرمانی و پیاپی) تکبر از زمره کافران شد.

در جای دیگر الله متعال متکبران را نکوهش می کند: ﴿ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴾

النحل: ۲۳

ترجمه: یقیناً الله پاک متکبرین

را دوست نمی دارد.

خداوند مأوی و مشوای متکبرین را مذمت نموده می فرماید:

﴿فَلَيْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ النحل: ۲۹

ترجمه: جایگاه متکبران چه جای بدی است!

در جای دیگر چنین می فرماید: ﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ لقمان: ۱۸

ترجمه: با تکبر و بی اعتنائی از مردم روی مگردان، و مغرورانه بر زمین راه مرو، چرا که خداوند هیچ متکبر مغروری را دوست نمی دارد.

قطعا، خداوند پاک انسانهای خود پسند و خود خواه را دوست ندارد.

﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾

الحديد: ۲۳

ترجمه: و خدای تعالی هر تکبر کنند، خود ستاینده را دوست نمی دارد، خداوند فخر فروشی را دوست نمی دارد.

(تفسیر کابلی)

انسان متکبر فکر می کند که مقام و جایگاه او از منزلت دیگران بالاتر است؛ که البته این حالت باعث می شود

دیگران از وی متنفر شده و از دور و برش کنار روند و به همان

اندازه در درون خود فرد نیز فساد

و تباهی فراوانی را به جای می

گذارد؛ دیگر نه نصیحتی را می

شنود و نه نظری برای او قابل

قبول است و در نهایت جزو انسان

های مطرود می گردد. «۱۶»

نمونه ای از تواضع و ترک تکبر در زندگی

خلفاء

حکایت می شود که یک روز مهمانی بر منزل خلیفه عمر بن عبد العزیز وارد شد، در حین نشستن آن ها چراغ خاموش شد. عمر بن عبدالعزیز برخاست و آن را روشن نمود. مهمان گفت: یا امیر المؤمنین، چرا من و یا یکی از خدمتکاران را به این کار دستور ندادید؟ خلیفه پاسخ داد: برخاستم و عمر بن عبدالعزیز بودم و برگشتم و هنوز همان عمر هستم و چیزی از من کاسته نشده است. بهترین انسان ها متواضع ترین آنان هستند.

تعریف می کنند که ابوبکر صدیق رضی الله عنه اغلب برای برخی دختران مدینه شیر می دوشید. زمانی که زمامدار امر خلافت شد، آن دختران گفتند: او اکنون خلیفه است و دیگر برای ما شیر نخواهد دوشید. ولی او همچنان به کمک آنان می رفت و به خاطر مقامی که داشت تغییری نکرده بود. حضرت ابوبکر رضی الله عنه به کلبه پیرزنی رفته و کلبه را برایش جارو نموده و به نظافت آن می پرداخت، برایش غذا آماده نموده و کارهایش را انجام می داد. «۱۷»

نتیجه: اساس بسیاری از کمالات تواضع و افتادگی است و روح تواضع نیز بندگی و کرنش در برابر خداوند است. تابندگی و انقیاد پروردگار نباشد مراحل دیگر فروتنی ممکن نمی گردد.

انسان باید رابطه خود را با خدا به گونه

ای تنظیم کند که تمامی اعمال و رفتارش رنگ عبودیت و تسلیم شدن در برابر الله قرار بگیرد و پیوسته خود را در برابر قدرتی لایتنهای و عظمتی بی کران پروردگار مشاهده نماید.

براساس این اعتقاد و باور درونی آنچنان خاکسار و فروتن باشد که جز تسلیم و سرسپردگی در مقابل خداوند و اطاعت از قانون الهی و پایبندی به مقررات و حدود شرعی اندیشه دیگری او را به خود مشغول ندارد اینجا است که اصل تواضع و فروتنی نیز در برابر اجتماع به چشم خواهد رسید.

مآخذ:

۱- [لسان العرب جلد ۸/ ۳۹۶]

۲- [دائرة المعارف اخلاق قرآنی/ ۱/ ۱۲۱]

۳- [الحوار اصوله وآدابه وكيف نربي أبنائنا عليه./ ۱۵۹].

۵- [دائرة المعارف اخلاقی قرآنی جلد ۱/ ۱۲۲].

۶- [سنن الترمذی جلد ۳/ ۱۱۰].

۷- [تفسیر قرطبی] جلد ۸/ ۲۶۹]

۸- [سنن الترمذی جلد ۳/ ۱۲۶].

۱۰- [تفسیر النسفی جلد ۲/ ۱۷۶].

۱۱- [شعب الایمان، حدیث شماره ۸۱۲۷].

۱۲- [صحیح البخاری جلد ۴/ ۶۲۶ حدیث

شماره ۴۳۴۴].

۱۳- [آداب الحوار وقواعد الاختلاف جلد ۱/ ۱۰].

۱۴- [سنن ابی داؤد جلد ۲/ ۴۰۹۰].

۱۵- [اخلاق اسلامی / ۵۳].

۱۶- [تاریخ خلفاء جلد ۱ (ابوبکر صدیق)/ ۲۲۵-۲۲۶].

ششم

تذکره
الاعمال
سال
۱۴۳۳

۱۶

شرف

پوهنځار عاڼد الله مخور

شرف الانسان بالعلم والأدب لا بالمال والنسب.

شرف داسې کلمه ده چې د نړۍ ټول وگړي او ملتونه د هغې هڅې او کوشنونه کوي او غواړي چې دا افتخار یې په برخه شي، مگر اکثر د دې کلمې د حقيقي معنی او مفهوم څخه لرې او بیرته پاتې دي، ځیني شرف په لوړو او ښکلو مایو او ښایسته موټرو کې گوري، ځیني نور یې په ښایسته جامو، زیاتو قیمتي او ښکلو جواهرو کې لټوي، خو ځیني نور وايې چې شرف یوازې او یوازې په نیوي شیانو او شوکت کې لیدل کېږي تر دې اندازې چې یو سړی د خپل ورور، دوست او وطنوال مال او دارايي په مختلفو چلونو او رنگا رنگ دسیسو او ظلمونو تالا کوي او له دې لارې د ځان لپاره خپل مادي قدرت پیدا کوي او گمان کوي چې همدا حقيقي لوی دایمي افتخار او غټ شرف گڼل کېږي او بل غواړي په ډیرو بدو او ناوړه طریقو ښکلي ځایونه جوړ کړي، ترڅو شریف وبلل شي، خو دا ټول په حقیقت

کې اوهام او خیالات دي چې د داسې خلکو په اذهانو کې یې د حقایقو ځای نیولی دی، مگر د دوی بې ځایه پوهه او انحراف نه شي کولی چې د حق او حقیقت ځلانده ستوری پټ او یا له منځه یوسي.

که څه هم ښکلي ماني، ډیر موټرونه او پیسې یې په خورا زیات مشقت او رږ لاس ته راوړي وي، خو دده په کمال او حقيقي ښکلا کې یې له دې چې د پوره رږ او زحمت موجب یې گرځیدلی وي، بل کوم اهمیت او تاثیر نه لري، که ذاتي کمال او شرف نه لري، نو دا ټول بې ارزښته، بې بقا او فاني دي، نه شي کولای چې په دې بې ارزښته شیانو د خلکو په زړونو کې ځای او محبوبیت پیدا کړي.

همدارنگه ښایسته گانې او جامې، هستې او مالونه بې له دې چې یو ظاهري ښکلا وگڼل شي د حقيقي ښکلا فضیلت او کمال څخه کومه برخه نلري، داسې هستي چې د هېواد په خدمت او ارتقا، پرمختگ، ننگ او ناموس ساتلو کې لاس ته نه وي راغلې د خاوند لپاره

یې نه یوازې عار او خجالت دی، بلکې خلک ورته په کرکه او زیات نفرت گوري. هغه القاب او نښانونه د افتخار او شرف نمونه گڼل کېږي چې د هېوادوالو په خدمت او د وطن د ننگ او ناموس په ساتلو کې یې د پوره اخلاص او صداقت په اساس په برخه او نصیب شوي وي، نو همدا حقيقي افتخار او شرف دی چې د مرگ څخه وروسته هم د تاریخ په پاڼو کې په زرینو کرښو ثبت او لیکل کېږي او هم د خدای ﷻ لخوا د پوره اجر او ثواب مستحق او لایق ګرځي.

دا باطل پرستان او د وهم خاوندان څه شی مغرور کړي دي، دوی نه پوهیږي هغه جامي چې د وطن او هېواد په خدمت او ساتلو کې په وینو او نښانداره رنگ شوې وي همغه د ښې یادونې داسې افتخار او شرف دی چې هیڅ زوال نه لري.

چاچې د ملت او هېواد په خدمت، ساتلو او پرمختگ کې خپلو وینو ته کوم اهمیت نه دی

ورکړی او په دې لاره کې یې خپلې وینې په پاک نیت او پوره اخلاص تویې او قرباني کړې او هغه چا چې د هېوادوالو د حقه حقوقو په لاس ته راوستلو او یا ساتلو کې هر رنگه رېږونه او خورا سختی په ځان منلې، بلکې دې ټولو ته یې په پراخه سینه ښه راغلاست او هرکلی ویلی، نو همدوی په حقیقت کې د پوره احترام او لویۍ خاوندان دي.

حقيقي فضيلت او کمال لرونکي د دايمي افتخار او شرف گټونکي دي، چې د تل لپاره د خلکو په زړونو کې د پوره احترام او تبجيل ځای لري او هيڅکله د دوی یادونه د منځه نه ځي، بلکې تل تر تله باقي او دوام لري که بشري تاريخ مطالعه کړو، نو راڅرگنده به شي چې هيڅکله څوک په دې نه دي یاد شوي چې دومره ښانونه او یا داسې رتبې لري، بلکې هغه څه چې د یادونې وړ دي هغه علم او عمل، کار او خدمت دی.

هيڅکله اسکندر کبير په ډيرو قصرونو او ښکلو ماڼيو نه دی یاد شوی او کوم ناپوه به ناپليون په ښايسته ماڼيو او قيمتي جامو یادوي؟! د نړۍ پوهان او لويان هيڅکله د ښکلو ماڼيو، ډيرو مالونو، ښايسته جامو او قيمتي جواهرو په ذريعه د شرف او لوی حقيقي مقام ته نه دي رسيدلي، بلکې يوازې او يوازې د دوی پوهه کار او خدمت دی چې لوړ مقام او منزلت يې ورپه برخه کړی، شرف داسې حقیقت دی چې ټول آسماني

اديانو په پوره وضاحت سره بيان کړی او د څرگند او سليم عقل خاوندانو په ښه توگه درک او تجديد کړی چې هيچاته د هغې په فهم او پوهه کې کوم غموض او اشتباه نه ده پاتې، شرف د سړي جوهر او گانډه ده چې په همدې اساس خلک ورته د احترام او فضيلت په سترگه گوري او په زړونو کې ورته په پوره محبوبيت او مينه قايل او تل په ښو نیکو لویو او غټو افتخاراتو کې ياد او حسابيږي، چې د دی يوازينی علت د شخص ښه اعمال او لوی خدمتونه دي چې د خپل قوم یا ولس او یا بشريت ته يې په پاک زړه وړاندې او تقديم کړي او خدمتونه لکه د دوی د اخستل شوو او شرعي حقوقو څخه دفاع دوی ته د فکري او اجتماعي بيداری، په ښو لارښوونه، د اخلاقو تهذيب او د عقلونو د تنقيف پخوا هڅه او بالاخره دوی په خپلو ديني، سياسي، اجتماعي، اخلاقي مسؤوليتونو پوهول او په دې هکله مختلفې لارې چارې وربرابرول دي، نو څوک چې په دارنگ کار او خدمتونو کې په پوره صداقت او اخلاص برخه اخلي، که څه هم د خاورو په جونگړو او کوټو کې شپې سبا کوي د حيواناتو په پوستکو او یا نورو بې قيمته شيانو باندې ځان پټوي د ونو پانې او گياگانې د ده خوراک د شپې او ورځې تيريدو غټه وسيله وي خاورې او شگې د ده بستره او ښکلی فرش گڼل کيږي نو همدا د ښايست او ښکلا، د پوره فضل او کمال، د حقيقي عزت او لویۍ او د دنيوي او اخروي لوړو درجو خاوندان د پاک او

سپيڅلي احساس لرونکي دي.
﴿وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ﴾

المطففين: ۲۶

ژباړه: او څوک چې د نورو څخه میدان گټل غواړي، د دې شي د گټلو په مسابقه کې دي هڅه وکړي.

ډير کرته يو کارگر چه د شرافت او ښو اخلاقو څښتن وي، د داسې خلکو له خوا چې د فضيلت او ښو اخلاقو څخه بيخي لرې وي، بدو او ناوړو خويونو او عادتونو غټه نمونه گڼل کيږي، په ډيره بده توگه تمسخر او رشخند گرځول کيږي، خو دا په حقيقت کې د هغوی په قدر او محبوبيت کې کوم منفي تاثير نه لري او نه د هغوی فضيلت او شرافت له منځه وړی شي، بلکې ډير ژر به دوی په خپله گناه او ناوړه رويه په افسوس او حسرت چينې وهي، خو بيا به بې له دې چې د خپلو ناوړو اعمالو نتايجو ته تسليم شي بل کوم شی په لاس نه ورځي.

پاک خدای د شريف او ښه عمل خاوند د ژوند په ټولو لومړيو مرحلو کې د خلکو له خوا د پوره توصيف او قدر وړ او په آخرت کې د زياتو اجرورنو، د لوړو ثوابونو او د لوړو او جگو درجو مستحق گرځولی.

﴿لِيُثَلَّ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ﴾ الصافات: ۶۱

ژباړه: د همدغسې برياليتوب لپاره بايد عمل کوونکي عمل وکړي.

کفالت، پرورش و حسن سلوک با ایتام

قسمت اول

عبدالرحمن حازم

الحمد لله الذي أمرنا بالإحسان إلى الأيتام والصلاة على نبيه خير المكفولين و على آله و اصحابه و من تبعه الى يوم الدين.

خداوند تبارک و تعالی پیرامون عزت و احترام به یتیم می فرماید:

﴿ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴾ الضحی: ۹

حال که چنین است، یتیم را زیون مدار و اموال و دارائی ایشان را با قهر و زور مگیر و تصرف مکن.

پیامبر معظم اسلام در مورد پرورش و کفالت یتیم می فرماید: « و عن سهل بن سعد رضی الله عنه قال: قال رسول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا» وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى، وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا. » (۱)

از سهل بن سعد رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: « من و کفیل (عهدده دار) یتیم، در بهشت، این چنین هستیم » و به دو انگشت سبابه و میانه اشاره نمود و آنها را از هم جدا کرد. شاعر فرموده:

پدر مرده را سایه بر سر فگن
غبارش بیفشان و خارش بکن
یکی خار پای یتیمی بکند

به خواب اندرش دید صدر خجند
همی گفت و در روضه ها می چمید
کز آن خار بر من چه گلها دمید
یتیم به آن طفل گفته می شود که
پدر خویش و یا هردوی آنها یعنی پدر و مادر خود را از دست داده باشد.

سرپرستی، کفالت و عهدده داری آن بر دوش کسی دیگری باشد، در این صورت کفیل و یا عهدده دار؛ از یتیم به درستی مراقبت نموده و در نهایت حسن سلوک با او رفتار نماید.

چونکه یتیم به نوازش، دلداری، محبت، پرورش، تعلیم و تربیه ضرورت دارد کفیل باید با یتیم قسمی رفتار نماید که با فرزندان خویش رفتار می نماید.

ما مسلمانها همه میدانیم که یتیم از چه حیثیت و جایگاهی برخوردار است، الله متعال چه مرتبه و مکان و والایی به یتیم داده و پیامبرش به چه اندازه ما را به رفتار نیک با یتیمان سفارش نموده است. و اما دانسته، حق آنها را می خوریم، بالای آنها ظلم روا می داریم، کمک و همکاری خویش را از آنها دریغ می ورزیم، در حسن سلوک با آنها

سستی می کنیم.

بناءً ما مسلمانها باید مطابق با ارشادات و رهنمایی های دین مان حق و حقوقی که یتیم بالای ما دارد، عمل نموده و با آنها رفتار خوش و حسن سلوک داشته باشیم و آنها را عزیز و محترم بداریم، در پرورش، تعلیم و تربیه آنها از هیچ چیز دریغ نورزیم، مال و دارای آنها را به ناحق و ظلم نخوریم، بالای آنها قهر و غضب نشویم، آنها را از خود نرانیم، دل و قلب آنها را آزوده نسازیم، با دشنام آنها را حقیر نسازیم، نگذاریم که احساس یتیمی و بی پدری نمایند و از یتیم بودن شان رنج ببرند.

یتیم در لغت اسم است بر وزن فعل از یتیم الصبی یتیم یتما و یتما گرفته شده و جوهری می گوید یتیم در میان انسان ها به پدر مرده منسوب می شود و در میان حیوانات به مادر.

یتیم در اصطلاح لغوی و شرعی: بچه هایی هستند که پدرانشان را از دست داده اند و همچنین بچه هایی که پدرانشان

گم شده است و نفقه ای برای آن ها نگذاشته است، به یتیمان ملحق می شوند. و همچنین بچه هایی که پدرانشان زندانی هستند در حکم بی سرپرست هستند تا زمانی که حکم اجرای عقوبت تمام می شود. «۲»

اسلام نسبت به یتیمان اهتمام ورزیده است در شریعت اسلامی با یتیم توجه و تأکید ویژه شده است، و قرآن کریم در آیات متعدد و جداگانه ای بر ضرورت توجه به یتیمان و رعایت آن ها و حفظ حقوقشان و عدم تجاوز به اموالشان و نیکی به آن ها تأکید کرده است.

تعریف کفالت و پرورش

کفالت مصدر فعل کفل یکفل و از ماده کفل گرفته شده به معنی به عهده گرفتن مسؤولیت چیزی است و ابن فارس می گوید: از باب کفیل به معنی ضامن یعنی انسانی را تحت قیمومیت و سرپرستی خویش بگیرد.

کفالت در اصطلاح

ابن حجر می گوید: کفیل یتیم کسی است که تمام امور مربوط به یتیم را قیمومیت و سرپرستی نماید و صاحب قاموس فقهی می گوید: کفیل شخصی است که تمام امور مربوط به یتیم را قیمومیت نموده پرورش دهنده و مربی خوبی برایش باشد. «۳»

محمد ﷺ بهترین کفالت کننده

سیرت پیامبرمان حضرت محمد ﷺ بیان گر این است که ایشان یتیم متولد شدند و یتیم بزرگ

شدند و الله متعال در مورد یتیم بودن شان می فرماید:

﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَكَ يَقُولُ بَعْضُهُمْ لَكَ نِعْمَةٌ وَأُخْرَىٰ﴾ الضحی: ۶

آیا خدا ترا یتیم نیافت و پناهت داد. با مطالعه سیرت پیامبر ﷺ قلب و دل یتیمان شاد می شود، چونکه رسول گرامی پدر خویش را قبل از ولادت از دست داده بود و تحت کفالت، توجه و رعایت پدرکلانش عبدالمطلب زندگی می کرد و جدش قسمی از رسول گرامی مراقبت می کرد که احساس بی پدری و یتیم بودن را نکند.

ابن اسحاق می گوید: رسول گرامی ﷺ هنگامی که با پدرکلانش عبدالمطلب بود و در سایه دیوار کعبه مشرفه فرشی را به خاطر جدش هموار می کرد و پسران عبدالمطلب بالای آن فرش می نشستند و با آمدن عبدالمطلب همه مکان خویش را ترک می کردند و تنها رسول گرامی ﷺ می آمدند و با پدرکلان شان می نشستند و کاکا های شان می خواستند ایشان را از حضور پدر بزرگ شان دور کنند عبدالمطلب می گفت: او را بگذارید، قسم به خدا که از مکانت و جایگاه والایی برخوردار است و هنگامی که عبدالمطلب وفات می کند در آن زمان عمر پیامبر ﷺ هشت سال بوده، که کفالت و سرپرستی ایشان نظر به وصیت جدش به کاکایش ابوطالب انتقال می کند و ابو طالب بانهایت احترام و کرم با رسول اکرم ﷺ رفتار می کند و نسبت به همه فرزاندانش او را زیاد تر دوست میدارد و تا آخرین مرحله از حیاتش از رسول الله دفاع می کند. «۴»

بناءً ما مسلمانها سیرت رسول گرامی ﷺ را مطالعه نمایم و دریابیم که عبدالمطلب و ابوطالب به چه خوبی از رسول الله که یتیم بودند مراقبت نمودند و چه کفیل و مربی خوبی بودند و ما هم باید به یتیمان که تحت سرپرستی و قیمومیت ما است؛ درست رفتار کنیم، کفیل و پرورش دهنده خوبی باشیم.

رفتار خوب و حسن سلوک با یتیمان

رفتار خوب و شایسته بایتیم، اختیار حسن سلوک با آن از اعمال نیک و مناسب به شمار می رود.

بناءً لازم است که ما با یتیمان خویش؛ رفتار خوب داشته باشیم و بالای آنها قهر و غضب نشویم و از آنها به درستی مراقبت کنیم و به تمام امورشان به شیوه مناسب رسیدگی نماییم و تا بتوانیم اجر و پاداشی که خداوند منان در مورد احسان و نیکویی کردن به یتیم وعده داده آن را دریافت نمایم در رابطه الله متعال اینگونه مهربانی می کند: ﴿لَيْسَ الْاِلَهَ اَنْ تُولُوْا وُجُوْكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْاِلَهَ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالنَّبِيِّنَ وَءَاتٰی الْمَالَ عَلٰی حُبِّهِ ذَوٰی الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰی وَالْمَسْكِيْنَ وَالْبٰسِیْلِ وَالسَّآئِلِيْنَ وَفِي الرِّقَابِ﴾

البقرة: ۱۷۷

ترجمه: نیست نیکو کاری این که به هنگام نماز چهره هایتان را به جانب مشرق و مغرب کنید، بلکه نیکی کردار کسی است که به خدا و روز واپسین و فرشتگان و کتاب های آسمانی و

پیغمبران ایمان آورده باشد، و مال خود را با وجود دوست داشتن آن به خویشاوندان و یتیمان و مساکین واماندگان در راه و گدایان دهد و آزاد کردن برده ها... .

همچنان شخصی که به خاطر رضامندی خداوند ﷺ بالای سریتیم دست عطوفت و مهربانی می کشد؛ الله متعال در برابر هر تار موی یتیم برایش حسنه می نویسد، در رابطه رسول گرامی ﷺ فرموده اند:

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَسَحَ رَأْسَ يَتِيمٍ لَمْ يَمْسَحْهُ إِلَّا لِلَّهِ كَانَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَةٍ مَرَّتْ عَلَيْهَا يَدُهُ حَسَنَاتٌ، وَ مَنْ أَحْسَنَ إِلَى يَتِيمَةٍ أَوْ يَتِيمٍ عِنْدَهُ كُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ كَهَاتَيْنِ، وَ قَرَنَ بَيْنَ أَصْبَعَيْهِ السَّبَابَةَ وَالْوُسْطَى. «٥»

ترجمه: از ابی امامه رضی الله عنه روایت است که پیامبر ﷺ می فرماید: شخصی که بر سر یتیمی دست می کشد و آنرا مسح نمی کند، مگر برای (رضایت) خداوند ﷺ در برابر هر تار مویی آن برایش حسنه و پاداش می دهد و کسی که متکفل پسریتیم و یا دختر یتیم است و با آنها نیکی می کند (رسول گرامی ﷺ می گوید): من و آن (کفالت کننده یتیم) این گونه در بهشت هستیم و انگشت شهادت و وسطی خویش را باهم نزدیک کرد.

کفالت یتیم سبب رفع درجات در بهشت می گردد

سرپرستی خوب و مناسب از یتیم سبب رفتن انسان به بهشت می شود و

از زیباییهای بهشت کسانی لذت می برند که به خاطری محبت و عشق به الله ﷻ برای یتیمان، فقیران و اسیران نان و غذا داده باشند، از همین وجه کفیل و پرورش دهنده یتیم در کنار رسول گرامی ﷺ در بهشت زندگی می کند. قسمی که الله منان می فرماید: ﴿وَيُطْعَمُونَ الْطَّعَامَ عَلَى حُدُودِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ الإنسان: ۸

ترجمه: و طعام با وجود دوست داشتن و احتیاج به آن، به فقیر و یتیم و زندانی میدهند.

رسول گرامی ﷺ در همین مورد می فرماید: و عن سهل بن سعد رضی الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «أنا وكافل اليتيم في الجنة هكذا» وأشار بالسبابة والوسطى، وفرج بينهما. «٦»

ترجمه: از سهل بن سعد رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر ﷺ فرمودند: «من و کفیل (عده دار) یتیم، در بهشت، این چنین هستیم» و به دو انگشت سبابه و میانه اشاره نمود و آنها را از هم جدا کرد.

ابن حجر در شرح این حدیث از ابن بطال نقل نموده که: شایسته است کسی که این حدیث را شنید به آن عمل نماید تا در بهشت همراه رسول اکرم ﷺ باشد، زیرا که هیچ منزلت و مقامی بهتر از همراهی با رسول خدا نیست. ابن حجر افزود: در این حدیث اشاره است به این که میان منزلت پیامبر ﷺ و کفالت کننده یتیم تفاوتی وجود دارد به اندازه تفاوت میان انگشت میانه و سبابه، و برای اثبات اینکه این منزلت به همدیگر نزدیک است کافی است که بدانیم بین انگشت میانه و

سبابه انگشتی وجود ندارد. «٧»

همچنان رسول گرامی ﷺ فرموده: کسی که به ضروریات یتیم رسیدگی بکند خداوند ﷺ آن شخص را وارد بهشت می کند: عن ابن عباس: أن النبي صلى الله عليه وسلم قال «من قبض یتیمًا بین المسلمین إلى طعامه و شرا به أدخله الله الجنة إلا أن يعمل ذنباً لا یغفر له» «٨»

ترجمه: از حضرت ابن عباس رضی الله عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمودند: کسی که سرپرستی یتیمی را به عهده بگیرد و غذا و سایر لوازم ضروری زندگیش را تأمین کند، و فرد یتیم را از هر جهت تأمین کند، خدای مهربان حتماً او را وارد بهشت خواهد کرد، مگر گناهی کرده باشد که غیر قابل بخشش باشد.

اصلاح یتیمان

از جمله عوامل قابل توجه در انحراف افراد، حادثه ناگوار مرگ والدین است. کودکی که همانند غنچه ای شروع به شکفتن می کند و در اوائل سال های طفولیت پدرش را از دست می دهد، دیگر دست نواز شگرش را احساس

نمی کند و حلاوت قلب رؤوفی را که به او محبت می کند، نخواهد چشید، دیگر ناظر و مراقبی ندارد که امور او را کنترل نماید و زیر نظر داشته باشد و سرپرستی ندارد که نیازهایش را برطرف سازد و هر آنچه برای زندگی می خواهد فراهم نماید، خصوصاً زمانی که بازماندگان نیز

به او توجهی ندارند یا بازمانده ای ندارد که به جای پدر مراقب او باشد؛ پس ناچار چنین فردی به سوی انحراف کشیده خواهد شد و کم کم به ارتکاب جرم و تبهکاری گام بر می دارد و نه تنها خود را تباه می کند بلکه به عامل خطرناک برای اختلال و نابودی جامعه خویش تبدیل خواهد شد.

تشریع جاودان اسلامی و رهنمودهای بلند پایه آن، بازماندگان متوفی و تمام کسانی را که با فرد یتیم به نوعی رابطه دارند، دعوت می کند که با آنان رفتار شایسته و مناسبی داشته باشند و نسبت به سرپرستی و انجام امور آنان احساس مسؤولیت و تعهد کنند و بر زندگی و تربیت آنان نظارت داشته باشند.

به این ترتیب حیات یک یا چند انسان تباه نمی شود و بر پایه ای درست رشد و تکامل می یابد و مکارم اخلاقی و فضایل معنوی را در سایه محبت و توجه آنان کسب می کند.

بناء محبت و عطاوفت نسبت به یتیم و اهمیت مراقبت از او در تعالیم اسلامی جایگاه ویژه ای دارد. در رابطه الله

متعال می فرماید: ﴿وَسَتَلُونَا عَنْ الْيَتَامَىٰ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَلِخَوْنِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ

الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ البقرة: ۲۲۰

ترجمه:

و از تو درباره یتیمان می

پرسند، بگو: «اصلاح کردن

(کار) آنان بهتر است، و اگر با

آنان همزیستی کنید؛ آنها

برادران (دینی) شما هستند». و خداوند تبهکار را از درستکار می شناسد، و اگر خدا می خواست شما را به زحمت می انداخت، به راستی که خداوند توانمند حکیم است.

این نص قرآن به دو امر ارزشمند دعوت می کند: نخست: اصلاح یتیم با آموزش وی به آنچه که از او به دست می آید در زندگی قابل قبول است و مال وی را رشد بدهد و او را به صورت صالح و شایسته ای تربیت کند.

دوم: یتیمان را با خودشان و با فرزندانشان بیامیزند و در این آمیختگی، آن ها را مثل فرزندان شان ادب دهند و به طور کامل و بدون تفاوت با آن ها مثل فرزندان رفتار کنند؛ وقتی که این گونه باشد به طور فطری محبت فرزندان

شدیدتر می شود. پس تقوای خداوند را احساس خواهد کرد و می داند. که محبت یتیم از محبت خداوند متعال است. شخص مؤمن باید محبت خداوند را بالاتر از محبت فرزند قرار بدهد. «۹»

اسلام کسانی را که یتیمان را تحقیر می کنند و به امور آنها اهمال می کنند؛ یکی از نشانه های تکذیب روز قیامت

قرار داده است. پس خداوند متعال می فرماید: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ ﴿۱﴾ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ

الماعون: ۱-۲

ترجمه: آیا دیدی آن شخص را که

جزای اعمال را دروغ انگاشت؟ پس آن

شخص مردیست که یتیم را به اهانت

می راند.

و خداوند سبحان در جای دیگری

خطاب به پیامبر بزرگوارش ﷺ می فرماید: ﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ الضحی: ۹ ترجمه: حال که چنین است، یتیم را زبون مدار و اموال و دارائی ایشان را با قهر و زور مگیر و تصرف مکن.

و همین گونه الله متعال مشرکانی را که به یتیمان احترام نمی گذارند، رسوا و نکوهش کرده است. و سپس می فرماید: ﴿كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿۷﴾ وَلَا تَحْكُمُونَ عَلَىٰ طَعَامِ الْمَسْكِينِ ﴿۸﴾

الفجر: ۱۷-۱۸

ترجمه: هرگز! هرگز! بلکه شما یتیم را گرامی نمی دارید و همدیگر را تشویق و ترغیب نمی کنید به خوراک دادن به مستمند.

ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۵۳۰۴.
- ۲- قاموس فقهی.
- ۳- نظرة النعيم فی مکارم اخلاق الرسول الكريم: مؤلف: شیخ صالح بن عبد الله بن حمید امام و خطیب حرم المکی.
- ۴- نظرة النعيم فی مکارم اخلاق الرسول الكريم: مؤلف: شیخ صالح بن عبد الله بن حمید امام و خطیب حرم المکی.
- ۵- مسند احمد: شماره حدیث: ۲۲۱۵۳.
- ۶- صحیح بخاری: شماره حدیث: ۵۳۰۴.
- ۷- چگونه به مقام عالی در بهشت برسیم: دکتر محمد بن ابراهیم: ترجمه: دکتر حسین تاجی گله داری.
- ۸- سنن ترمذی: شماره حدیث: ۱۹۱۷.
- ۹- عبد اللطیف بن سعید الغامدی حقوق بیشتر در اسلام.

مُطالعه او پوهنه

دویمه او وروستی برخه

استاد محسن حنیف

(۱) نظم او ترتیب: نظم د هر ډول پرمختګ بنسټ دی. په هر کار کې نظم د هغه په ښه توګه د تر سره کېدو لامل دی. په مطالعه او د کتاب د مطالبو په لوستلو او پرې د ځان په پوهولو کې هم نظم او ترتیب ډېر اغېزناک دی. په همدې خاطر که غواړئ چې منظمه او ګټوره مطالعه ولری، باید د کتابونو خونه بېله، منظمه او له هر ډول اضافه توکو فارغه وي. مطالعه چې څومره په منظم ډول وي همغومره حواس جمع او آرام وي او له کتاب څخه انسان ژر پوهه تر لاسه کولای شي. د دې برعکس بې نظمي د انسان ذهن پاشي، له یوې خوا پر کتاب ځان سم او ژر نه شي پوهولای او له بلې خوا یې دا کار د کتاب کتنې شوق ماتوي چې ورو ورو د مطالعې د پرېښودلو لامل کیږي؛ ځکه انسان چې په یو شي سم پوه نه شي، نتیجه نه شي ورڅخه اخیستلای په دې سره یې شوق له منځه ځي؛ ځکه پر دماغ یې بوج راوړي، ستومانه کوي یې او په پایله کې یې پرېږدي.

(۲) د مطالعې خونه: تر کومه بریده چې

ممکنه وي، د مطالعې لپاره مناسب له ګڼې ګونې لرې آرام ځای غوره کړئ چې د کورنۍ د غړو یا نورو خلکو تګ راتګ هلته نه وي یا لږ وي، آن تر دې چې د مطالعې له اړوندو توکو پرته تشه او دیوالونه یې له ډېرو اضافي انځورونو صاف وي. لنډه دا چې داسې خونه د مطالعې لپاره غوره کول پکار دي چې د ذهن مشغولوونکي توکي په کې نه وي یا لږ وي.

(۳) د مطالعې د خونې رڼا او هوا: هڅه وکړئ چې د مطالعې د خونې رڼا مو کافي او مناسبه وي، په کمزورې رڼا کې مطالعه له یوې خوا په فهم کې خلل راولي، له بلې خوا د سترګو دید کمزوری کوي. دا رنگه هڅه وکړئ چې خونې ته مو صافه هوا راشي؛ ځکه خونې ته د صافې هوا په راتلو سره، مغز ته آکسیجن رسېږي، چې ورسره تازه او ښه فعالیت کوي.

(۴) د مطالعې وضعیت: د مطالعې لپاره غوره وضعیت د میز شاته پر کرسی یا پر زمکې ناسته ده؛ ځکه په دې حالت کې یو څو انسان ژر نه ستومانه کېږي،

بل یې مطالب سم په ذهن کې ځای نیسي، بالعکس ډېر بد وضعیت بې دا دی چې اوږد غځېدلی وي مطالعه کوي. دا حالت انسان تمبل کوي او خوب هم ژر ورباندې برید کوي، نو باید ډډه ورنه وشي.

(۵) واټن: د سترګو او کتاب تر منځ واټن یا فاصله د ۳۰ - ۴۰ سانتي مترو په حدودو کې مناسبه ده. دغه ډول مناسبه فاصله که رعایت شي، نو سترګې د کتاب توري ښه لیدلای شي او دا کار د مطالعې په چټکتیا کې هم مرسته کوي چې وروسته به راشي.

(۶) ډاډمن زړه او آرام دماغ: د دماغ آرامول که څه هم ډېر وخت د انسان په اختیار کې نه وي، خو ترکومه حده چې کولای شي، باید خپل دماغ آرام وساتي. د غوسې یا اندېښنې او وارخطایۍ په حالت کې انسان د کتاب هدف او مطالب سم نه شي درک کولای. د غوسې په حالت کې د پریکړې په اړه پیغمبر ﷺ ویلي دي:

«لَا يَحْكُمُ أَحَدٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ

ژباړه: هيڅوک دې د غوسې په حالت کې د دوو کسانو ترمنځ پرېکړه نه کوي. له دې حديث شريف څخه دا څرگنديږي چې د غوسې په حالت کې د انسان دماغ سم کار نه کوي، ډېرې تېروتنې کوي. که خوب غلبه ورباندې وکړي هم بايد لږ آرام وکړي، ترڅو يې ذهن د کتاب په مطالبو پوهېدو ته جوگه شي.

ټول څه يو ځلې نه زده کېږي؛ په دې اړه هم پخوانيو عالمانو ويلي دي: (مَنْ رَامَ الْعِلْمَ جَمَلَةً، ذَهَبَ عَنْهُ جَمَلَةٌ). چا چې ټول علم يو ځلې طلب کړ، ټول به له لاسه ورکړي (ازدحامُ العلمِ في السمعِ مُضِلَّةُ الفهمِ). «۲»
(گڼ علوم اورېدل، د پوهې تير ايستونکی دی).

د لومړۍ جملې مطلب دا دی چې يو ځلي او په يوه وخت کې د علم زده کړه ددې لامل کېږي چې هغه له لاسه ورکړي، ځکه په دې ډول علم په ذهن کې ځای نه نيسي. د دويمې جملې مطلب دا دی چې په يوه وخت کې ډير څه اورېدل يا د کتاب دومره گڼ مطالب لوستل چې ذهن يې نه شي هضمولای پر ذهن داسې ازدحام جوړوي، لکه ډېر خواږه چې پر معدې ازدحام جوړوي، چې په نتيجه کې يې فهم نه شي خوندي کولای.

(۷) روغتيا: په دې کې جسمي

روغتيا مهمه ده؛ لکه پخوانی عربي متل چې وايي: «العقلُ السليم في الجسمِ السليم» خو تر جسمي روغتيا روحي (رواني) روغتيا ډېره مهمه ده. رواني ناروغۍ، وارخطايۍ او ذهني ناراحتي د انسان پر کړنو په ځانگړې ډول پر مطالعې ډېره منفي اغېزه کوي. نو هڅه کوئ چې د مطالعې په وخت کې خوښ اوسئ او دماغ مو آرام او زړه مو ډاډمن وي.

(۸) سپورټ: سپورټ د جسمي او رواني روغتيا لامل گرځي؛ ځکه سپورټ پر جسمي سلامتيا سربېره حافظه هم پياوړې کوي؛ ځکه په سپورټ کې د دماغ وينه حرکت کوي چې ورسره حافظه غښتلي کېږي او دا د کتاب دمطالبو په يادولو کې له انسان سره مرسته کوي.

(۹) له نشيي توکو څخه ډډه: نشيي توکي سربېره پر دې چې ناروا او جسم ته زيان رسوي، حافظې ته هم ډېر زيان اړوي.

آن تر دې چې سگريټ او نسوار چې خلکو ته بابيزه ښکاري دا هم بده اغېزه لري. د «نشی توکي» تر سرليک لاندې مخکې په پيام حق مجله کې زموږ له خوا مفصله مقاله خپره شوې ده. دلته دا خبره يادول غواړم چې نشيي توکي له هغه نعمته انسان بې برخې کوي چې الله تعالی په هغه سره انسان تر حيواناتو او نورو مخلوقاتو غوره کړی دی؛ دغه ستر نعمت عقل دی.

(۱۰) مقصد پوهنه: د کتابونو په مقصد ځان پوهول له څو اړخونو ارزښت لري: يو خو دا چې د کتاب د مطالعې اصلي موخه د کتاب په مقصد ځان پوهول دي. دويم دا کله چې څوک د کوم شي په مقصد وپوهېږي هغه يې په ياد کې هم پاتې کېږي چې په نتيجه کې دی خپله هم گټه ترې اخيستلای شي او نورو ته يې هم په سمه توگه نقلولای شي؛ له همدې وجې په پخوانيو تعليمي روزه نيزو کتابونو کې ويل شوي: حفظ حرفين، خير من سماع وقرين، و فهم حرفين خير من حفظ سطرين. «۳»

ژباړه: يوازې د دوه پيتو (بارونو) کتابونو تر اورېدلو دوه توري يادول غوره دي او يوازې د دوو کرښو تر حفظولو په دوو تورو پوهېدل غوره دي. په اوسني دور کې که څه هم خلک د کتابونو پر حفظ ډېر ټينگار نه کوي، خو پخوانيو عالمانو د يو شمېر لنډو متونو حفظول گټور باله، اما پر دې يې ټينگار کاوه چې له حفظ سره پوهه گټوره او اړينه ده. د حفظ لپاره لومړی تر ټولو غوره متن قرآن کریم دی، په نحو کې د «قطر الندی» متن او په اصول حديث کې د «نخبة الفكر» متن.

که يې څوک حفظ کوي، هم داسې مختصر متون دې حفظ کړي. د متونو حفظ ته په ترغيب کې له پخوانيو عالمانو څخه لاندینی جملې نقل شوې دي:

مَنْ حَفِظَ الْمُتُونِ، حَازَ الْفُنُونَ.

(ڇا ڇي متون حفظ ڪرڻ، فنون يي ترلاسه ڪرڻ).

مَنْ حَفِظَ الْأَصُولَ، ضَمِنَ الْوَصُولَ.

(ڇا ڇي اصول حفظ ڪرڻ، هدف ته رسيدل يي تضمين ڪرڻ).

مَنْ لَمْ يُتَقِنِ الْأَصُولَ، حُرِمَ الْوَصُولَ. «٤»

(ڇا ڇي اصول پاڇه نه ڪرڻ، هدف ته له رسيدو به بي برخي شي).

البتہ حفظ د هغه ڇا لپاره ڊپر گيتور دى ڇي د اوڀر مهال لپاره معلومات

ذخيرہ کوي. کوم ڇوڪ ڇي د لنڊ مهال لپاره معلومات ذخيره کوي، لکه د

کانکور آزموني ته ڇي چمتوالي نيسي، هغه ته د مطلب پر پوهيدو

تمرکز تر حفظ ڊپر اڀرن دى؛ ڇکه حفظ داسي ڇيز دى ڇي که د آزموني

په وخت کي يي لومړني کلمه هبره شوه، ٽول معلومات ورڇه هبري،

اما که يي مطالب او مسائل سم زده ڪري او په خپلو الفاظو يي په ذهن کي

ڄاڻ په ڄاڻ ڪري وي، هغه ڙر ذهن ته استحضار وڌاي شي.

۱۲) يادڻست: د مطالعي په وخت کي يوه مهمه تگلاره دا هم ده ڇي دڪتاب

اڀرني برخي په نښه او يا نوٽ شي؛ ڇکه په ڪتاب کي ٽولي برخي مطلوبي

نه وي. يادڻست ليکل که له ڪتابه وي نو د ڪتاب پر سرپاڻه له اشاري سره د

پاڻي شمېره ليکل او بيا د ڪتاب په اصلي مخ کي مهمه برخه په نښه ڪول،

که ڪتاب نه وي، بيا د يادڻست په

ڪتابچه کي غوره دي. دا طريقه د زده

ڪري لپاره گيتوره ده ڇي د خبري منڇپانگه يادڻست ڪري يا يي حفظ ڪري؛

د عربي ژبي مشهور امام د سيبويه استاذ خليل بن احمد ويلي:

الْكَلَامُ يُكْثَرُ لِفَهْمِهِ وَيُقَلَّلُ لِحِفْظِهِ. «٥»

خبري ددي لپاره زياتي ويل ڪيري، ڇي پوهه تري واخيستل شي او لږي ددي

لپاره وي ڇي حفظ شي.

يعني خبري ته تفصيل د دي لپاره ورڪول ڪيري ڇي مطلب يي سم زده ڪري

شي، لنڊيز يي بيا د دي لپاره ذڪر ڪيري ڇي حفظ يي آسانه شي.

ڇٽکه مطالعه:

يو هغه ڇه ڇي د پوهني تري انسانان ورته اڀريا لري دا دي ڇي ڇه ڊول ڙر

مطالعه وکري او په لږ وخت کي ڊپر ڇه مطالعه او زده ڪري؛ په دي برخه کي

ځيني اختياري او ځيني نور غير اختياري لاملونه دي. په مطالعه کي د نه ڇٽکتيا

غير اختياري لامل په عمومي ڊول د ڪتاب لوستلو سره نابلي او د ڪتاب په پوهيدو

کي کمزورتيا ده؛ له همدې وجي ابتدا کي شاگردان د لږو تورو په لوستلو ڊپر وخت

بوخت پاتي وي او د دي برعکس انسان ڇي څومره ڊپر پر ڪتاب مسلط وي،

هغومره يي ڙر لوستلاي شي، لکه د «القاموس المحيط» مؤلف ڇي (صحيح

مسلم) يي په درو ورځو کي لوستلاي و، په دي اڀه نوموړي وايي: قرأت بحمد الله

جامع مسلم بجوف دمشق الشام جوف الإسلام على ناصر الدين الإمام بن جهيل

د مطالعي لپاره جسمي روغتيا مهمه

ده؛ لکه پخواني عربي متل ڇي وايي: «العقل السليم في الجسم السليم»

خو تر جسمي روغتيا روحي (رواني) روغتيا ڊبره مهمه

ده. رواني ناروغي، وارخطايي او ذهني ناراحتي د انسان پر ڪړنو په

ځانگړي ډول پر مطالعي ڊبره منفي اغېزه کوي. نو هڅه کوي ڇي د

مطالعي په وخت کي خوښ اوسي او دماغ مو آرام او زړه مو ډاډمن

بحضرة حفاظ مشاهير أعلام وتم بتوفيق الإله وفضله قراءة ضبط في

ثلاثة أيام. «٦»

علامه سخاوي (رحمة الله عليه) د خپل استاد حافظ ابن حجر (رحمة الله

عليه) په هکله وايي: ڇٽک لوستل ڇي نوموړي ترسره ڪري هغه دا دي ڇي د

شام په سفر کي يي د ماسپنين او مازديگر ترمنځ په يوه ناسته کي د

طبراني (معجم صغير) لوستلاي او په دي ڪتاب کي شاوخوا يو زر او پنځه

سوه حديثونه شته دي. «٧»

دلته ځيني هغه لاملونه يادوو ڇي دڇٽکي مطالعي په وړاندې

خنډ گرځي او تر يو بريده انسان کولای شي ڇي د هغو مخه ونيسي:

۱) د ڪتاب هر توري لوستل:

دغه کار د ڇٽکي مطالعي په وړاندې خنډ دی. ذهن کولای

په مطالعه کې د نه چټکتیا غیر اختیاري لامل په عمومي ډول د کتاب لوستلو سره نابلدي او د کتاب په پوهېدو کې کمزورتیا ده؛ له همدې وجې ابتدا کې شاگردان د لږو تورو ډېر وخت بوخت پاتې وي او د دې برعکس انسان یې څومره ډېر پر کتاب مسلط وي، هغومره یې ژر لوستلای شي، لکه د «القاموس المحيط» مؤلف چې (صحيح مسلم) یې په درې ورځو کې لوستلای وه.

شي د سترگې تر لید ژر د یوې جملې یا لنډ متن مفهوم ترلاسه کړي. په مجموع کې دماغ له مفهوم سره اړیکه لري، نه د هر توري له معنی سره. یو توری کېدای شي ډېرې معناوې ولري، خو په جمله کې یو مفهوم افاده کوي او د ماغ همغه مفهوم را اخلي. له هر توري سره د نه تم کېدلو او د چټکې مطالعې یوه ګټه دا هم وي چې ذهن همداسې بوخت او متمرکز وي، بلې خوا ته د تلو فرصت نه ورته پیدا کېږي، نو له کتابه د مطلب پر اخیستلو ډېر تمرکز کوي.

(۲) بیا ځلي لوستل: یو شمېر

لوستونکي د کتاب لوستلو په وخت کې کتاب ته سم ځېر نه وي، نو اړتیا ورته پیدا کېږي چې څو ځله شا ته وګرځي، یوه جمله یا یو متن څو ځله بیا بیا

ولولي. دغه کار په پای کې ډېرو ته په یوه عادت بدل شي او دا په خپله د مطالعې د چټکتیا په وړاندې ښکاره خنډ دی. که دغه عادت څوک لري، هڅه دې وکړي چې په تمرکز سره د لوستلو له لارې له دې عادت څخه خپل ځان خلاص کړي.

البته، له دې څخه زیات اهمیت لرونکي یا هغه ټکي مستثنا دي، چې لوستونکی ورته د ځانګړې وجې له امله تم کېږي.

(۳) په لوړ ډېرغ کتاب لوستل: ځینې لوستونکي فکر کوي چې په لوړ ډېرغ لوستل به یې د زده کړې قوت دوه برابره کړي، خو دا سمه تګلاره نه ده. دماغ یو مطلب ته هغه وخت ځای ورکوي چې مفهوم یې سم درک کړی وي او مفهوم درک کول فکري تمرکز غواړي، نه په لوړ ډېرغ لوستل.

(۴) محدود لید: د ځینو لوستونکو د سترگو لید محدود د کتاب د صفحې پر لږه برخه وي، نه شي کولای ډېر توري په یوه وخت کې وويني چې دغه هم د مطالعې د چټکتیا په وړاندې خنډ دی. د دغه خنډ د لرې کولو لپاره څو کارونه اړین دي:

لومړی: دا چې لوستونکی د مېز شاته سم کيني او د سترگو او کتاب تر منځ واټن یا فاصله د ۳۰ - ۴۰ سانتي مترو په حدودو کې وساتي. په دې سره کولای شي پر کتاب بشپړه ولکه پیدا کړي او

سترگې یې په یو وخت کې ډېر توري وويني.

دویم: لنډې جملې غوره کول او سترگې پرمخني توري متمرکزې کول چې په دې سره د سترگو له نقلولو پرته د نږدې اړخونو کلمات هم لیدل کېږي. دا تمرین لومړی پر لنډو جملو وروسته بیا پر اوږدو جملو همداسې ترسره کړئ. دغه تمرین هم ځینې د مطالعې ماهرین ګټور ګڼي. (۸)

خو ډېر مهم ستاسو خپل شوق او ذوق دی. اصلي اساسي خبره دا ده چې د کتاب لوستلو سره مینه پیدا کړئ، همدا خپله د کتاب لوستلو سمه طریقه در زده کوي.

ستاسو د پرمختګ او بریا په هیله.

اخځلیکونه:

۱- صحيح مسلم حديث شمېره: ۱۷۱۷ و صحيح

البخاري ح: ۷۱۵۸.

۲- أرشيف ملتقى أهل الحديث - ۵ (۵۴/ ۴۸۲)

۳- تعليم المتعلم طريق التعلم للشيخ برهان الإسلام الزرنوجي (ص: ۴۱).

۴- أرشيف ملتقى أهل الحديث - ۵ (۵۴/ ۴۸۲) (المكتبة الشاملة).

۵- خلق أفعال العباد للإمام البخاري ص: ۶۰.

۶- علو الهمة ص: ۱۵۵.

۷- علو الهمة ص: ۱۵۶.

۸- تکنیکهای موفقیت و شیوه های نوین

مطالعه ص: ۱۰۳ مؤلف: بهژن علیپور.

عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی

قسمت اول:

استاد عبدالرازق هدهد

چکیده

عفو و گذشت قدرت و نیروی پوشیده و نهانی است که راز مؤفقت یک داعی را در خود پرورش می دهد. این بحث را در مورد پی می گیریم که عفو و بخشش چه نقشی در زندگی فردی و اجتماعی انسان ایفاء می نماید و دین مقدس اسلام به آن چه اهمیتی را قائل گردیده است؟

مقدمه: چون دعوت إلى الله به عنوان برآزنده ترین صفت امت اسلامی تلقی می گردد؛ از این رو لازم است تا این امت نشان دهی گردد زیرا خیریت این امت را مربوط و منوط به آن می باشد. بناءً لازم است که داعیان این امت متخلق به اخلاق حمیده و نیکو باشند، زیرا در عالم اسباب کامیابی و رشد دعوت، پخش و نشر آن زیادتیر به شخصیت، اخلاق، فهم و درایت عمیق دعوت گر تعلق دارد، و از جمله این خصایل حمیده یکی هم عفو و گذشت است که چنان تأثیر باسزا و برق آسایی دارد که علاوه بر دوستداران دعوت اسلامی، روح و روان و قلب های دشمنان سخت دل و آکنده از عداوت را شکار نموده و به دوستان صمیمی تبدیل می نماید. اگر در یک جمله کوتاه

اهمیت و ارزش آن را بازگو نمائیم گفته می توانیم.

زیرا این صفت حیثیت سنگ تهداب و ستون فقرات دعوت را داشته و در عالم اسباب کامیابی و رشد دعوت، پخش و نشر آن زیاد تر به شخصیت، اخلاق، فهم و درایت عمیق دعوت گر تعلق دارد. اکنون می بینیم که این صفت خجسته و مبارک چه تأثیری در دعوت داشته و چطور معاندین را در مقابلش به زانو در می آورد، و چگونه دعوت در قلب دشمنان، رسوخ پیدا می کند؟ بیایید این صفت نیکو و مؤثر داعی إلى الله را تحت بررسی قرار داده و بنگریم که عمل کرد معجزه آسایی آن چیست؟ چطور میتوان با به کار گیری آن معاندین سرکش و دشمنان سرسخت را تحت سیطره دعوت خویش قرار داده و با شکار نمودن قلب های شان آنها را مطیع و فرمانبردار خویش می سازد؟

عفو یکی از صفات حمیده ایست که انسان را زیور اخلاقی بخشیده و جز از کسیکه نفس عالی و عقل راجح داشته و بر اذیت و تجاوز دیگران صبر نماید از دیگری بر نیامده و ساخته نیست؛ زیرا تجاوز دیگران بر ما نتیجه نفس

مریض و پست آنها است که عقل نمی تواند راه صواب را دریافته و به تدبر و تفکر بپردازد. پس آیا بر ما مناسب نیست که خود را از مهلکه و نابودی نجات داده و از آنها در گذر شویم؟ (۱) عفو و گذشت از جمله خصایل و صفات خجسته و نیک یک انسان است، بدین ملحوظ قرآن کریم در جاهای متعددی بر آن توصیه و تأکید نموده است. لذا به منظور بیان و توضیح فواید و مزایای آن، صفحات اکثر کتب اسلامی و جراید به آن رنگین و مزین شده اند. اگر خواسته باشیم تمام مزایا عفو و گذشت را در یک کلمه خلاصه نماییم همین کافیت که یکی از نام های پروردگار مان (العفو) است.

زمانیکه به معنی و مفهوم این اسم مبارک الله (تبارک و تعالی) بیندیشیم و در آن تدبر نماییم می توان به جایگاه و مقام شامخ این صفت نیکو پی بردیم. حالا می بینیم که داشتن همچو یک صفت نیکو برای دعوتگر چقدر با ارزش بوده و تاچه حد تأثیر به سزایی در دعوتش دارد و چطور راه

های دعوت را برایش بازگشایی می نماید و چگونه سدها و موانع آهنین را از راه دعوتش برداشته و راه پذیرش فکر، اندیشه و عقیده اش را آرام، آرام در قلب سر سخت ترین دشمنانش می گشاید، به هر اندازه ای که در این مورد قلم فرسایی نماییم و جملات زیبا و دلکش را یکی پی دیگری ثبت اوراق نماییم باز هم به قصور و کوتاهی خود معترفیم چون حق این صفت نیکو و خجسته را اداء نکرده ایم. لهذا میتوان گفت که با مطالعه سطور آتی الذکر این مقاله که مشتمل است به اهمیت موضوع، سبب اختیار، مثال های قندیل گونه ای از عفو و بخشش در تاریخ اسلام، ثمره و نتایج این صفت نیکو و تأثیر آن در دعوت اسلامی، که همه و همه شمه ای از این سجایای نیکو و بیان گر مقام شامخ این صفت خجسته اند تذکر داد.

اهمیت موضوع: باید گفت هرگاه ما به سیره و روش پیامبران عليه السلام بالأخص پیامبر خاتم النبیین و سید الداعیین نگاهی بیندازیم می بینیم که اثر این موضوع در دعوت اسلامی به حدی واضح و روشن است که اصلاً ضرورت به توضیح و تشریح ندارد؛ و هر مسلمان آگاه و اندیشمند اهمیت و جایگاه آن را در دعوت اسلامی دانسته و یقین و باور کامل دارد که عفو و گذشت تأثیر خوبی بالای مدعو داشته و آن را به گردن نهادن به دعوت اسلامی وامی دارد.

یقیناً هرگاه خواسته باشیم از آهن سختی اسباب بیش قیمت و با ارزشی بسازیم، باید اولاً آن

را نرم ساخت و سپس اسباب مورد نظر را از آن درست نمود. هکذا در دعوت اسلامی اگر خواسته باشیم افراد لجوج و گستاخی را مطیع دعوت خویش گردانیم لازم است که جهت نیل به این هدف عالی راه های مفید و مؤثری را جستجو نمود که این راه ها نظر به حالت مدعو متفاوت بوده و مؤثر ترین آنها که تاریخ طلائی اسلام شاهد و گواه آن است؛ همانا عفو و گذشت می باشد.

سبب اختیار موضوع

هرگاه به این مطلب دقت و توجه نمائیم که چه عامل و انگیزه نویسنده ای را وادار می سازد، تا حول موضوعی کتاب، رساله و یا مقاله علمی ای را بنگارد. یقیناً بعد از تدبیر و تفکر درخواستیم یافت که باعث و محرکی وجود دارد که او را به این اقدام وا داشته است. لهذا در سبب اختیار موضوع نکات آتی الذکر مطمح نظر قرار گرفته است:

۱- بنده بعد از مطالعه و بررسی تاریخ گذشته و حال دریافتم که دو قطب متضاد (کفر و اسلام، عاصی و طاعی) الی یوم القیامه با هم در ستیز و نبرد اند. بناءً یک داعی الی الله در این امواج پر تلاطم؛ کدام روش و گزینه مؤثری را انتخاب نماید تا در تحصیل و به دست آوردن اهداف و مقاصدش موفق به در آید و بتواند سرکش ترین و گستاخ ترین دشمنانش را دوستان گرم و حامیان دلسوزش گرداند. هرچند در این مورد روش و گزینه های زیاد و متعددی است ولیکن مؤثر ترین آنها همان است که الله عز وجل آن را بر ایمان رهنمائی نموده است آنجا که می فرماید: ﴿وَلَا تَسْتَوِی الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ

أَدْفَعُ بِأَلْتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلْقُهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقُهَا إِلَّا ذُرٌّ حَقْلٍ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ فصلت: ۳۴-۳۵

« نیکوی و بدی یکسان نیست. » (هرگز بدی را با بدی، و زشتی را با زشتی پاسخ مگوی. بلکه بدی و زشتی دیگران را) با زیباترین طریقه و بهترین شیوه پاسخ بده. (نتیجه این کار، آن خواهد شد) که کسی که میان تو و میان او دشمنانگی بوده است، به ناگاه همچون دوست صمیمی گردد) (به این خوی (و خلق عظیم) نمی رسند؛ مگر کسانی که دارای صبر و استقامت باشند، و بدان نمی رسند مگر کسانی که بهره بزرگی (از ایمان و تقوا و اخلاق ستوده) داشته باشند).

ابن کثیر رحمه الله در ذیل این قسمت آیه: ﴿أَدْفَعُ بِأَلْتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ می نگارد: کسیکه با تو بدی می نماید آساعت و بدی اش را با احسان و نیکوی دفع نما. (تفسیر القرآن العظیم: ج ۵ ص ۱۵).

علامه شیخ عبدالرحمن بن ناصر السعدی در تفسیرش در ذیل این آیه می نویسد: هرگاه انسان بدکار و شریبری با تو بدی نمود، بالأخص اگر او از جمله کسانی باشد که بالای تو حق بزرگی داشته باشد مانند اقارب، یاران دوستان و یا افرادی که در ردیف اینها قرار دارند و با گفتار و افعال بدی با تو رفتار نموده بدی اش را با احسان و نیکویی پاسخ داده و مقابله ی احسن کن. اگر با تو قطع صله رحمی نمود با او صله رحم را بجا آور، و همراه اش وصلت و پیوستگی را محکم دار؛ و اگر بالای تو ظلم نمود او را عفو نما؛ و اگر در مورد تو غایبانه و

یا در حالت حضوری سخن بدی گفت با او با بدی مقابله مکن؛ بلکه از او عفو نموده و سخن زشت اش را با گفتار نرم جواب ده و اگر ترا ترک نموده و خطابه و دعوتت را وا گذاشت؛ سخن نیکو و پاکیزه ای همراه اش گفته و سلام مسنون و گرامی را نثارش نما، هرگاه بدی را با نیکی دفع نمودی، در حقیقت فائده بزرگی را به دست آورده و حاصل کردی. (تفسیر کلام المنان: ص ۷۱۶).

محمد علی الصابونی پیرامون این قسمت آیه: ﴿ادْفَعْ بِالَّذِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ می نگارد: زشتی را با خصلت نیکو دفع کن، مثلاً عصبانیت را با صبر، و نادانی را با حلم و حوصله و بدی را با گذشت و چشم پوشی بر طرف نما. (صفوة التفاسیر فارسی: ج ۳ ص ۷۸۸).

این است راه پیروزی در دعوت اسلامی.

۲- هرگاه خواسته باشیم اثر و جایگاه این خصلت نیکو و خجسته را در دعوت اسلامی دریافت نمایم. و بدانیم که اختیار و گزینش موضوع تا چه حد مؤثر بوده و ضروری است، و چه مشکلی را در عصر کنونی حل می نماید؟ لازم است که به زندگی عملی پیامبر ﷺ که أسوه و مقتدای مؤمنین است مراجعه نمایم و همان نکات بارز و عمل کرد های مقتداء گونه او را تذکر داده و گوش زد مؤمنین و داعیان اسلام سازیم تا همه از آن عبرت گرفته و بدان عمل نمایند. و جامعه را در هر عصر و زمانی رهبری سالم نموده و از هلاکت و نابودی تا حد توان نجات دهند.

بدین ملحوظ مقاله ای را که در شرف

خواندن و مطالعه آن قرار دارید به بررسی همان نکات بارز و عمل کردهای پیامبر ﷺ و صحابه کرام رضوان الله علیهم اجمعین پرداخته که هر یک از آنها به مثابه قنادیل و چراغ های درخشانی اند، که در هر وقت و زمان سبب هدایت و راه یابی جامعه گردیده و بنده های پند پذیر و عبرت گیرنده را به فلاح و رستگاری رهنمون می گردند.

۳- چون عفو و گذشت مجتمع اسلامی را برای نشو و پرورش حیات و زندگی طیبه و صالحه آماده می سازد؛ بناءً لازم است که در هر عصر و زمانی نظر به شرایط و ظروف و دواعی آن به پخش، نشر و گسترش آن پرداخته شود؛ تا همچو نسخه و وصفه یک داکتر حاذق سبب اصلاح جامعه گردیده و بنده های الله ﷻ را از مهالک نجات دهد.

اهداف موضوع

۱- یکی از اهداف مهم و اساسی این موضوع تفهیم مفاهیم و جایگاه شامخ عفو و گذشت برای افشار مختلف جامعه است.

۲- چون؛ جوامع انسانی خالی از نا هنجاری ها و ستیز نیستند؛ بناءً در قدم اول برای محو خشونت ها، قطع جنگ و درگیری لازم است که راه و چاره ای را جستجو نمود. یقیناً در قدم اول یگانه راه آن گسترانیدن بستر نرم عفو و گذشت می باشد، لهذا برای تفهیم و توسعه آن باید کوشید؛ و بعداً میتوان اثرات ملموس و مشهود آن را مشاهده کرد.

۳- دعوت به سوی الله ﷻ وظیفه هر مسلمان صادق و متعهد است، که باید با روش ها و اسلوب های حکیمانه و خصلت های نیکو مردم را بطرف الله ﷻ دعوت نماید. یکی از همان صفات و

خصلت های نیکو عفو و گذشت بوده که در دعوت اسلامی از مقام و جایگاه بلندی برخوردار است لهذا بر داعی الی الله لازم و سزاوار است که لباس نیک و دلربای عفو و بخشش را به تن نموده و خود را به آن مزین سازد.

۴- چون عفو و گذشت در دعوت اسلامی اثرات نیک و پر باری دارد؛ لازم است که این خصلت نیکو را نهادینه افکار و ذهنیت ها ساخت و برای تذکیر و یاد آوری آن از هر نوع امکانات لازم همچو تحریر رساله ها، مقاله های علمی، دایره نمودن سیمینار ها، پخش و نشر ویدیو های سمعی و بصری ... و امثال آن کار گرفت.

۵- از اینکه عفو و گذشت از مؤثر ترین ویژگی های یک داعی الی الله است، بناءً لازم است که خود را علماً و عملاً به آن ملبس نمود و عندالموقع جهت دعوت مردم از مثال ها و داستانهای مستند که مأخوذ از کتاب الله و سنت رسول اکرم ﷺ و صحابه کرام رضوان الله علیهم اجمعین است کار بگیرد.

۶- و بالاخره بطور خلاصه و فشرده باید گفت که عفو و گذشت از جمله خصایل نیکویی است که ضامن سعادت و کامیابی دنیوی و اخروی انسان مؤمن بوده و یک داعی الی الله بدون ملبس بودن به آن نخواهد توانست اهدافش را بر آورده ساخته و به سر منزل مقصود نایل آید.

مشکلات موضوع

مشکلات موضوع را از دو بُعد به بررسی خواهیم گرفت اولاً بُعد معنوی و ثانیاً بُعد مادی.

یقیناً تفهیم مفاهیم عفو و گذشت و اجرای آن در جامعه کار سهل و آسان نیست، زیرا هواء و خواهشات، طبائع و سرشت های سرکش را نمی توان به آسانی مهار ساخت و آنها را به تعمیل همچو یک حکم الهی منقاد ساخت.

لهمذا اگر خواسته باشیم این خصلت نیکو و خجسته را نهادینه سازیم، لازم است که در قدم اول مبادی و ارکان عقیده اسلامی را بدانیم تا در روشنائی آن گام های بعدی را در تفهیم و اجزای عفو و گذشت که یکی از خصائل نیکو و خجسته است برداریم.

و با آوردن مثال ها و داستانهایی از صدر اسلام که همه مایه پند و عبرت اند، ذهنیت ها را مستعد پذیرش، و جوارح را آماده اجرای احکام اسلامی گردانیم؛ آنگاه است که میتوان گفت جامعه سیر صعودی اش را پیش رو گرفته و اندک اندک خود را به سر منزل مقصود خواهد رساند. ولیکن باید متذکر شد که مفاهیم و مقاصد اسلامی را از حالت فکری و عقیدتی به حالت اجرایی و عملی بر آوردن کار سهل و ساده نیست؛ لهذا بر داعیون إلی الله لازم است که با صبر و حوصله مندی ادای مسؤولیت نموده و در نهادینه ساختن خصائل نیکو در جامعه همچو یک داکتر لائق و حاذق بکوشند.

اما مشاغل و موانع مادی ایکه در تحریر مقاله علمی در عصر کنونی ایجاب می کند که نگارنده آن باید از امکانات وافر و منابع سرشار و ناب عصر جدید استفاده نموده و اثر علمی خویش را با آنها رنگین

تر سازد.

متأسفانه از اثر تجاوزات بیگانه ها در کشور و آسیب های بار آمده از جنگ و نه بود وحدت کامل و امنیت در سال های متمادی چهار دهه گذشته که باعث قلت منابع و عدم دسترسی به بعضی امکانات مادی حتی برق و وسایل الکترونیکی ای که در جهان امروز از جمله وسایل عادی اند؛ ولیکن در کشور بلا کشیده ما تا اکنون هم به دسترسی اکثر ما قرار نه دارد و از عدم دسترسی به آن رنج می برند.

در آمدی به عفو و تأثیر آن در دعوت اسلامی
العفو بر وزن فعول به معنای فاعل از جمله صیغه های مبالغه بوده، چنانچه گفته شده: عَفَا يَعْفُو عَفْوًا فَهُوَ عَافٍ وَ عَفُوٌّ (۲)

معنای لغوی آن گذشت از گناه و ترک نمودن عذاب بر آن است و أصل آن محو و نابود ساختن و پاک کردن را گویند چنانچه گفته شده: (عَفَتِ الرِّيحُ الْأَثَارَ إِذَا دَرَسَتْهَا وَ مَحَتْهَا)؛ بادهای آثار و علائم را نابود ساخته و از بین بردند. (۳)
در حدیثی همین مطلب را چنین بیان شده است: { عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَعَاَفَوْا الْخُدُودَ قَبْلَ أَنْ تَأْتُونِي بِهِ فَمَا أَتَانِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجَبَ } (۴)

ترجمه: حدود را قبل از اینکه به من برسانید در بین خود معاف نموده و از اقامه آن بگذرید، پس آنچه که از حدود به من برسد اقامه آن واجب است.

در این مورد آیات و احادیث زیادی آمده است که با شیوه های گوناگون مطالب متذکره را بیان نموده اند؛ ما جهت اختصار به آنچه گفته شد اکتفاء

می نماییم.

عفو در اصطلاح شرع: از نگاه و وجوه مالی؛ عبارت از همان مالی است که از نصاب شرعی زیاد باشد. و از نگاه معنوی عبارت از گذشت؛ اعراض و رو گردانیدن از عذاب دادن شخص است. (۵)

در حدیث شریف آمده است که پیامبر ﷺ فرمودند: (سَلُوا اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ وَ الْمُعَافَاةَ فَإِنَّ أَحَدًا لَمْ يُعْطَ بَعْدَ الْيَقِينِ خَيْرًا مِنَ الْعَافِيَةِ) (۶)

یعنی: از الله تبارک و تعالی عفو و عافیت و معافات را سؤال نمائید یقیناً به هیچ کسی بعد از ایمان چیز بهتری از عافیت کرده عطاء نشده است.

این ها نکات و مطالب ارزشمندی استند که نباید از توضیح و تبیین آنها چشم پوشی و اعراض صورت گیرد. ادامه دارد...

ماخذ:

- ۱- [روح اسلام: ج ۵ ص ۳۰].
- ۲- [جمهرة اللغة مادة: ع - ف - و ج ۲ ص ۳۶].
- ۳- [لسان العرب: ماده "عفا" ج ۱۵ ص ۷۲].
- ۴- [صحيح البخاری: ج ۱۵ ص ۵۳].
- ۵- [التعريفات الفقهية: ص ۱۴۸].
- ۶- [سنن الترمذی: ج ۱۱ ص ۴۷۰].

په نشه يي توکو روږدي کيدل او ناوړه اغيزې يي

عبدالواحد "غرنی"

وَتُخَدِرُ وَتُفْتِرُ) يعنې: دغه حديث په خاص ډول د چرسو پرحرمت دليل دی؛ ځکه چې چرس نیشه کوونکې او سستوونکې ماده ده.

بل حديث کې چې له عبدالله بن عمر رضي الله عنه څخه روايت دی، پيغمبر ﷺ فرمايلي: «كل مسكر خمر، وكل مسكر حرام» (۲).

يعنې هر نشه کوونکی شی شراب دی، او هر نشه کوونکی شی حرام دی. بلکې د ځينو علماوو په نزد، په دې کې دومره زيانونه دي چې هغومره په شرابو کې نشته.

علامه ابن عابدين (رحمه الله) فرمايلي: د چرسو او بنگو ځکول حرام دي؛ ځکه هر شی چې په عقل کې خلل رامنځ ته کوي، جايز نه دي. (۳)

امام قرافي (رحمه الله) د چرسو

د تحريم په اړه د علماوو اجماع

نقل کړې ده، او ځينې علماوو

ويلي دي: که چا چرس حلال

وگاڼه، نو هغه کافر دی او د

څلورو مذاهبو امامانو په دې اړه

څه ويل نه دي کړي، ځکه د

هغوی په زمانه کې دا توکي نه

وو. (۴)

زيانونه لري. په دې کې هيڅ شک نشته چې د نشه يي توکو استعمال چې په هر ډول وي، حرام دی؛ ځکه چې اسلامي شريعت شراب په صريح او

قطعي نص سره حرام کړي دي چې فساد او زيان يې له مخدره توکو څخه لږ دي. د نشه يي توکو د تحريم په اړه ډير دلايل راغلي چې يو څو دلايل يې

په لاندې کرښو کې ذکر کوم، قال الله تعالى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا لَنَنفِثُ بِالْمَيْمِ وَالْأَيْمَانِ وَأَلْأَنْفُسِ رِجْسًا مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا لَعَلَّكُمْ تَقْلِحُونَ﴾ المائدة: ۹۰

ژباړه: اې هغه کسانو چې ايمان مو راوړی، په تحقيق سره شراب او قمار، بتان او غشي د فال (دا څلور واړه) پليد د شيطان له اعمالو څخه دي، نو ځان ترې وساتئ ښايي چې کامياب شئ.

په يوحديث کې چې أم سلمة رضي الله عنها روايت کړی، راغلي: (نهی رسول الله صلى الله عليه وسلم عن كل مسكر ومفتّر) (۱)

ژباړه: رسول الله له هر نیشه کوونکي او سستوونکي شي څخه منع کړې ده.

ابن حجر (رحمة الله عليه) وايي: (وهذا

الحديث فيه دليل على تحريم

الحشيش بخصوصه، فإنها تُسكر

الحمد لله رب العالمين و الصلاة والسلام على سيد الأنبياء والمرسلين و على آله وصحابه و من تبعهم باحسان إلى يوم الدين.

الله تعالى اسلامي شريعت د پنځو اساسي مقصدونو د حفاظت او ساتلو له پاره رالېږلی دی، دا پنځه مقصدونه په اصل کې د اسلامي شريعت د اصولو حيثيت لري، چې د دين له ساتنې او حفاظت، د ځان له ساتنې، د عقل له ساتنې، د نسل او مال له ساتنې او حفاظت څخه عبارت دي.

دا چې الله تعالى انسان پيدا کړی د يو لوی مقصد له پاره يې پيدا کړی دی، په يو لړ مسؤوليتونو باندې يې مکلف کړی دی، د دې مسؤوليتونو د ښه تر سره کولو له پاره د عقل شتون لازمي دی، ځکه عقل د انسان د مکلفيت لپاره شرط دی، د عقل د ساتنې او حفاظت په موخه د هر ډول نشه يي توکو له استعمال، کرل، اخيستل، خرڅول او قاچاق څخه بايد ډډه وشي.

په نشه يي توکو روږدي کيدل چې په هر ډول وي، که د خوراک له لارې وي او يا هم د پيچکاری له لارې، ديني، جسمي، رواني، اخلاقي، مالي او ټولنيز

له همدې وجې د اسلام مبارک دين
مُخدره توکي حرام گرځولي، له دغو توکو
يواځې د انسان عقل نه زيانمنیږي،
بلکې د مخدره توکو په استعمال سره د
انسان مال، ځان، کورنۍ او ټولنه هم
زيان او تاوان ويني او بالاخره هر څه
ورسره له منځه ځي.

همدا لوی نعمت چې خدای تعالیٰ په
انسانانو لورولی او د دې په وسیله انسان
د خیر او هدایت لارې پیژندلې دي، او د
خپل پروردگار عبادت کوي، همدا عقل
دی خو د مُخدره توکو په کارولو سره،
انسان دغه ستر الهي نعمت له لاسه
ورکوي. افسوس د داسې خلکو په حال
چې خپل عقل یې په داسې لنډ مهاله
خیالي خوښیو تباہ کړی.

د مخدره توکو استعمال سربیره پر دې
چې ډیره لویه گناه ده، د ډیرو لویو هر
اړخیزو زیانونو لامل هم کیږي.

په نشه یي توکو د روږدو کسانو شخصي
زیانونه: نشه یي توکي د انسان په بدن
او عقل دواړو باندې ډیرې منفي اغیزې
کوي؛ ځکه نشه یي او مخدره توکي د
انسان عقل، اعصاب، فکر او د بدن
مختلف سیستمونه تخریبوي. په
دې سره د انسان اعتبار او
انساني کرامت ته زیان رسیږي
او شخصیت یې له منځه ځي، د
هرچا د ملنډو او مسخرو وړ
گرځي، او په پایله کې یې د ډول
ډول مرضونو ښکار شي.

د نشه یي توکو اقتصادي زیانونه:
د هرې ټولنې ځواک او وړتیا د
هغې ټولنې اقتصادي حالت ته په

کتو اندازه کیږي، نشه یي توکي د یوې
ټولنې اقتصاد په وروسته پاتې کیدو کې
ډیر لوی لاس لري؛ ځکه چې د ټولنې هر
وگړی د ټولنې په سمسورتیا او پرمختګ
کې رغنده رول لري، ښکاره خبره ده چې
کله په یوه ټولنه کې د نشه یي توکو
استعمال عام شي خامخا یې ناوړې

اغیزې په عام ډول د ټولنې په اقتصادي
حالت لویږي، هر کله چې د یو شخص
بدن سالم، عقلي او فکري ځواک یې
سم وي، کولی شي د ټولنې اقتصادي
وضعیت په ښه کولو کې خپله دنده تر
سره کړي، برعکس که کوم شخص په
نشه یي توکو روږدی وي، نه دا چې د
هیواد اقتصادي حالت په ښه کولو کې
ونډه نشي اخیستی، بلکې د ټولنې د
اوږو بار او گټې ستونزې ورته راولاړولی
شي.

د نشه یي توکو ټولنیز زیانونه: د مخدره
توکو ټولنیز زیانونه له ډیرو لویو او ښکاره
ګواښونو څخه شمیرل کیږي، ځکه دغه
ګواښونه شخص، کورنۍ او په پای کې
ټوله ټولنه ورسره مخ کیږي.

د شخص رنځوریدل او په ګواښوونکي
ډول له پښو لویدل یې بې له شکه په
ټولنه بدې اغیزې لري؛ ځکه شخص له
ټولنې څخه جلا نه دی، بلکې د ټولنې یو
جز دی، چې هم له ټولنې څخه اغیزمن
کیږي او هم ټولنه ترخپل اغیز لاندې
راوستلی شي. نو هرکله چې په ټولنه کې
د روږدو کسانو شمیر ډیر وي، طبیعي
خبره ده چې په دې سره د رنځورو کسانو
شمیر هم زیاتیږي، او د نارغو کسانوپه
زیاتیدو ټولنه کې اقتصادي او کاري

خوځښت له ګواښ سره مخ کوي، چې
په دې سره ټولنه نشي کولی خپل
ضرورتونه پوره کړي. هغه ټولنه چې په
هغې کې د مخدره توکو کارول مخ په
زیاتیدو وي، څنګه کیدای شي چې
داسې ټولنه یوه قوي او په خپلو پښو
ولاړه ټولنه وي؟!

د روږدي انسان لپاره هر ډول جرم او
جنایت ترسره کول ډیر آسانه وي او
خپلو ناوړو موخو ته د رسیدو له پاره هر
ناوړه عمل ترسره کوي، بلکې هر څه د
خپلو غوښتنو د پوره کولو لپاره قربانوي،
چې ورسره په ټولنه کې ویره او نا امني
را منځته کیږي او خلک خپل ژوند په
ویره کې تیروي.

د مخدره توکو استعمال د یوې کورنۍ د
ژوندانه په وضعیت، آرامتیا او سکون
او همدا راز زده کړې، روزنې او اخلاقو
پر جریان بدې اغیزې کوي.

روږدي کسان د نشه یي توکو د لاسته
راوړلو لپاره، د هر ډول کار ترسره کولو
لپاره، آن که د خپلې کورنۍ دعزت په
بیه یې هم وي، آماده وي.

ماخذونه:

- ۱- مسند الامام أحمد ۶ / ۳۰۹
- ۲- سنن أبی داود باب النهي عن المسکر ۳ / ۳۶۸
- ۳- حاشیة ابن عابدین : ۷ / ۴۲
- ۴- الفقه الاسلامي و أدلته ۷ / ۴۴۵

په سورة المؤمنون كي د مؤمنانو د سیرت تعریف

- **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ**
یقیناً مومنان کامیاب شول
- **الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ**
هغه کسان چې هغوی په خپلو لمونځونو کې خشوع کوونکي دي
- **وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ**
او هغه کسان چې دوی له لغو (بیهوده خبرو او کارونو) نه مخ گرځوونکي دي
- **وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ**
او هغه چې هغوی د زکات اداء کوونکي دي
- **وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ**
او هغه چې هغوی د خپلو فرجونو (د شهوت ځایونو) ساتونکي دي
- **إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ**
مگر له خپلو ښځو او وینځو نه، نو بېشکه دوی (هغوی ته په ورتلو سره) ملامت کړی شوي نه دي
- **فَمَنْ آتَىٰ ذَاكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ**
پس چا چې ولټولو سوا له دغو نه، نو دغه کسان، دوی له حد نه تېرېدونکي دي
- **وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ**
او هغه چې هغوی د خپلو امانتونو او عهد رعایت کوونکي دي
- **وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ**
او هغه چې هغوی په خپلو لمونځونو مداومت او حفاظت کوي
- **أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ**
هم دغه خلک ورثان دي
- **الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ**
هغه چې د فردوس ورثان کېږي به، دوی به په هغه کې همېشه وي

جایگاه و اهمیت

نماز به عنوان فریضه الهی در دین مقدس
که هیچ عمل دینی و افعال عبادی بدون آن

- الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ [سوره بقره آیه ۳]
کسانی که به جهان غیب ایمان آرند نماز را اقامه می نمایند و از هر چه روزیشان گردیم، انفاق می کنند.
- وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَكُلُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ [آیه ۴۳ سوره بقره]
و نماز را اقامه کنید و زکات را بپردازید و همراه بارکوع کنندگان رکوع نمایید.
- وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ [سوره بقره آیه ۴۵]
و از صبر و نماز یاری جوید و این کار جز برای خاشعان، گران و سنگین است.
- وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ [سوره بقره آیه ۸۳]
و به زبان خوش با مردم تکلم کنید و نماز را اقامه دارید و زکات مال خود را بدهید.
- وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَ مَا تَقْدُمُوا لَأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ [سوره بقره آیه ۱۱۰]
و نماز را اقامه دارید و زکات بدهید و بدانید آنچه برای خود پیش می فرستید، در نزد خدا خواهید یافت.
- ... وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا [آیه ۱۷۷ سوره بقره]
و "نیکوکار کسی است که " نماز را اقامه دارد و زکات بپردازد و هنگامی که عهد می بندند به عهدشان وفا می کنند.
- حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ [آیه ۲۳۸ سوره بقره]
بر نمازها و نماز میانه مواظبت کنید و خاضعانه برای خدا به پا خیزید.
- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [آیه ۲۷۷ سوره بقره]
همانا آنان که اهل ایمان و نیکوکارند و نماز را اقامه می نمایند، آنان نزد پروردگارشان پاداش نیکو خواهند داشت و هرگز ترس و اندوه نخواهند داشت.
- فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا [آیه ۱۰ سوره نساء]
پس چون نماز به جای می آورید، خدا را در همه حال ایستاده، نشسته و به پهلو خفته یاد کنید و هر گاه آسوده خاطر شدید، نماز را به طور کامل اقامه نمایید که نماز به وقت های معین بر مؤمنان مقرر شده است.
- رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءَ [آیه ۴۰ سوره ابراهیم]
پروردگارا! مرا از اقامه کنندگان نماز قرار ده و فرزندان مرا نیز، پروردگارا دعای مرا بپذیر.

نماز در اسلام

دسی اسلام دارای جایگاهی است
با آن قابل مقایسه نمی باشد.

• **أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ**

[آیه ۴۵ سوره عنکبوت]

آن چه را که از کتاب به تو وحی شده است بخوان و نماز را اقامه دار، که نماز از کار زشت و ناپسند باز می دارد و به یقین یاد خدا از هر عبادتی بالاتر است و خدا می داند چه می کنید!

• **قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ** [آیه ۲۳ سوره مومنون]

به راستی که مؤمنان رستگار شدند، آنهایی که در نماز شان خاشع اند.

• **لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ** [آیه ۱۱۳ سوره آل عمران]

همه اهل کتاب یکسان نیستند، طایفه‌ای از آنها معتدل و به راه راستاند، در دل شب به تلاوت آیات خدا و نماز و طاعت حق مشغولند.

• **فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَتَفْصِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ** [آیه ۱۱ سوره توبه]

اگر توبه کنند و نماز را بر پا دارند و زکات بدهند، پس برادران دینی شما هستند. ما آیات خود را برای کسانی که اهل دانش هستند، بیان می کنیم.

خداوند در آیه فوق، نماز را شرط اخوت و برادری دانسته است.

• **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ**. [آیه ۴۳ سوره نساء]

ای کسانی که ایمان آورده اید! در حال مستی به نماز نزدیک نشوید تا آن زمان که بدانید چه می گوئید.

• **الَّذِينَ إِنْ مَكَانَهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ** [آیه ۴۱ سوره حج]

مؤمنان کسانی اند که اگر ایشان را در زمین قدرت و مکنت دهیم نماز را اقامه می دارند و زکات می دهند.

• **رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ دُرَيْتِي بَوَادٍ غَيْرِ ذِي ذَرْعٍ رَبَّنَا لِيَقِيمُوا الصَّلَاةَ** [آیه ۳۷ سوره ابراهیم]

پروردگارا! من فرزندانم را در سرزمینی بی آب و علف ساکن ساختم، پروردگارا نماز را اقامه دارند.

• **إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ**. [آیه ۱۸ سوره توبه]

تنها کسانی مساجد خدا را آباد می کند که ایمان به خدا و روز قیامت داشته و نماز را اقامه می دارد.

• **قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**. [آیه ۱۶۲ سوره انعام]

بگو: همانا نماز و طاعت و تمام اعمال من و حیات و ممات من همه برای خداست که پروردگار جهانیان است.

• **وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ**. [آیه ۱۷۰ سوره اعراف]

و آنان که متمسک به کتاب آسمانی شوند و نماز را اقامه دارند، ما اجر مصلحان را ضایع نخواهیم گذاشت.

اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر

قال الله تعالى

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

شما بهترین امتی هستید که برای مردم ظاهر (و گزیده) شده اید. به خوبی ها فرمان می دهید و از بدی ها و زشتی ها نهی می کنید و به خدا ایمان دارید.

پیام ها

- بهترین امت بودن با داشتن ایمان قاطع و امر به معروف و نهی از منکر است.
«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ... تَأْمُرُونَ...»
- امر به معروف و نهی از منکر به قدری مهم است که انجام آن معیار امتیاز امت هاست.
«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ...»
- امر به معروف و نهی از منکر، در صورتی محقق می شود که مسلمانان به عنوان امت واحد عمل کنند، یعنی حاکمیت ملی داشته باشند.
«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ...»
- در صورتی که مسلمانان موفق به اصلاح خود گردند، مسئول اصلاح تمام جوامع بشری هستند.
«أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ...»
- سفارش به خوبی ها بدون عمل و اصلاح از خود، کم نتیجه است. «تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ»
- هر يك از افراد امت مکلف است، باید امر به معروف و نهی از منکر کند. «تَأْمُرُونَ... تَنْهَوْنَ»
- در امر به معروف و نهی از منکر منطقه، نژاد، زبان و موقعیت اقتصادی و اجتماعی نقشی ندارد.
«خَيْرَ أُمَّةٍ... تَأْمُرُونَ... تَنْهَوْنَ»
- مسلمان باید از موضع قدرت امر و نهی کند، نه از روی خواهش و التماس. «تَأْمُرُونَ... تَنْهَوْنَ»
- امر به معروف، مقدم بر نهی از منکر است. «تَأْمُرُونَ... تَنْهَوْنَ»
- امر و نهی میتواند مؤثر باشد که از ایمان مایه گرفته باشد. «تَأْمُرُونَ، تَنْهَوْنَ، تُؤْمِنُونَ»

آثار سوء اعتیاد به مواد مخدر

قسمت اول

استاد سید نصیر هاشمی

مقدمه

از آنجاییکه بر همگان معلوم و ثابت گردیده است، اعتیاد به مواد مخدر اضرار و آثار بدی برای شخص معتاد، خانواده و اجتماع بشری دارد، روی این منظور، شریعت اسلامی، همه اعمال و کردار های زشتی که سلامتی دین و نفس، عقل و روح، مال و ناموس انسان را به مخاطره اندازد، زیر حکم حرام، مکروه و مفسد در آورده؛ در زمره ممنوعات قرار می دهد و مسلمانان را از استعمال و استفاده آن منع می نماید، عاملین و استعمال کننده آن را محکوم می نماید، البته در رأس این موارد ناشایسته، اعتیاد به مواد مخدر و نشه آوراست؛ که اضرار جبران ناپذیر و آسیب های مادی و معنوی بزرگی را در قبال نیز دارد.

قابل درک است که خطر اعتیاد به مواد مخدر، به سر زمین خاص و جامعه مشخصی تنها منحصر نمی گردد، طوریکه مبرهن است این پدیده فلاکتبار در بسیاری از کشورها به اشکال گوناگون، بر مردم و جوامع شان؛ سایه افکنده؛ زندگی ملت ها را به

چالش های گوناگونی گرفتار نموده است. از جمله کشورهای که زیاد تر در آتش مواد مخدر می سوزد افغانستان بوده است که خوشبختانه بعد از حاکمیت امارت اسلامی کشت و قاچاق و استعمال مواد مخدر رو به کاهش گذاشته زیرا امارت اسلامی برنامه های مؤثری را برای منع زرع تریاک و استعمال و قاچاق مواد مخدر روی دست گرفته است. و باید گفت که انواع مواد مخدر و اعتیاد به آنها حاصل تلاش غیر انسانی کسانی است که در این راستا، فعالیت می کنند و هدیه نامیمونی است که از کشتزار های سبز و سرخ شاهدانه و خشخاش به انسان های ناتوان تقدیم می شود به مثابه زهری ایست که بر بدن جوانان نادان ترزیق می شود و درد و رنجیست که تباهی را برای خانواده ها و جامعه به بار می آورد.

تعریف اعتیاد، معتاد و مخدرات

اعتیاد به طور عموم به وابستگی های انسان در رابطه با هرچیز اطلاق می شود. بنابر این، عادت شدید به هر دارو و یا ماده ای که برای بدن غیر

ضروری باشد و اختلالات بدنی محسوس و غیرقابل تحمل را ایجاد نماید و قطع آن موجب به هم ریختن نظم درونی باشد؛ اعتیاد محسوب می گردد. به عبارت دیگر: وابستگی جسمی و روانی انسان (با هر درجه و شدت) به یک ماده ای خارجی مخصوصاً به الکل و یا سایر مواد مخدر، به صورتی که قطع آن به آسانی قابل تحمل نباشد، اعتیاد گفته می شود.

بنابر این، مصرف سیگار و مشروبات الکولی و نظیر آن هر یک به منزله ی اعتیاد با شدت بیشتر یا کمتر به حساب می آید. در جامعه ما (اعتیاد) بر مبتلاء شدن به مواد مخدر اطلاق می گردد و کسی معتاد شناخته می شود که مصرف کننده مواد مخدر باشد.

معتاد (وابسته): شخص معتاد

به مواد مخدر؛ کسی است که به مواد مخدر به حدی نیاز دارد که در عدم مصرف آن؛ توازن جسمی و روانی خود را از دست داده و به دردهای گوناگون و

غیرقابل تحمل، دچار می شود، و بعد از مصرف ماده مخدر، احساس آرامی، رضایت و لذت می کند.

مخدّرات: واژه عربی است؛ مفرد آن مُخَدَّر، از کلمه «خَدَر» به فتح خاء و راء به معنای سست گردیدن اعضای بدن، همراه با کسالت، خواب رفتگی دست و پا، و سست شدن اندام ها، بی حسی، ضعف و ناتوانی سایر اعضای بدن معتاد می باشد که بعد از نوشیدن خمر (شراب) و قبل از سکران (مستی) به این حالات مبتلا می شود. خدر به معنای سردی نیز آمده است. (۱)

قابل یادآوری است برای مخدّرات در واقع تعریف جامع و قناعت بخشی وجود ندارد که آنرا به صورت درست، مشخص و روشن سازد و تأثیرات آنرا به طور واقعی برملا سازد، چون مخدّرات دارای انواع مختلف بوده و از طرف دیگر هر یک از مخدّرات تأثیر جدا گانه و ویژگی به خصوص دارد؛ همچنین نتیجه استعمال هر نوع آن نیز از همدیگر تفاوت و غیر متجانس است که تعریف عمومی آنرا مشکل ساخته است.

تعریف بهتر برای مخدّرات از نظر برخی از علماء و محققین اینست:

« هر مواد خام یا ساخته شده که دارای عناصر تحریک کننده یا تسکین دهنده ای که در موارد غیر موجه طبی یا صنعتی به کار برده شود و مصرف آن باعث معتاد شدن و دگرگونی در سطح هوشیاری مغز از قبیل بروز حالت

سرخوشی و لذت، خواب آلودگی و سستی، شود و ضررهایش بالای فرد و جامعه چه از نگاه جسمی یا روحی و یا اجتماعی ظاهر گردد، مواد مخدر گفته می شود. » (۲)

مفهوم فقهی مواد مخدر
هر ماده ای که مسکر (مست کننده و نشه آور) باشد، چه از میوه ها؛ مانند: انگور، کشمش، خرما و انجیر گرفته شده باشد و یا این که از غله ها؛ مانند: گندم، جو یا جوار، و یا از شربنی ها؛ مانند: عسل، چه با آتش پخته شده باشد و یا خام باشد، چه به نام های قدیم مانند: (خمر، می یا شراب) معروف باشد و چه به نام های جدید مانند: عرق، کونیاک، ویسکی، براندی، بیره، شمشپانیا و هر ماده ای که سبب خواب، کسالت و سستی برای جسم و عقل و اعتیاد می شود مواد مخدر نامیده می شود. (۳)

این دو تعریف همه انواع و اقسام مواد مخدر موجوده را در عصر حاضر و آنچه در آینده کشف شود؛ در بر می گیرد.

انواع مواد مخدر
پیرامون انواع مخدر باید گفت که مواد مخدر نیز انواع بسیار گوناگون داشته که تعیین و تقسیم بندی آن مشکل است؛ زیرا صنعت شیمیایی و دوا سازی هر روز، برای ماده و ترکیب آن، طرز و تهیه جدید را ایجاد و مطرح می کند. مواد مخدر از نظر انواع و تأثیرات، از هم متفاوت اند؛ لیکن اضرار اجتماعی مشترک را در سطوح مختلف جامعه به وجود می آورند.
تا حال تصنیف و طبقه بندی دقیقی

برای مواد مخدره صورت نگرفته است. علماء و متخصصان در علوم مختلفه در مورد تنوع و تصنیف مواد مخدره بنابر نوعیت، مقدار، کیفیت و تأثیرات آن بر شخص معتاد، از نگاه جسمی و روحی اختلاف نظر دارند؛ در این نوشتار، تقسیم بندی ذیل را شایان ذکر می دانم:

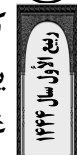
علماء؛ مواد مخدره را به دو مجموعه اساسی تقسیم نموده اند

۱- مخدّرات آرام بخش و مسکن افیونی: عبارت از افیون و مشتقات آن می باشد که شامل افیون خام، پخته، پودر، مایع، حبوب یا دانه ها و سایر اشکال آن می باشد و همچنین برخی از ادویه های طبی که در ترکیب آنها (۸-۱) از افیون و مشتقات آن استفاده می شود.

۲- مخدّرات آرام بخش غیر افیونی: از نگاه جوهر و قوت تأثیر بالای جسم معتاد، از مواد افیونی فرق دارند؛ گرچه دارای خواص تسکین مشترک می باشند:

الف: مهمترین مخدّرات غیر افیونی
مانند: مرکبات حمض (تیزاب) باریتوریک اسید (Barbiturates acid) که خاصیت آرام بخش و خواب آور دارد که در سال (۱۸۶۳ م) تولید گردید و در معالجه اضطرابات نفسی و عصبی و نفس تنگی استعمال می شود.

ب - برومیدات (Bromides): دارای تأثیر انهباطی (بی حالی) و آرام بخش، بالای جهاز عصب مرکزی می باشد؛ لیکن استعمال بیش از حد آن بی اشتباهی و ضعف حافظه و اضطرابات

در نطق را به میان می‌آورد.

ج - الکول: الکول یک نوع آن در طب جراحی و نوع دیگر آن برای نشه و مستی استعمال می‌شود.

د: القنب الهندی (حشیش) (C.Idica یا Cannabis Sativa): زایل کننده خواب و انتباه دهنده عصب مرکزی می‌باشد. مانند: کوکائین، بنزدیرین و مشتقات آن؛ ممکن است که این دسته بندی براساس خطورات و اهمیت مخدرات صورت گرفته باشد؛ زیرا مخدرات طبی و مصنوعی انواع زیادی دارد که شمارش آنها کار دشوار است.

تعداد رایج و مشهور آن عبارت از: خمر، حشیش، افیون یا تریاک، مورفین، هیرویین، قات، کوکائین، بنگ، جوزبویا، مواد استنشاقی و غیره می‌باشد.

اعتیاد به مواد مخدر، آفت زا و تباهکن؛ سلامتی جسمی و روحی تمام اقشار جامعه را به خطر جدی مواجه نموده و شخص معتاد را، از عبادت الله ﷻ که هدف اساسی خلقت است، باز داشته و از ایفای نقش سرپرستی در خانواده، و ادای مسئولیت در اصلاح، رشد و پیشرفت جامعه، باز می‌دارد.

دلایل تحریم و آثار زشت مواد مخدر
در قرآن کریم و سنت نبوی شریف و آثار علمی فقهای اسلام، دلایل بی شماری پیرامون حرمت و اضرار شراب و سایر مواد نشه آور و سست کننده، آمده است که به وضاحت بیانگر حرمت شراب و هر چیز نشه آور دیگر،

اعم از جامد، مایع و دودی می‌باشد.

در این مقطع به ذکر برخی از دلایل به عنوان نمونه اکتفاء شده است:

قرآن عظیم الشان به عنوان دستورالعمل جامع زندگی، هوشدار می‌دهد که اشتغال، اعتیاد و مصرف مال و هر نوع تعامل با مواد مخدر؛ انسان را به سوی مهلکه و نابودی می‌کشاند.

خداوند سبحان می‌فرماید: ﴿وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تَتْلُوا بآيَاتِكُمْ إِلَى الْهَلَكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ البقرة: ۱۹۵

و در راه خدا خرج (نقشه) کنید و خویشتن را به دست خویش به هلاکت نه اندازید و نیکوکاری کنید هر آینه خدا نیکوکاران را دوست می‌دارد.

بنابراین، ضررهای ناشی از اعتیاد به مواد مخدر، منجر به دیوانگی و حتی مرگ شخص معتاد می‌گردد؛ لذا هر نوع تعامل با مواد مخدر به مثابه القای نفس در مهلکه و خود کشی است.

شریعت اسلامی، هر ماده نشه آور و سست کننده را که در بدن استرخاء و سستی می‌آورد، پلید و شراب خوانده است؛ استعمال و هر نوع تعامل با مواد مخدر را، از اعمال شیطانی می‌داند، گر چه آشامیدنی هم نباشد؛ لذا چرس، تریاک، هرویین و تمام انواع مواد مخدر اعم از (طبیعی و صنعتی) در این حکم شامل می‌گردد.

خداوند متعال، حرمت و اضرار ناشی از اعتیاد به شراب را در این آیه متبرکه قطعاً بیان نموده است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَهْوَاجُ وَالْأَزْكَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ﴾ (۱۰) إِنَّمَا يَرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ

وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿المائدة: ۹۰ - ۹۱﴾

ای مسلمانان! جز این نیست که خمر و قمار و نشانهای معبودان باطل و تیره‌های قرعه و فال، پلید و از کردار شیطان است؛ پس از آنها احتراز کنید تا باشد که شما رستگار شوید. جز این نیست که شیطان می‌خواهد که در میان شما دشمنی و ناخوشی (کینه توزی) ببندد؛ به سبب خمر و قمار. و شما را از یاد الله ﷻ و از نماز باز دارد پس آیا شما اکنون (ازین اعمال زشت) دست بردارنده اید؟. «۴»

از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمودند: (کل مسکر خمر، وکل مسکر حرام). «۵»

«هر چیز نشه کننده شراب است، و هر ماده نشه آور، حرام است.»

از دیدگاه شریعت غرای محمدی، هر نوع تعامل با شراب و سایر مواد مخدر از قبیل: زراعت و صنعت، حمل و نقل، اعتیاد، خرید و فروش، حمل و نقل، تشهیر و ترویج و استفاده از قیمت و فائیده آنها در تهیه خوراک و پوشاک و سایر وسائل مورد نیاز حتی کمک و مشورت دهی به عاملین آن در زندگی مسلمان ها: باطل، حرام و گناه بزرگ محسوب می‌شود.

أبوداود و ابن ماجه از ابن عمر رضی الله عنهما روایت می‌کنند که پیامبر اسلام ﷺ فرمودند: (لعن الله الخمر، و شاربها، و ساقیها، و بائعها، و مبتاعها، و عاصرها، و معتصرها، و حاملها، والمحمولة إلیه، و أكل

ثمنها» ۶»

در این حدیث شریف، گروهی که با شراب در تعامل می باشند، مورد نفرین و لعنت الله ﷻ قرار گرفته اند. و بنابر حدیثی که قبلاً ذکر گردید؛ هر نوع تعامل به سایر مواد مخدر نیز در این حکم شامل می شود.

« حکایت کرده اند که مرد عجمی به قاهره آمد و بر حرمت حشیش دلیل خواست، و برای این موضوع جلسه ای برگزار کرد که علمای آن زمان در آن حضور به هم رسانیدند.

حافظ زین الدین عراقی رحمته الله به حدیث حضرت ام سلمة رضی الله عنها: (نَهَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم) عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ وَ مُقَتِّرٍ) یعنی: « رسول اکرم ﷺ از استعمال هر مسکر و مقتر (سست کننده) نهی فرموده است». استدلال کرد و حاضرین در جلسه را در شگفت آورد» ۷»

ابن عابدین حنفی: می فرماید: «خوردن بنگ و چرس حرام است؛ زیرا هر آن چیزی که به عقل خلل وارد نموده و آن را برهم زند، جایز نیست». ۸»

شیخ عمادی به نقل از حاشیه فتاوی شامی گفته است: «سخن واضح است که دخانیات مکروه تحریمی بوده و استعمال کننده اش فاسق است». ۹»

اسماعیل نابلسی از فقهای مذهب امام ابو حنیفه رحمته الله گفته است: شیخ مسیری که شیخ مشایخ عصر ما است، فتوای ممنوعیت استعمال دخانیات

(دودی ها) را صادر نموده است. همین گونه صدها عالم و دانشمند و متخصص علوم در گذشته و عصر حاضر ابعاد مختلف اضرار مواد مخدر را مورد بحث و ارزیابی قرار داده اند.

برخی از امراض ناشی از اعتیاد به مواد مخدر

در این مقام برخی اضرار عمده، و امراض ناشی از اعتیاد به مواد مخدر را، از دیدگاه دانشمندان و محققین، به طور فشرده، شایان ذکر می دانم:

۱- امراض تنفسی: علماء و محققین در باره ی ضررهای مصرف مواد مخدر با این نتیجه رسیده اند که صرف مواد مخدر برای مدت زمان طولانی به سیستم تنفسی تاثیرات منفی می گذارد؛ در حلق دانه ها می روید و صدای چرسی تغییر می کند.

فیصدی مصابین به مرض سل در چرسی ها، نظر به دیگران زیاد است زیرا اشتهای خود را می بازند و به وضعیت بد اقتصادی، تغذیه ناسالم، و جای بود و باش غیر صحی مواجه می شوند: بر هزار نفر سگرتی تجربه های طبی انجام شده است و شش های شان بعد از مرگ به شش های غیر سگرتی مقایسه شده است و بعد از مقارنه و مقایسه نتیجه به دست آمده است که ۸۷٪ کسانی که روزانه از یک تا ۱۹ دانه سگرت دود می کنند در وقت پیری به نفس تنگی مبتلاء می شوند و کسانی که روزانه بیست دانه سگرت و یا بیش از آن دود می نمایند. ۹۹٪ به نفس تنگی مبتلاء می شوند در حالیکه ده فیصد اشخاص غیر سگرتی با این

نوع مرض گرفتار می شوند.

۲- سرطان: سرطان یک مرض خطرناک بوده و مبتلاء شدن به مرض سرطان، رابطه مستقیم با مدت زمان سگرت کشیدن و یا شمار سگرت های دود شده در یک روز دارد.

تجارب علمی ثابت نموده است که اکثر زنانی که شوهران شان از دخانیات استفاده می کنند، به سرطان شش مبتلاء می شوند، اما خانم هایی که شوهران شان معتاد نیستند به این مرض مهلک دچار نمی شوند.

تجارب علمی ثابت نموده است که نه تنها سرطان رئه و یا شش که با کشیدن سگرت رابطه مستقیم دارد بلکه سرطان دهن، حلق، پانقراس و غیره از این آفت بر کنار مانده نمی تواند.

۳- امراض قلبی: سگرت کشیدن موجب تصلب شرائین می گردد و امراض قلب را به وجود می آورد و مرض قلب در مبتلایان به دخانیات ۳۰٪ بیشتر از امراض قلبی غیر اشخاص سگرت کش می باشد و امراض دیگری را نیز دخانیات با خود همراه دارد. مانند: زخم معده، سقط جنین، مرگ جنین در شکم، کم وزنی نوزاد مادر سگرت کش، امراض شرائین و کم نور شدن چشم.

تاثیرات منفی استعمال مواد مخدر بالای سلامتی جسمی و روحی معتادین می باشد که وجود، فکر و احساس را در بر می گیرد.

« استعمال کنندگان (معتادین) مواد مخدر ممکن احساس کاذب نمایند که

مواد مخدر آنها را در امر شاد بودن، مورد پسند بودن، و احساس جوان بودن، جرأت داشتن یا بهتر نمودن یاری می کند. آنها شاید احساس کنند که مواد مخدر یک دوست مورد اعتماد شان است.

۴- **مرض ایدز:** استعمال مواد مخدر منحيث منبع گسترش ایچ.آی.وی، ایدز (HIV/AIDS) سبب نگرانی روز افزون گردیده است.

نشه با مواد مخدر موجب ایجاد فضاء و روش غیر مصوون و خطرناک جنسی می شود که می تواند یکی از عوامل مهم شیوع این مرض کشنده و خطرناک باشد؛ زیرا استعمال کنندگان مواد مخدر زرقی که سوزنهای پیچکاری را با دیگران مشترکاً استعمال می نمایند؛ یک دیگر خود را با ایچ.آی.وی، ایدز AIDS/HIV مصاب می سازند.

امراض میکروبی که عاید حال معتادین مواد مخدر می گردد شامل: التهاب ویروسی جگر، التهاب سینه، قلب، گرده و آبسی ها می باشد. تاثیرات بخصوص آن بالای زنان ممکن شامل تغییرات هورمونی که موجب بی نظمی در عادت ماهوار، عقامت، تاثیرات منفی بالای رشد جنین و رشد طفل در حال نمو می گردد. (۱۰)

پایان بحث

طوریکه در صفحات قبل یاد آوری گردید برای امحاء و محو قطعی کشت، تولید و استعمال مواد مخدر مبارزه انفرادی اشخاص وکشور ها به تنهایی کافی به نظر نمی رسد و ایجاب می نماید که از طریق تشريك مساعي

تمامی ملت ها و کشورهای جهان با این پدیده شوم بطور منسجم؛ به هدف نجات انسانیت مبارزه پیگیر صورت گیرد. اگر چه برخی از کشور های اسلامی اضرار این پدیده شوم را از طرق مختلف، برای ملت ها آگاهی داده و می دهند و حدود شرعی را پیرامون آن بیان و اجراء می دارند و سازمان ملل متحد ضمن بررسی های علمی در سطح جهان برای نظارت بر زرع خشخاش تحریم هایی را وضع نموده تاحد معین این تحریم ها برای جلوگیری از گسترش عمومی زرع و پرورش مواد مخدر تا حدی مؤثر بوده است، اما این اقدامات هنوز کافی و قناعت بخش نیست. در کشور ما امارت اسلامی افغانستان که بیشتر از یک سال از عمر آن سپری می شود توانسته است که در همه موارد آن کاهش چشم گیری به عمل آورد، اما در گذشته یکی از دو تولید کنندگان بزرگ ترياک کشور (برما) به درجه اول و افغانستان در زمینه به درجه دوم در جهان بوده است، امارت اسلامی افغانستان منع زرع، جلوگیری از تولید، تامین هماهنگی و مبارزه در ساحه ملی و بین المللی؛ تدابير وقایوي اتخاذ نموده است، به همه افراد جامعه لازم است که از وضعیت کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر بی تفاوت و نظاره گر باقی نمانند و اجازه ندهند که مواد مخدر تولید گردد و خدای نا خواسته باعث تباهی ملت گردیده و افغانستان حیثیت و اعتبار ملی و بین المللی خود را از دست دهد.

ادامه دارد...

منابع و مآخذ:

- ۱- ابن منظور، محمد بن مکرم الأفریقی المصري، لسان العرب، بیروت، دار صادر، ط ۱، ج ۴، ص ۲۳۰
- ۲- قریب الله. حکم مخدرات در اسلام، ص ۱۲-۱۳ حسب ترتیب مکتبه عقیده.
- ۳- العواجی منصور، المخدرات طرق الضیاع ط ۱، ص ۱۰
- ۴- شاه ولی الله دهلوی (رحمه الله)، تفسیرکابلی، ترجمه معانی القرآن بزبان فارسی، مجتمع ملک فهد بمدينه منوره ۱۴۴۱ ق، ص.
- ۵- نیشاپوری، مسلم بن حجاج قشیری، صحیح مسلم، دار الحديث، قاهره ۱۹۹۱ م، ط ۱، ج ۳، ص ۱۵۸۷
- ۶- رواه ابو داود، ح ۳۱۷۴. ابن ماجه، ح ۳۳۸۰. حدیث صحیح.
- ۷- دکتر الطیار عبدالله بن محمد، مواد مخدر در فقه اسلام، ترجمه مولانا حسین پور، ص ۱۲-۱۶ به اختصار.
- ۸- ابن عابدین، محمد امین. رد المختار علی الدر المختار، سعید کمپنی، کراچی (ب ت)، ج ۴، ص ۴۲
- ۹- سلسله اول مؤلفات روغتیایی لارسونی د دخیانیاتو په استعمال کی د شریعت حکم، سازمان صحت جهانی، ترجمه دکتور بشیر نورمل، ۱۳۸۱، ط ۱، ص ۲۲-۲۴
- ۱۰- رهنمود برای مشاورین ترک مواد مخدر، بخش کاهش تقاضا برای مواد مخدر، چاپ ختیخ بیا رغونی اداره (کور)، سال ۱۳۸۴/۲۰۰۵، ص ۹۲.

د خطبې ارزښت او احکام

دويمه برخه:

مولوی اسرار الحق "حکیمي"

د جُمعې ورځې د خطبې اهمیت:

الف: مسلمانانو ته لارښوونه شوې چې د جُمعې ورځې د لمانځه او خطبې لپاره تیارۍ ونیسي او د آذان په اوریدو سره باید پیر او پلور او داسې نورې چارې او بوختیاوې بندې او د جومات په لور حرکت وکړي، الله تعالی فرمایي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَوَدَّى لَصَلَاةٍ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

الجمعة: ۹

ژباړه: ای هغو خلکو چې ایمان مو راوړی دی! کله چې د جُمعې په ورځ د لمانځه لپاره آذان وشي؛ نو د الله ذکر ته ځئ او بیع او شراء (پیر او پلور) پرېږدئ دا (تگ لمانځه ته) ډیر غوره دی که تاسې پوهیږئ.

په یو مبارک حدیث کې راځي چې رسول اکرم ﷺ فرمایي:

(إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَقَدْ

لغوت) «۱»

یعنې که د څنگ ملگري ته د

وویل چې «چپ شه» او امام د جُمعې د ورځې خطبه ویله نو تا لغوه وکړه.

(و من لغا فلامعة له) «۲»

یعنې او چا چې لغوه وکړه، نو د جُمعې (کامل) لمونځ یې و نه شو (کامل ثواب ورته نه رسیږي).

دا شرعي نصوص د خطبې ارزښت او اهمیت په ډاگه کوي.

ب: خطبه د ټولنې د اصلاح لپاره مهمه وسیله بلل کیږي؛ ځکه د جُمعې د خطبې اورېدو لپاره د گڼو سیمو او محلو، د هرې سویې او کچې خلک په یوه ځای (مسجد) کې سره راغونډیږي، چې په دې توگه خطیب کولی شي په یوه وخت کې گڼو او مختلفو وگړو ته سالم پیغامونه ولیږدوي او ټولو ته په سمه توگه دیني وعظ او لارښوونې وکړي.

ج: جمعه د مسلمانانو اونیز اختر بلل کیږي چې په هره اونۍ کې یو ځل او په ټول کال کې نږدې ۵۲ ځلې تکراریږي، چې په دې سره د دعوت او اصلاح ښه فرصت رامنځ ته کیږي، نو که خطیب له پوره چمتووالي سره په کال کې ۵۲

ژوندي، مهم او اړین موضوعات په سمه توگه خلکو ته د خطبې له لارې وړاندې کړي، په ټولنه کې به د دیني پوهې کچه لوړه او وگړي به یې ویني او په غوره اخلاقو سمبال وي.

د: دا خطبه د مسلمانانو په زړونو کې ډیر لوی معنوي ارزښت او خورا ښې اغیزې لري خلکو غسل کړی وي، ښکلي جامې یې اغوستې وي، عطريې لگولی وي او مسجد ته د زړه له تله د عبادت په نیت حاضر شوي وي، چې په دې سره ښه، پاک او نیک چاپیریال جوړ او ټول د خطبې له اوریدو وروسته ځان سره نوی پیغام وړي او په ژوند کې یې پلي کوي. خطبه چې ډیری برخه یې دیني او عبادتي وي، د خلکو زړونه، روح او ضمیر مخاطب گرځوي او پر هغو مثبت اغیز کوي.

ه: خطبه د اسلام له شعائرو بلل کیږي او الله ﷻ په قرآن کریم کې په "ذکرالله" سره یاده کړې ده او د مبارکو احادیثو له مخې، دې ته فرشتي هم راځي چې دا ټول د خطبې پر ارزښت

دلالت کوي.

و: د جُمعې د خطبې بل اهميت په دې کې دی، چې پر مسلمانانو د هغې سم اورېدل لازم دي، له همدې وجې د خطبې پر مهال چپ اوسېدل اړين او هر ډول خبرې کول منع دي.

ز: د جُمعې خطبه د سولې او جنگ، ويرې او ډاډ، پراخې او بې وزلۍ هر حالت کې وړاندې کېږي چې دا هم په ځانگړې توگه د روزنې، پوهاوي او دعوت په برخه کې د دې اهميت په گوته کوي. په دې خطبه کې د خلکو ونډه او گډون ورو په ورو وده او پراختيا مومي او هيڅ کمېږي نه، په دې معنی چې کله خطبه پيل شي نو خلک جومات ته د وختي تللو د فضايلو په پام کې نيولو سره د خطبې اورېدو لپاره مسجد ته راځي او کرار کرار دا ونډه زيات پيدا کوي او د لمانځه له اداء کولو مخکې هيڅ څوک له جومات څخه نه وځي نو اورېدونکي د خطبې ترپايه زيات پيدا کوي او د زړه له تله يې اورېدو ته چمتو وي.

ح: خطبه د الله ﷻ دين ته د بلنې، روزنې ذهنيت جوړونې، يووالي، اصلاح، سمون او عامه پوهاوی لپاره مهمه وسيله ده، لکه څرنگه چې په خيرالقرون کې خپله رسول الله ﷺ، صحابه وو، تابعينو او په ټوله کې د اُمت علماء کرامو ورڅخه د خلکو په اصلاح کې گټه پورته کړې.

ښه خطبه وړاندې کول کولای شي

چې د ټولنې حالت سم، خلکو ته ددنيا د نيکمرغي او د آخرت د کاميابي اسباب په گوته کړي او ټولنيزو ستونزو ته د حل لارې ولټوي، خو د دې لپاره اړينه ده چې علمي او هر اړخيزه وي، د ټولنې لومړيتوبونو او اړتياوو په پام کې نيولو سره د ژوند په هرې برخې پورې تړلي مسائل پکې وڅيړل شي او خلکو ته روښانه شي.

اوس مهال هم په اسلامي ټولنو کې د جُمعې خطبه ځانگړی لوړ مقام او زيات ارزښت لري او په مينه او عقيدوي انگيرنه ډير اورېدونکی لري؛ ځکه د جمعې خطبه په مبارکه ورځ "جمعه" په پاک او سپيڅلي ځای "جومات" کې له بختور ادرس "منبر" څخه د غوره عبادت "لمانځه" لپاره د ټولنې د باوري او دروند شخص "امام" له خوا لمونځ کوونکو ته په ځانگړي روحاني چاپيريال کې اورول کېږي او خلک يې هم په غور سره اورې او هڅه کوي، خو د خطبو له پيغامونو سره خپل ژوند برابر کړي. له داسې سپيڅلو تکراري ديني مناسبتونو او روحاني فرصتونو څخه بايد د بلنې او اصلاح په لاره کې سمه گټه واخستل شي او د سم تدبير او حکمت له مخې خلکو ته دين روښانه شي او له دې لارې د شريرو کړيو او مغرضو رسنيو ناوړې دسيسې او شومې موخې خلکو ته په گوته شي.

البته، د دې موخې د تحقيق لپاره اړينه ده، چې خطيب ژوره ديني پوهه ولري، د

خطبه د ټولنې د اصلاح لپاره مهمه وسيله بلل کېږي؛ ځکه د جُمعې خطبې د اورېدو لپاره د گڼو سيمو او محلو د هرې سويې او کچې خلک چې په دې توگه خطيب کولی شي چې په يوه وخت کې گڼو او مختلفو وگړو او پرگنو ته سالم پيغامونه وليږدوي او ټولو ته په سمه توگه ديني وعظ او لارښوونې وکړي.

ټولنې او نړۍ له حالاتو خبر وي، د دې دندې وړتيا او اهليت ولري او هغه شرطونه يې بشپړ کړي وي چې فقهاوو د خطابت او امامت لپاره ټاکلي دي او د دې تر څنگ د نیک سيرت او غوره اخلاقو څښتن وي او د خلکو مينځ کې ښه شهرت لرونکی وي.

په يوه مبارک حديث کې راځي:

(إِنْ سَرَّكُمْ أَنْ تُقْبَلَ صَلَاتُكُمْ فَلْيُؤْمَرُوا خَيْرًا؛ فَإِنَّهُمْ وَفَدَالَهُ فِيمَا بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ رَبِّكُمْ) «۳»

ژباړه: که د خپلو لمونځونو قبلېدل خوښوئ نو ستاسو غوره وگړي پيل دې امامت وکړي؛ ځکه هغوی ستاسو او ستاسو د رب ترمنځ استازي دي.

په بل حديث کې رسول اکرم ﷺ فرمايي: (ثَلَاثَةٌ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْهُمْ

صلاة: الرجل يؤم قوما وهم له كارهون والرجل لا يأتي الصلاة إلا

د جمعې خطبه په مبارکه ورځ "جمعه" په پاک او سپیڅلي ځای "جومات" کې له بختور آدرس "منبر" څخه د غوره عبادت "لمانځه" لپاره د ټولنې د باوري او دروند شخص "امام" له خوا لمونځ کوونکو ته په ځانگړي روحاني چاپیریال کې اورول کېږي او خلک یې هم په غور سره اوري او هڅه کوي، څو د خطبو له پیغامونو سره خپل ژوند برابر کړي.

ادبارا ورجل استعبد حرا» (۴)

ژباړه: درې ډلې دي چې الله تعالی ﷻ یې لمونځ نه قبلوي: یوهغه سپری دی چې د خلکو امامت کوي او هغوی ترې ناخوښه وي، بل هغه دی چې په وروستي وخت کې لمونځ کوي او بل هغه سپری دی چې له اصيل او آزاد نه غلام جوړ کړي.

بله دا چې د خطیب اصلي موخه اسلام ته بلنه او خلکو ته د دیني او دنيوي گټو ښوونه وي او خلک له خپلو دیني دندو او حقو حقوقو څخه خبر او اسلامي احکام ورته بیان او د وخت له غوښتنو سره سم د هغوی فکري روزنه وکړي.

یوه بله مهمه مسئله چې خطیب باید ورته متوجې وي، هغه دا ده چې نوموړی باید په خپل دعوت باوري او دې کارته

ژمن او رښتینی وي، لکه څرنگه چې الله تعالی فرمایي: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعِيَ وَسُخِّنَ اللَّهُ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

یوسف: ۱۰۸

ژباړه: ووايه (ای محمده! دوی ته چې) دغه (ایمان او توحید) لاره زما ده (چې) ټینگ پرې ولاړ یم (بلنه کوم د الله لوري (توحید) ته په یقین او ښکاره دلیل سره) (هم) زه او (هم هغه) څوک چې متابعت او پیروي کوي زما او پاکي ده الله لره (له هر نقص او عیب څخه) او نه یم زه له مشرکانو څخه.

خطیب باید قرآني اسلوب ته ژمن وي، هغه اسلوب غوره کړي چې په دې مبارک آیت کې بیان شوی: ﴿إِن سَبِيلَ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَحَدِّثْ لَهُم بِآلَاتِ هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵

ژباړه: بلنه کوه (ای محمده! خلکو ته) لارې د رب خپل ته په حکمت او په موعظې نیکې سره او مباحثه کوه له دوی سره په هغې (طریقې سره) چې هغه ډیره ښه وي. نو د خطیب ستره موخه ددین په اړه خلکو ته قناعت ورکول وي، نه د یوچا ملامتول او رټل.

خطیب باید اسلامي لارښوونو ته پابند وي، ښه سیرت ولري، د نورو لپاره نیکه قدوه او نمونه وي او د وينا او عمل ترمنځ یې ټکر نه وي او داسې و اوسي لکه حضرت شعیب علیه السلام چې د خپل قوم په وړاندې و: ﴿وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَنْهُ إِن

أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ﴾ هود: ۸۸
ژباړه: او نه غواړم چې مخالفت وکړم له تاسې سره (او راشم) هغه کار ته چې منع کوم تاسې له هغه څخه، زه نه غواړم مگر یوازې (ستاسې) اصلاح، تر څو چې کولای شم.

خطبه د خلکو د قانع کولو او ترغیب وسیله ده، قانع کول د اوریدونکي له عقل سره زیات تړاو لري او یو ډول تعلیم دی، خو ترغیب د اوریدونکي له نفس سره سروکار لري، نوکه له ترغیب سره اقناع نه وي چندانه اغیزه نه لري او که له اقناع سره ترغیب نه وي، نو دوام نه کوي. نو ښه ویناوال باید دغو دواړو صفتونو څخه برخمن وي. د ښې ویناوالی لپاره بله اړتیا دا ده چې خبرې باید معقولې او له اړتیا سره سمې وي خو عقل راضي او زړونه خپل کړي، عواطف په شور راوړي او تخیل په کار واچوي.

د جمعې د خطبې موخې:

له ستر امامت وروسته د ولس اصلاح، تربیت او د دیني چارو په برخه کې د مسئولیت دروند بار د جوماتونو د امامانو او خطیبانو په اوږو پروت دی، نو په کار ده چې له دا ډول اونیزو او تکراري مناسبتونو او روحاني فرصتونو څخه د دعوت او سمون په لاره کې په سمه توګه ګټه واخستل شي.

د حکیم ذات هر حکم او لارښوونه له حکمتونو ډکه وي، خو ځینو ته یې د بشر ذهن او عقل رسیري او ځینې یې د بشري کمزورۍ له امله د عقل او فکر

له چوکاټ څخه بهر وي.

د يادونې وړ ده چې د خطبې د اغيزو او گټو څرنگوالی د خطيب او امام له شخصيت، اخلاقو او وړتياوو سره تړاو لري. قدرمن خطباء د اخلاص، غوره تگلارې، سم چمتووالي او ښه تمرين له لارې کولای شي چې د خطبې موخې ترلاسه کړي. د خطبې ځينې اساسي او مهمې موخې په لاندې توگه دي:

الف: په خلکو کې د ايمان تقويه او د عقيدې پياوړتيا: دا ځکه ايمان د عمل بنسټ گڼل کېږي او سمه عقیده انسان ته د دنيا او آخرت نيکمرغۍ او هم ښه او غوره اخلاق ورپه برخه کوي. **ب:** د خطبې بله موخه له غفلت څخه د خلکو وپېښول او د هېرو شويو اسلامي مفاهيمو وريادول او تذکیر ده او کيدای شي همدا لامل وي چې د جمعې خطبه (ذکر) بلل شوې:

﴿فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ الجمعة: ۹

انسان که هرڅومره د ايمان او عقيدې له پلوه غښتلی وي، خو بيا هم کله ناکله ورته غفلت، سستي او هيريدل پېښېږي، نو دېته اړتيا لري چې متوجې کړای شي او اونيزه خطبه په دې برخه کې مهم او اساسي رول لوبولای شي.

ج: ښوونه او روزنه: خطبه په ټوله کې له قرآن کریم، مبارکو احاديثو، تفسير شریف، شرعي مسايلو او احکامو، مثالونو، حکمتونو، وعظونو او آدابو څخه جوړه يوه اونيزه روزنيزه

برنامه او فعاليت دی، چې کال کې نږدې ۵۲ ځلې تکرارېږي او په ټولو ظروفو، فصلونو او موسمونو کې روانه وي چې دا وضعيت د پوهې د کچې په لوړولو، د اسلامي مفاهيمو په بيانولو، فضايلونه د هڅولو، د شر او فساد کچې راټيټولو او د خير او نيکۍ د خپرولو په برخه کې رغنده رول لوبولی شي.

د: د ورورولۍ او يووالي ټينگښت، له هرډول ناروا تعصب او تبعيض سره مبارزه او مسلمانان په فکري او شعوري توگه يو بل سره تړل او ترمنځ يې مينه، باور، مرسته او خواخوږي غښتلې کول او خپرول: خطيب ته په کار ده چې د زړونو او فکرونو د نږدېوالي او د خلکو د يووالي په برخه کې پوره ژمنتيا او ټينگار ولري او تل بايد له هغه څه ډډه وکړي چې د خلکو د بې اتفاقي لامل گرځي.

د مسلمانانو ترمنځ ورورولي او يووالی يوه شرعي فريضه او د ژوند اړتيا ده، نو په دې برخه کې هرډول ناغېږي د يوې اسلامي وجبې او ملي گټې په وړاندې خيانت گڼل کېږي، چې بايد اجتناب ورته وشي، په ځانگړي ډول خطيب بايد په دې برخه کې ډير متوجې و اوسي.

ه: خلک له خپلمنځي شخړو، تفرقو او تندلاري ژغورل او د دوی ترمنځ ديني او ملي يووالی غښتلي کول: خطيب دنده لري چې خلک په اسلامي عقیده، احکامو او مسايلو پوه او په حق دين (اسلام) راټول کړي او په هغوی کې له خپل هيواد او اسلامي کلتور او فرهنگ

سره مينه او ژمنتيا پياوړې کړي او هر هغه څه ته يې متوجې کړي چې د دوی دين، برم او يووالی زيانمنوي.

و: د دين په حقيقتونو باندې خلک سم پوهول او له خرافاتو، بدعاتو او انحرافاتو څخه د اسلامي عقيدې، عباداتو او اخلاقو ساتنه، د شېهاتو او افتراگانو په سمه توگه ځوابول او له منځه وړل او په سمه او حقيقي معنی د اسلام وړاندې کولو له لارې د پرديو دکلتوري يرغل مخنيوی او د اسلامي حريم، مقدساتو او پولو څخه د ساتنې لپاره د خلکو جذبات او احساسات ژوندي او مهار ساتل.

(الاثراتربوي للمسجد)

ز: د اسلامي شريعت په رڼا کې د ټولنې د شته ناروغيو درملنه او ستونزو ته د حل سمې لارې چارې په گوته کول او په دې سره خطبه د ژوند له شته واقعيتونو سره نښلول.

ح: په اخلاص سره خيسته بلنه، په نيکيو امر او له بدو منعه کول، د الله پاک ياد، د اسلام له سپېڅلي دين او شريعت سره د خلکو تړاو ټينگ ساتلوکې خپله دنده په پياوړي سمه توگه سرته رسول.

نور بيا...

مأخذونه:

۱- متفق عليه.

۲- صحيح مسلم.

۳- رواه الحاكم.

۴- رواه أبوداود والترمذی.

حجاب زن مسلمان، و جامعه‌شناسی اسلامی

محمد امین مدقی ارغانی

در نهادهای اجتماعی دیگر مثل نهاد تعلیم و تربیت و نهاد حکومت و سیاست غیر قابل انکار است. بنابر این ثبات و استحکام نهاد اجتماعی خانواده در استواری نهادهای دیگر جامعه نیز مؤثر خواهد بود.

شکی نیست که یکی از عوامل مهم در تشکیل و استحکام خانواده، رعایت حجاب اسلامی است. هرگاه حجاب اسلامی در جامعه رعایت گردد و رابطه جنسی تنها به رابطه زن و شوهر در محیط خانواده محدود گردد؛ جوانان با ازدواج و تشکیل خانواده علاقه پیدا می‌کنند و خانواده‌های تشکیل شده نیز ثبات و استحکام بیشتری خواهند داشت و در نهایت بیشترین فایده و نیک بختی نصیب خود آنان خواهد شد. زیرا با مستحکم شدن خانواده، بانوان از محبت و حمایت روحی و عاطفی همسران خود برخوردار خواهند شد. اما اگر بی‌حجابی و خودنمایی و آرایش بانوان به طور تحریک آمیز در

زنان و دختران را در جامعه بلند برده و مردان و جوانان ایماناً خودشان را ملزم به حرمت‌گذاری برای رعایت کنندگان حجاب اسلامی می‌دانند. زیرا حجاب اسلامی وسیله‌ای برای آرامش بخشیدن روح و روان مردان در جامعه است؛ وقتی آنان از ناحیه زنان در آرامش روحی و روانی قرار گیرند، طبیعی است که انسان وسیله‌های آرامش قلب و روان خود را احترام می‌گذارند.

۲- یکی از آثار دیگر حجاب در جامعه اینست که خانواده‌ها با رعایت این فریضه به محکمی می‌رسند. زیرا در این شکی نیست که تشکیل خانواده مرکز محبت و امید و محل تحقق آرزوهای شیرین همه دختران و پسران جوان است. جوانان تشکیل زندگی زناشویی را بر آورنده بسیاری از آرزوها و رویاهای خود می‌دانند. از سوی دیگر خانواده، مهم‌ترین و اساسی‌ترین نهاد اجتماعی جامعه انسانی است و تأثیر آن

اسلام، این آیین فراتر از مرزها، و فرهنگ مقدس‌تر از همه خوبی‌ها، هر بعد و زاویه زندگی انسان‌ها را عموماً، و پیروان خویش را خصوصاً، مورد توجه و اهتمام قرار داده و همواره تلاش بر آن داشته است که جامعه اسلامی را مملو از سعادت‌مندی‌ها و آکنده از فضای نظم و برابری‌ها بگرداند، بناءً یکی از آن تلاش‌ها، گره می‌خورد به فرهنگ پرده عفت و فضایل اخلاقی انسانی که رکن مهم آن را حجاب اسلامی زن مسلمان، و چشم‌پوشی و وقار شخصیتی مردان و جوانان در مجامع عمومی تشکیل می‌دهد؛ لذا بنده می‌خواهم این موضوع را در پرتو ارشادات دین عزیز اسلام، و خود آگاهی رفتاری و کردارشناسی مورد و اکاوی قرار دهم و عاقبت بد و خوب رعایت حجاب و حیای زن و مرد مسلمان را در جامعه فرجام‌شناسی نمایم:

خوبی‌های اجتماعی رعایت حجاب

۱- حجاب، جایگاه و احترام

جامعه رواج پیدا کند؛ در نتیجه روابط جنسی حرام و غیر شرعی در خارج از چهار دیواری خانواده برای جوانان میسر می گردد، دیگر نه تنها جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده تن نمی دهند، بلکه بنیاد بسیاری از خانواده های تشکیل شده نیز کم کم متزلزل می شود و نظام زندگی شان از هم می پاشد، زیرا مردان با دیدن زنان بی حجاب و ولگرد، تحریک شده، ذهن و روان شان آسیب می پذیرد و در نتیجه دست محبت را، از سر همسران شان برمی دارند و کانون گرم خانواده شان را به دست خودشان خراب می کنند و محبت میان زن و شوهر، جای خود را به نفرت و بدبینی رها خواهد کرد؛ زیرا همسر قانونی و شرعی شان متوجه زنان ولگردی است که در کوچه و بازار دل شان را علاقمند خود ساخته اند که رفته رفته سخن به آخر نخ خواهد رسید. بنابر این در روشنی رعایت حجاب اسلامی است که نهاد خانواده مستحکم و فضای آن همیشه گرم و زیبا خواهد بود.

پس به زنان و دختران توصیه می گردد که سبب به هم زدن توازن روح و روان مردان نشوند، و مردان نیز زندگی پاک و قانونی و شرعی شان را با معشوقه های شیطانی کوچه و بازار از دست ندهند تا دنیا و آخرت شان را تاریک و سیاه نگردانند.

آیا بی حجابی، پایمال کردن حقوق شهروندی است؟

از آنجایی که زندگی انسان ها در یک محیط، جامعه، و دولت از هر بعدی به همدیگر بستگی و ارتباط دارد؛ هر یک از آنها مسئولیت دارد که نباید برای رسیدن به اهداف شخصی خود حقوق دیگران را زیر پا کند. اصولاً انسان ها باید در زندگی هم خودشان خط سرخی داشته باشند و هم خط سرخی برای دیگران در نظر بگیرند نگذارند که دیگران به آن پا گذارند، و نه هم به خود شان اجازه دهند که به حریم دیگران پا بگذارند. بدین ترتیب آرامش روحی و روانی یک انسان در یک جامعه، در کنار سایر حقوقی که دارد، باید محفوظ بماند و هیچ کسی حق ندارد این آرامش را از او بگیرد، اگر این چنین کند؛ در واقع متجاوز محسوب شده و باید مورد پیگرد قانونی و انتظامی دولت و حکومت وقت قرار گیرد. پس بی حجابی زنان و دختران در کوچه و بازار، یکی از موارد تجاوز به آرامش روحی و روانی مردان است که نباید در رابطه به حفظ حریم این حق، سطحی گذشت و هیچ حد و مرزی در آن به نظر نگرفت.

رسول گرامی اسلام ﷺ، فرمان ارزنده یی در راستای حفظ ارزش های اجتماعی و ارج به کرامت های انسانی برای کافه امت اسلامی صادر فرموده است: **عن أبي هريرة (رضي الله عنه)؛**

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « لا تحاسدوا ولا تناجشوا ولا تباغضوا ولا تدابروا ولا يبع بعضكم على بيع بعض، وكونوا عباد الله إخواناً. المسلم أخو المسلم لا يظلمه ولا يخرقه ولا يخذله. الثغوى هاهنا و يشير إلى صدره ثلاث مرآت بحسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم. كل المسلم على المسلم حرام دمه و ماله و عرضه. » (۲)

از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: « به یکدیگر حسد نورزید؛ در معامله ی یکدیگر نجش نکنید (نجش، یعنی اظهار خرید یک جنس به قیمت بالاتر بدون خرید آن برای فریب دادن مشتری و تحریک او به خرید آن جنس)، نسبت به هم کینه نداشته باشید، به همدیگر پشت و با یکدیگر قطع رابطه نکنید و بر معامله دیگران معامله ننمایید (با پرداخت مبلغی بیشتر یا قول فروش ارزان تر، مانع معامله دیگری شود و خود معامله را انجام دهد). بندگان خدا و برادران همدیگر باشید؛ مسلمان برادر مسلمان است. به او ستم نمی کند و یاری **پیامبر** او را ترک نمی کند؛ تقوا اینجاست **پیامبر** با دست سه بار به سینه ی (قلب) خود اشاره فرمود برای شخص مسلمان همین اندازه از شر و بدی کافی است که برادر مسلمان خود را تحقیر کند. تمام حقوق **۴۷** یک فرد مسلمان بر مسلمان دیگر

حرام است: خونش، مالش و ناموشش».

پس بر مبنای این ارشاد رهبر گرامی اسلام؛ بی‌حجابی زنان و دختران در جامعه، ظلمی در حق خودشان و مردان و تجاوزی در حریم آرامش روحی و روانی سایر افراد جامعه است که باید متوجه باشند. بی‌حجابی زنان و دختران را می‌توان نوع دیگری از ناآرامی‌های روحی و روانی مردان تلقی کرد پس دولت و کشور های اسلامی، مکلف اند سازمانی برای مبارزه علیه بی‌حجابی زنان و دختران ایجاد کنند تا بتواند جلو شیوع این آفت را بگیرند.

رابطه حجاب با امنیت و نظم عامه

هیچ مکتبی و نظام حقوقی نمی‌تواند خالی از مسأله‌ی امنیت، و عاری از سیاست انتظامی و نظم‌بخشی باشد؛ زیرا در غیر این صورت فلسفه پیدایش آن بی‌معنا خواهد بود و هرگز نخواهد نتوانست دوام بیاورد و جاودان و پایدار باقی بماند. اسلام نیز به عنوان یک نظام حقوقی جامع و فراگیر که پاسخگوی تمام نیازهای فردی و اجتماعی بشر در همه زمان‌ها و مکان‌ها است، از این قاعده مستثنی نیست. بنابر این امنیت و نظم عامه در جامعه، اولین و اساسی‌ترین شرط در ایجاد یک جامعه سالم و تمام عیار است و برقراری این امنیت هم

ششم

رقیة المؤمنین
سال ۱۴۳۳

۴۸

محصول بسیاری از عوامل، از جمله احترام به ارزش‌ها و اعتقادات مورد قبول یک جامعه است، که حجاب نیز، به دلیل آسمانی بودن و ارمغان آورنده بودن امن و نظم عامه در حیات بشریت، می‌تواند بهترین زمینه‌ی خوشبختی و آرامش را برای هر ملتی که پابند این قانون است، فراهم کند.

پیامبر اعظم ﷺ، همواره تأکید بر آن نموده که حجاب کلیدی‌ترین و اساسی‌ترین عامل برقراری امن و نظم عامه است که اگر هر ملتی آن را دست کم بگیرد، به خسران و زیان غیر قابل جبران مواجه خواهد شد. و نمایندگان خاص ایشان (صحابه)، نیز حامیان این مکتب بودند و همواره روی تطبیق این مضمون در اذهان و زندگی بشریت، تلاش‌های بی‌شائبه‌ای مبذول می‌داشتند.

دساتیر پیامبر اسلام ﷺ، در امر آرامش روانی جامعه

یکی از مواردی که بنده را در لابالای خوانش گل‌گفته‌های معلم بزرگ بشریت محمد بن عبدالله ﷺ به شگفت وادار می‌دارد، همانا دساتیر و اندیشه‌های زندگی‌ساز این بزرگمرد عالم در عرصه‌های مختلف زندگی بشریت است. من از آوان دانش‌آموزی و دانشجویی خویش در علوم و مطالعات مختلف، عاشق این بودم که آب حیات ابعاد گونه‌گون سخنان سعادت‌آفرین

وی را در رگ رگ جانم جاری بسازم و در آینده در نوشته‌ها و سخنانم، به مخاطبانم تأکید نمایم که او، بدون شک که گفتار وی سخن وحی و عاری از هرگونه خطا و استوار بر منطق علمی و جامعه‌شناسی بوده که در هر کلمه‌اش می‌توان پایه‌های علمی را یافت.

پیامبر معظم اسلام ﷺ، همواره در گفته‌های گهربار خویش دوری از حجاب و عفت را ضربه محکمی بر پیکر نظم جامعه می‌داند و اعلام می‌دارد که دوری از عفت و فاصله گرفتن از حجاب، روابط سالم و فطرت‌مند انسان‌ها، خانواده‌ها، و حتی دولت‌ها را برهم می‌زند.

عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَإِذَا نِسْوَةٌ جُلُوسٌ، فَقَالَ: «مَا يُجْلِسُكُنَّ» قُلْنَ: نَتَنَظَّرُ الْجِنَّازَةَ، قَالَ: «هَلْ تَغْسِلُنَّ» قُلْنَ: لَا، قَالَ: «هَلْ تَحْمِلُنَّ»، قُلْنَ: لَا، قَالَ: «هَلْ تُدْلِينَ فِيمَنْ يُدْلِي»، قُلْنَ: لَا، قَالَ: «فَارْجِعْنَ مَأْزُورَاتٍ غَيْرَ مَأْجُورَاتٍ». «۳»

از علی بن ابی‌طالب رضی الله عنه روایت است: «روزی رسول اکرم ﷺ بیرون تشریف بردند که در مسیر راه، با زنان نشسته برخوردند. از ایشان پرسیدند: برای چه کاری اینجا نشسته‌اید؟ گفتند: در انتظار تشییع جنازه‌ای هستیم. آنحضرت پرسید: آیا شما جنازه را غسل می‌دهید؟ گفتند: نخیر؛ آنحضرت پرسید: آیا آن را [روی شانه‌های خویش] برداشته [به قبرستان می‌برید؟] گفتند: نخیر؛

یکی از مواردی که بنده را در
لابلای خوانشی گل گفته‌های
معلم بزرگ بشریت محمد
بن عبدالله ﷺ به شگفت و
می‌دارد، همانا دساتیر و
اندیشه‌های زندگی‌ساز این
بزرگ‌مرد عالم در عرصه‌های
مختلف زندگی بشریت است.

کار، و امور زندگی زناشوهری، و
کارهای تربیتی خانوادگی‌شان برسند،
حالا به هر نحوی که باشد، مردود بوده
و نوعی از شیوع فساد در روی زمین
«فساد فی الارض» گفته می‌شود. و
عدم رعایت حجاب نیز به نظم عمومی
و امنیت اجتماعی و روانی اعضای
جامعه خلل و آسیب وارد می‌کند.

**بی‌حجابی، عامل اساسی تجاوزها و
آزارهای جنسی در جامعه غربی و
جوامع غیر اسلامی!**

شکی در این نیست که اسلام،
دستور العمل زندگی‌ساز و دور اندیش
است و همواره تلاش بر آن است
می‌ورزد که بشریت را به سوی
شادمانی و آرامش روح و روانی
رهنمون شود و جامعه‌ای استوار
بر مبنای ارزش‌ها و کرامت‌های
واقعی انسانی فراهم نماید. اگر
بگوییم که اسلام آمده تا
انسان‌ها را از تلخی‌های محض

«بانو امیمة بنت رقیقة نزد رسول خدا
شرف حضور پیدا کرد تا با ایشان در
ایمان و اسلام بیعت نماید. آنحضرت به
او گفت: «با تو بیعت می‌کنم بر اینکه به
خداوند شریک قایل نشوی، دزدی نکنی،
مرتکب زنا نشوی، فرزندان را به قتل
نرسانی، به کسی تهمت نزنی، نوحه‌گری
نکنی، و مثل دوران قبل از اسلام
بی‌حجابی و پرده دری ننمایی».

پیامبر اعظم در این جزو بیعتش با این
صحابیه، تبرج و بی‌حجابی را یکی از
بدترین عوامل بی‌نظمی در امنیت و نظام
جامعه خواند و او را توصیه کرد که هرگز
مرتکب این گناه بزرگ و جبران ناپذیر
نشود. حقا که در این حدیث شریف
ضوابط کلی جامعه‌شناسی و روان‌شناسی
برای نظم و امنیت روانی جامعه به نظر
می‌رسد.

**رابطه‌ی بی‌حجابی با جامعه‌شناسی
انحرافات و فساد گسترده در زمین**

در علم جامعه‌شناسی، انحرافات دینی
و اخلاقی، یکی از عمده‌ترین دلایل
بیراهه رفتن نظم و سلامتی یک اجتماع
محسوب می‌شود، و اعمالی که به قصد
براندازی نظام و برهم زدن آرامش مردم
انجام می‌پذیرد و از نظر اصطلاح قرآنی و
منطق کارشناسان دینی، «فساد
فی الارض» نامیده می‌شود.

بنا بر این اخلال روح و روان مردم، و
سلب کردن آرامش و حقوق عامه، طوری
که نتوانند درست به عبادت، تحصیل،

آنحضرت پرسید: آیا او را در قبر
می‌گذارید؟ گفتند: نخیر؛ آنحضرت
فرمود: [به خانه‌های تان] برگردید که با
این کارتان اصلاً اجر و ثوابی فراهم
نمی‌کنید».

این حدیث رهبر و منجی جهان
بشریت، دلالت به این می‌کند که زنان
با نشستن‌شان در مسیر راه‌های عامه،
باعث اختلال نظم عامه و عامل بروز
رابطه‌های ناسالم می‌شوند و ضربه
محکمی به پیکره جامعه وارد می‌کنند.
و حدیث مذکور دلالت به این می‌کند که
زن، گوهر ارزشمندی است که باید در
صدف حجاب و چهار دیواری خانه‌اش
باشد و هرگاه طبق نیاز بیرون رفت، باید
خویشتن را با سپر آسمانی حجاب از
آماج تیرهای نگاه نامحرم‌ان و بیمار دلان
حفاظت نماید و نباید با تبرج و پرده
دری، نظم عامه را مختل کند زیرا نظم
و آرامش را فقط می‌توان از راه برقراری
ارزش‌های معنوی فراهم آورد.

عمرو بن شعیب از پدرش که او از
پدرکلانش روایت نموده: فرمودند:
جَاءَتْ أُمِّمَةُ بِنْتُ رُقَيْقَةَ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَبَایُعُهُ عَلَى
الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: «أَبَايُعُكَ عَلَى أَنْ لَا
تُشْرِكِي بِاللَّهِ شَيْئًا، وَلَا تَسْرِقِي وَلَا
تَزْنِي، وَلَا تَقْتُلِي وَلَدَكَ، وَلَا تَأْتِي
بِبُهْتَانٍ تَقْتَرِبَنَّهَ بَيْنَ يَدَيْكَ وَرَجُلِكَ، وَلَا
تَتَوَحَّجِي، وَلَا تَبْرَجِي تَبْرَجَ الْجَاهِلِيَّةِ
الْأُولَى». «۴»

زنده بودن به شیرینی‌های زندگی کردن و لذت بردن از لحظه‌های حیات بیرون بیاورد، گزافه نگفته ایم. بنابر این خداوند متعال دستور بزرگ و سعادت آفرینی را که با در عمل پیاده کردن آن می‌توان به بخش بزرگی از این آرزوی مهم دست یافت، همانا رعایت حجاب و عفت و پاکدامنی در جامعه است.

همان ملت و مردمی که در طول تاریخ بیشتر توانسته اند از میان دغدغه‌های زندگی سر بی‌درد بیرون بیاورند همان گروهی است که پاسدار عفت و پاکدامنی و فراهمی اسباب آرامش روحی و روانی‌شان بوده اند. خداوند متعال در قرآن کریم در این آیه‌اش به نحوی برای ما درس جامعه‌شناسی را ارایه می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُكْنِيْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلْبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ اَدْقٰۤىۤ اَنْ يُصْرَفَۤنَ فَلَآ يُؤْذِیْنَ وَكَانَ اَللّٰهُ عَفُوًّا رَّحِیْمًا﴾ (الأحزاب: ۵۹)

ترجمه: «ای پیامبر، به همسران و دخترانت، و زنان مؤمنان بگو: بر روی‌های دراز و بزرگی بر خودشان بیندازند، این [عمل] مناسب‌تر است تا [به عفت و پاکدامنی] شناخته شوند و مورد آزار و اذیت قرار نگیرند، و خداوند آمرزنده‌ی مهربان است.»

این آیت، برای مردان و زنان امت اسلامی یک زنگ خطر مهمی

است که خبر می‌دهد یکی از عاقبت‌های ناگوار پرده دری و بی‌حجابی در جامعه، در خطر قرار گرفتن عفت جنس زنان و دختران بی‌حجاب است و زنان و دخترانی که با بی‌پروایی زیادی تن به پرده‌داری می‌دهند؛ باید بدانند که از آینده شرم‌آور در معرض تجاوز قرار گرفتن مردان هرزه کوچه و بازار در امان نخواهند بود.

زیرا این حقیقتی است که اروپای غربی بعد از اینکه خواست با برهنه‌رها کردن زنان و دخترانش در اماکن عمومی، چادر عفت را از دختران و زنان مسلمان دور بسازد، شکار گرگ‌های تجاوزگر قرار گرفتند و همه ساله هزاران کودک بی‌پدر در زایشگاه‌ها تولد شده و اکثرشان در زباله‌دان‌ها انداخته می‌شوند که هشتاد درصد این کودکان، حاصل تجاوزهای جنسی در نتیجه بی‌حجابی و آزادی بی‌قید و شرط بوده است.

و اینکه چه اندازه زنان بعد از مورد تجاوز قرار گرفتن و قبل از تولد طفل‌شان سقط جنین می‌کنند، حسابش نامعلوم است.

اروپا و امریکا که می‌خواست آب را گل آلود کنند و ماهی بگیرند، جامعه خودشان طمع‌ه بلاهای فاحشی شدند که این تاوان را در صد سال آینده نیز نمی‌توانند جبران کنند. خودشان به عنوان کشورهایی که در صنعت و تمدن

و تولید داروهای درمانی حرف اول را در تمام جهان می‌زدند، بیماری ایدز و سفلیس که حاصل روابط نامشروع جنسی است، بساطشان را جمع کرد و نام ایشان را برای همیشه در ردیف بدنام‌ترین و تن‌فروش‌ترین کشورهای جهان ثبت نمود.

پس زنان و دختران مسلمان و با خرد، از بلندی افق آگاهی‌های قرآنی، نظری به حالت اسفبار دختران و زنان غربی و جوامع غیر اسلامی که همه در اثر بی‌حجابی بوده، می‌نگرند و از عاقبت سیاه و تاریک آنها، سرنوشت روشنی با قلم حجاب و عفت برای خودشان رقم می‌زنند.

منابع:

- ۱- قرآن کریم
- ۲- مسلم [(۲۵۶۴)]
- ۳- سنن ابن ماجه [۱۵۷۸]
- ۴- مسند احمد (۶۸۵۰)

د امر بالمعروف او نهې عن المنکر ارزښت او فضيلت

شمس الحق مدني

امر بالمعروف او نهې عن المنکر يو مهم عبادت دی، بلکې د پيغمبرانو ميراث دی.

خو له بده مرغه موږ امر بالمعروف او نهې عن المنکر ته د ارزښت په هغه سترګه چې حق يې دی، نه ګورو، په زړه کې په عملي توګه د دې د ادا کولو خيال نه ساتو، چې په نتيجه کې يې په ټولنه کې معروف او نیک کارونه کم، منکر او بد کارونه زيات شي، چې د وخت په تيريدا سره دا کار بيا هغې پولې ته ورسېږي، چې منکرات پکې په ښکاره او عام ډول ترسره کېږي او په وړاندې يې چپ پاتې کېږي، آن په زړونو کې يې بد هم نه ګڼي.

ځينې خلک بيا د سمې تګلارې د نه خپلولو له وجې منکر په منکر ختموي او ځينې نور بيا چې کله د دعوت او اصلاح موقع رامنځته شي نو غفلت او له بې پروايي نه کار اخلي.

په همدې اساس پر موږ واجب دی چې د امر بالمعروف او نهې عن المنکر دا ستر او سپيڅلی کار په ښه توګه سرته ورسوو او ترک کول يې لويه ګناه

ده او د الله تعالی او د هغه د رسول ﷺ د ناراضۍ لامل ګرځي.

الله تعالی فرمايي:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ آل عمران: ۱۰۴

ژباړه: او لازم ده په تاسو کې يوه داسې ډله چې د خير طرف ته بلنه کوي او د نیکۍ حکم کوي او له بدۍ څخه منع کوي او همدغه خلک کامياب دي.

په همدې سورت کې په بل ځای کې الله تعالی فرمايي:

﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَرَ أَهْلُ الْكَتِبِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ آل عمران: ۱۱۰

ژباړه: تاسو غوره امت يئ چې د خلقو لپاره پيدا کړی شوي يئ، تاسو د نېکۍ حکم کوئ او له بدۍ نه منع کوئ او په الله ايمان لرئ، او که چېرې اهل کتابو ايمان راوړی وی، نو دا به د هغوی لپاره ډېره ښه وی، له دوی نه ځينې مؤمنان دي او د دوی اکثره فاسقان (بدکاران)

له حضرت حذيفه بن يمان ؓ څخه روايت دی. چې پيغمبر ﷺ فرمايلي: {الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُوهُ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ} «۱»

ژباړه: قسم دی زما په هغه ذات چې په قدرت کې يې زما نفس دی، يا به تاسو د نیکۍ حکم کوئ او له بدو څخه به منع کول کوئ، يا بيا نږدې ده چې الله تعالی له خپل لوري پر تاسو عذاب نازل کړي، چې بيا به هغه بولي، نو(سوال) به مو نه قبلېږي.

له حضرت نعمان بن بشير ؓ څخه روايت دی، چې نبي کریم ﷺ فرمايلي: {مَثَلُ الْقَائِمِ عَلَى حُدُودِ اللَّهِ، وَالْوَاقِعِ فِيهَا؛ كَمَثَلِ قَوْمٍ اسْتَهَمُوا عَلَى سَفِينَةٍ، فَصَارَ بَعْضُهُمْ أَعْلَاهَا، وَبَعْضُهُمْ أَسْفَلُهَا، فَكَانَ الَّذِينَ فِي أَسْفَلِهَا، إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الْمَاءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ، فَقَالُوا: لَوْ أَنَا خَرَقْنَا فِي نَصِيبِنَا خَرْقًا، وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا!

فَإِنْ تَرَكُوهُمْ وَ مَا أَرَادُوا هَلَكُوا جَمِيعًا، وَ
إِنْ أَخَذُوا عَلَىٰ أَيْدِيهِمْ نَجَّوْا، وَ نَجَّوْا
جَمِيعًا} (٢)

ژباړه: د الله تعالى د حدودو ساتونکي
او د هغو د ماتونکي مثال د هغو خلکو
دی، چې د یوې کښتۍ په اړه پچه
واچوي نو ځینې یې د کښتۍ په پاسني
او ځینې یې د کښتۍ په ښکتنۍ برخه
کې شي، نو هغه خلک چې د کښتۍ په
لاندنۍ برخه کې دي، کله چې وغواړي د
(سمندر) اوبه ور واخلي نو په پاسنيو
خلکو تیرېږي، نو (همدې لاندنيو خلکو)
وویل: «که چیرې موږ په خپله برخه کې
کښتۍ سوړۍ کړو او پاسني خلک په
تکلیف نه کړو (دا به ښه کار وي)»، نو
که چیرې پاسني خلک هغوی دې کار ته
پرېږدي نو ټول به هلاک شي او که
چېرې یې له دې کار څخه منع کړل هم
به دوی او هم به نور ټول خلک نجات
ومومي.

امام ابن قیم رحمه الله فرمایي چې داسې
کس کې به څه خیر وي چې د الله تعالى
او د هغه د رسول ﷺ د نافرمانۍ کار
وگوري او بیا دی د شیطان په څېر
خاموش او گونگی ورته کيني.

د بدو کارونو حکم کوونکی د
شیطان علیه اللعنة ناطق وي،
همدارنگه د بدو کارونو او د بدو
خبرو په وړاندې چې پاتې کیدل
او له دې څخه نه منع کوونکی
گونگی شیطان وي، د داسې
خلکو زړونه مړه وي او د الله تعالى
د غوسې پروا نه کوي.

د دې برعکس که چیرې زړه ژوندی
وي، نو د ژوندي زړه څښتن هم خپله
نیک کارونه تر سره کوي او له بدو کارونو
ډډه کوي او هم نورو ته همدا خوښوي، د
نیکو کارونو په ترسره کولو او له بدو
څخه د ځان په ساتلو توصیه کوي.
الله تعالى فرمایي: ﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ
فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ
وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَاللَّهُ
عَلِيمُ الْأُمُورِ﴾ الحج: ٤١

ژباړه: دوي (مظوم مهاجرین) هغه
کسان دي چې که موږ دوی ته په ځمکه
کې قدرت ورکړو (نو) دوی به لمونځ
قایموي او زکات به ادا کوي او د ښکې
حکم به کوي او له بدۍ نه به منع کوي،
او خاص د الله تعالى لپاره د کارونو انجام
دی.

په بل ځای کې الله تعالى داسې فرمایي:
﴿فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا
بِقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا
مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ ۚ وَاتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَا
أُتُوا فِيهِ وَكَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ هود: ١١٦

ژباړه: نو ولې له تاسو څخه مخکې په
تېر شويو امتونو کې داسې د عقل او فکر
خاوندان نه وو، چې منع کړي یې وی
(خلک) په ځمکه کې له فساد کولو نه،
(خو) منع کول) لږو هغو خلکو چې هغوی
مو ترې وژغورل او پیروي وکړه هغو
کسانو چې ظلم یې کړی وو د هغې
(لارې) چې په هغې کې خوندونو پسې
شوي وو او هغوی مجرمان وو.

همدې پسې متصل الله تعالى په بل
آیت کې فرمایي:

قسم دی زما په هغه ذات
چې په قدرت کې یې زما
نفس دی، یا به تاسو د نیکی
حکم کوئ او له بدو څخه به
منع کول کوئ، یا بیا نږدې
ده چې الله تعالى له خپل
لوري پر تاسو عذاب نازل
کړي، چې بیا به هغه بولي،
(نور سوال) به مو نه قبلېږي.

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ
بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾ هود: ١١٧

ژباړه: او ستا رب داسې نه دی چې
کلي په ظلم سره (ناحقه) هلاک کړي،
په داسې حال کې چې د هغو اوسېدونکي
اصلاح کوونکي (مؤمنان) وي.

نن سبا په اسلامي ټولنو کې خومره د
شریعت خلاف کارونه په ښکاره ترسره
کیږي، چې په وړاندې یې ډیر یو
دیندارو خلکو سکوت اختیار کړی، د
امر بالمعروف او نهې عن المنکر دنده
یې ترک کړې، حال دا چې د بدو کارونو
مخنیوی نه کول یا انکار پرې نه کول، د
الهي عذاب سبب گرځي که څه هم
خلک صالحان او نیکان وي.

حضرت زینب رضي الله عنها له پیغمبر ﷺ نه
پوښتنه وکړه: اې د الله رسوله ﷺ!
د نیکو خلکو په منځ کې به هم موږ
هلاکېږو؟

نو پیغمبر ﷺ ورته وویل: هو، کله

چې فحش او گناه دواړه سره زیات شي: ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهِلِكَ الْفُرُجَ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾ هود: ۱۱۷
 په پورتنی مبارک آیت کې (مصلحون) ذکر شوي دي، نه صالحون، آیت ته په غور کولو سره د (صالح) او د (مصلح) ترمنځ توپیر په ښکاره معلومېږي؛ ځکه چې صالح له هلاکېدونکو خلکو سره هلاکېږي، برعکس مصلح بیا داسې نه دی ځکه په کومه سیمه کې چې مصلحین یعنې د خلکو اصلاح کوونکي وي، بربادي ور څخه ځنډېږي.

په سورة المائده کې الله تعالی داسې فرمایلي: ﴿لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ المائدة: ۷۸

ژباړه: په هغو کسانو باندې، چې په بني اسرائيلو کې کافر شوي دي، لعنت شوی دی د حضرت داود عليه السلام او د مریمې زوی حضرت عیسی عليه السلام په ژبه، دا ځکه چې دوی نافرمانی وکړه او دوی له حد نه تېرېدل.

د منکر کار د منع کولو په برخه کې، علماء کرامو قواعد او اصول وضع کړي دي، چې ځینې یې په لاندې ډول دي: لومړی: دا کار باید په شریعت کې منکر ګڼل شوی وي.

دویم: دا منکر باید ښکاره وي. درېیم: دا چې منکر به له اجتهادي اختلافی مسایلو څخه نه وي. عن ابی سعید الخدری رضی الله عنه قال:

سمعت رسول الله ﷺ يقول: { مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَ ذَلِكَ أَوْعَفُ الْإِيمَانِ } «۳»

ژباړه: ابو سعید خدری رضی الله عنه فرمایي: ما له پیغمبر ﷺ نه واوریدل ویل یې: که تاسو کې چا منکر کار ولیدو، نو هغه دې په لاس منع کړي او که یې نه شواي کولای نو په ژبه دې یې منع کړي او که یې دا هم نه شواي کولای نو په زړه کې دې یې بد وګڼي او دا د ایمان تر ټولو کمه درجه ده.

عن ابن مسعود رضی الله عنه أن رسول الله ﷺ قال: { ما من نبي بعثه الله في أمة قبلي إلا كان له من أمته حواريون وأصحاب يأخذون بسنته ويقتدون بأمره، ثم إنها تخلف من بعدهم خلوف يقولون ما لا يفعلون، ويفعلون ما لا يؤمرون، فمن جاهدهم بيده فهو مؤمن، ومن جاهدهم بلسانه بقلبه فهو مؤمن، وليس وراء ذلك من الإيمان حبة خردل } «۴»

ژباړه: له ابن مسعود رضی الله عنه څخه روایت دی، چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: له ما څخه مخکې هیڅ امت ته الله تعالی نبی نه دی لیږلی، مګر دا چې د هغه په امت کې ځینې یې پیروان او ملګري وو، چې د ده طریقې به یې خپلولې او د حکم پیروي به یې کوله، بیا له دوی څخه وروسته داسې مخالف خلک پیدا شول، هغه څه به یې ویل چې به یې نه کول او هغه څه به یې کول چې امر به ورته نه و شوی، نو که چا له هغوی سره په خپل

لاس جهاد وکړ هغه مؤمن دی او چا چې ورسره په خپل زړه جهاد وکړ هغه مؤمن دی او چا چې ورسره په خپلې ژبې جهاد وکړ هغه مؤمن دی او له دې څخه وروسته د شپږم د دانې برابر هم د ایمان څه برخه نه پاتې کېږي.

متأسفانه موږ څومره منکرات او د گناهونو کارونه په عام محضر کې کوو، د سود معامله موږ څومره ښکاره کوو او له دې لارې موږ څومره ډیره شتمنی تر لاسه کړي!

د مسلمانانو په کورونو کې څومره بد حالت روان دی او څښتنان یې په وړاندې د اصلاح لپاره هیڅ ګام نه اخلي! د مسلمانانو د ښځو د بې حجابۍ له لارې عزتونه پیمالیږي او موږ یې ننداره کوو!

یاد ساتئ! که چیرې موږ همداسې مسلمانانو ته د نیکیو د حکم او له بدو څخه منع کول پریږدو او غفلت وکړو، نو زموږ ټولنه به له تباهی سره مخ شي، بې له دې څخه به بل هیڅ شی پیدا نه شي، چې مخه یې پرې ونیول شي.

موږ باید له الله تعالی څخه وډار شو او د امر بالمعروف او نهی عن المنکر مسؤولیت په سمه توګه ادا کړو. متعال رب دې موږ ته د دې وجیبې د ادا کولو توفیق راکړي.

مأخذونه

- ۱- (ترمذي/ ۲۱۶۹).
- ۲- (بخاري/ ۱۳۶۱).
- ۳- (نسائي/ ۵۰۰۸).
- ۴- (مسلم/ ۱۸۸).

شکنجه و اذیت (جسمی و روحی) از نظر اسلام

قسمت اول:

دکتر عبدالحق حبیبی

چکیده

شکنجه و آزار رسانیدن (جسمی و روحی) یکی از وسایل جلوگیری از حق و حقیقت طلبی در زندگی بشر پیشینه تاریخی دارد. قرآن کریم و روایات نبوی این پدیده را نکوهیده و شکنجه کنندگان را به عذاب‌های شدید تهدید نموده است. برخی از افراد بشر از این وسیله برای به دست آوردن اهداف خویش استفاده کرده‌اند و در زمان معاصر نیز از این وسیله به کثرت استفاده می‌گردد. در این مقاله شکنجه بر اساس آموزه‌های قرآن کریم و روایات نبوی ﷺ و نظر فقهای اسلامی به تحقیق گرفته شده و این نتیجه بدست آمده است که شکنجه پدیده شوم و وسیله دست جباران است.

مقدمه

یکی از موضوعات مطرح شده در قرآن کریم، شکنجه و اذیت (جسمی و روحی) است. شکنجه در تاریخ بشر پیشینه‌ای طولانی دارد، قرآن کریم از

شکنجه‌های مختلف در دوره‌های گزشته تاریخ یاد نموده و شکنجه کنندگان را با کیفر سخت تهدید نموده است، شکنجه یکی از شیوه‌های جلوگیری از حقیقت طلبی و حق پرستی است، که جباران در طول تاریخ برای جلوگیری از راهی حق و حقیقت؛ همواره به این ابزار متوسل شده‌اند. فرعون، خانم خود (آسیه) را به روش‌های مختلف و جانکاه شکنجه کرد تا عزم آهنین و اراده پولادین او را شکست دهد و او را از آیین الهی و شریعت موسوی بازدارد؛ اما این زن مانند برخی مردم سست ایمان با شکنجه‌های جانکاه تسلیم نشد و تا آخرین لحظه صبر کرد و در مقابل تمامی شکنجه‌ها و ترفندهای فرعون مقاومت کرد و هرگز تسلیم او نشد!

امیه بن خلف و ابوجهل نیز در آغاز اسلام، عمار و یاسر و سمیه را مورد انواع شکنجه‌های جانکاه قرار دادند؛ اما این مؤمنان با ایمان قوی در برابر تمامی زرق و برق، جلال و جبروت، فشار و شکنجه‌های دستگاه مشرکین مقاومت

کردند و هیچ چیزی آنان را از مسیر ایمان شان به‌زانو در نیاورد. این چنین دستگاه‌های جور و ستم در طول تاریخ به این رفتار متوسل شده و مانع مسیر حق گردیده‌اند؛ اما نه زرق و برق و نه فشار و شکنجه این جباران و ستمکاران هیچ کدام نتوانست مانع مسیر حق گرایان و حقیقت‌طلبان گردند، برعکس شکنجه‌ای که از آن به حیث ابزار شکست به کار بردند، وسیله تکامل شکنجه شدگان قرار گرفت که برخی جان‌های شان را در راه خدای شان فدا کردند و برخی باتحمل انواع شکنجه و فشار به موفقیت و آزادی رسیدند. این نوشته بر آن است که پدیده شکنجه را در بالای آیات قرآن کریم و آموزه‌های روایات نبوی بررسی نموده حقیقت آن را در روشنی آموزه‌های شریعت واضح سازد.

۱. مفهوم شکنجه

شکنجه به معنای آزار و اذیت و عذاب دادن شدید به کسی، تنبیه یا وادار کردن او به انجام دادن کاری، و نیز به معنای کاری که موجب ناراحتی و اذیت

جسمی یا روحی کسی شود. «۱»

۲. پیشینه تاریخی شکنجه

پیشینه شکنجه در تاریخ؛ به ملت‌های قبل از اسلام بر می‌گردد چنانکه در قرآن کریم از شکنجه‌های مختلف آن‌ها یادآوری شده است، از جمله:

۱-۲ شکنجه در دوران فرعون

شکنجه‌های گوناگون و متعددی از سوی فرعون در برابر مخالفانش نقل شده است، مانند: شکنجه بنی اسرائیل، شکنجه ساحران، شکنجه خانم فرعون. در باره شکنجه بنی اسرائیل نقل شده که پسران را سر می‌برید، از ترس اینکه از میان آنان کسی برنخیزد و قدرت را از آنها نگیرد و دخترانشان را زنده نگه می‌داشت تا خدمتگزاری آنان را انجام دهند.

فخر رازی در باره زبان‌های سربردن پسران و زنده نگه‌داشتن دختران بنی اسرائیل، به مواردی مانند کمی مردان، انقطاع نسل، عذاب روحی مادران و بهره‌گیری جنسی از زن‌های آنان که نهایت ذلت يك قوم است، اشاره می‌کند. «۲»

خدای متعال می‌فرماید:

وَإِذْ أَخَذْنَاكُمْ مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿۱۴۱﴾

ترجمه: و (به یادآورید) آنگاه را که شما را از دست فرعون و فرعونیان رها ساختیم، آنان که بدترین شکنجه‌ها را به شما می‌رسانیدند. پسرانتان را سر

می‌بریدند) از ترس این که نکند کسی از میان آنان برخیزد و سلطنت و قدرت را از دست فرعون خارج سازد) و زنانان را زنده می‌گذاشتند) تا به خدمت آنان کمربندند) و در این (شکنجه و تهدید به نابودی) آزمایش بزرگی از جانب خدا، برایتان بود».

این مطلب در سوره‌های اعراف آیات ۱۴۱، ۱۲۷ و ۱۲۹؛ یونس: ۸۳؛ ابراهیم: ۶؛ طه: ۴۳ و ۴۷ نیز آمده است.

در باره شکنجه ساحرانی که ایمان آوردند نقل شده که فرعون آنان را تهدید به مثله کردن و قطع دست و پا و آویختن به دار کرد، خدای متعال می‌فرماید: ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ ءَاْمَنُتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ مَّكْرُتُمْ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿۱۲۳﴾ لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِّنْ خَلْفٍ ثُمَّ لَأَقْبِلَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿۱۲۴﴾﴾

فرعون گفت: آیا به خدای (موسی و هارون) ایمان آوردید پیش از آن که من به شما اجازه دهم؟ حتماً این توطئه‌ای است که در این شهر (و دیار، پیش‌تر باهم) چیده‌اید تا اهل آن را از آنجا بیرون کنید؛ ولی خواهید دانست (که سوگند می‌خورم که دست‌ها و پا‌های شما را در جهت خلاف یکدیگر) یعنی دست راست با پای چپ، یا دست چپ با پای راست) قطع می‌کنم و همگی شما را به دار می‌آویزم».

این مطلب در سوره‌های طه: ۷۱ و شعراء: ۴۹ نیز آمده است. در باره شکنجه خانم فرعون نقل شده

که او زیر شکنجه‌های فرعون با ایمان راسخ و محکم، از تمامی اعمال فرعون اعلان برائت و بی‌زاری می‌کرد. خدای متعال می‌فرماید:

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتِ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِّي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِّنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْرِ الظَّالِمِينَ ﴿۱۱﴾﴾

التحریم: ۱۱

ترجمه: «و خدا برای آنانی که ایمان آوردند مؤمنان، زن فرعون را مثالی آورد وقتی (از اوقات) گفت: پروردگارا! برای من در بهشت، نزد خودت خانه‌ای بنا کن و مرا از فرعون و کارهایش رهایی بخش و مرا از قوم ستمکاران نجات بده».

معروف است که نام همسر فرعون آسیه و نام پدرش مزاحم بوده است. آسیه هنگامی که معجزه موسی علیه السلام را در مقابل ساحران مشاهده کرد، به موسی علیه السلام و آیین او ایمان آورد و پیوسته ایمان خود را مخفی می‌داشت، هنگامی که فرعون باخبر شد او را از ایمان به موسی نهی کرد و اصرار کرد که از این ایمان دست بردارد،

ولی این زن به هیچ وجه تسلیم خواسته فرعون نشد؛ سرانجام فرعون دستور داد دست و پاهایش را با میخ‌ها بسته، در زیر آفتاب سوزان قرار دهند و سنگ عظیمی بر سینه او بگذارند و به این روش او را شکنجه می‌کردند. سرانجام زیر

شکنجه وفات کرد و دعایش که: «پروردگارا! برای من خانه‌ای در بهشت در جوار خودت بنا کن و مرا از فرعون و اعمالش رهایی بخش و مرا از این قوم ظالم نجات ده!» اجابت شد.

۲-۲. شکنجه همسر عزیز مصر بر یوسف علیہ السلام

در مصر باستان در آن زمانی که حضرت یوسف به برده گی کشانده شده بود، شکنجه و آزار از قبیل زندان کردن، به دار آویختن و غیره کاری متداول بوده است. همسر عزیز مصر با زبان درازی و تهمت خود به حضرت یوسف؛ وی را تهدید به زندانی شدن و شکنجه دادن می‌کند. قرآن کریم از آن چنین حکایت می‌کند:

﴿قَالَتْ مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسَجَّنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ یوسف: ۲۵

(زن خطاب به شوهر خود) گفت: سزای کسی که به همسرت قصد انجام کار زشتی کند، جز این نیست که یا زندانی گردد یا شکنجه دردناکی ببیند.

همچنین قرآن کریم از به صلیب کشیدن یکی از زندانیان که شکنجه مرسوم در مصر باستان بوده

است، چنین حکایت می‌کند:

﴿وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُصَلَّبُ فَتَأْكُلُ الْأَطْيَرُ مِنْ رَأْسِهِ فُضِيَ الْأَمْرُ إِلَىٰ ذِي فَتْنَةٍ سَفِيَّانٍ﴾ یوسف: ۴۱

«و اما دیگری (که در خواب دیده است که نان بر سر دارد و مرغان از آن می‌خورند، آزاد نمی‌گردد و) به دار زده می‌شود و پرندگان از

(گوشت) سر او می‌خورند. و فیصله شد کاری که در آن سؤال می‌کنید».

۳-۲. شکنجه اصحاب اخدود

اصحاب اخدود گروهی از مردم حمیر بودند که با پیروی از ذونواس آخرین پادشان حمیر در سرزمین یمن به دین یهود درآمدند آنها پس از مدتی مؤمنان مسیحی سرزمین نجران شمال یمن را مجبور به پذیرش آیین یهودیت کردند، ولی آن‌ها حاضر به پذیرش آن نشدند. ذونواس دستور داد که خندق بزرگی حفر کنند.

در آن هیزم ریختند و آتش افروختند و مسیحیان را زنده به آتش سوزاندند. گفتنی است که تعداد کشته‌شدگان به بیست هزار نفر می‌رسید. قرآن کریم از این شکنجه و شکنجه گران چنین یاد می‌کند:

﴿قِيلَ اصْحَبِ الْأَخْدُودِ﴾ ۴ ﴿النَّارِ ذَاتِ الْوُفُودِ﴾ ۵ ﴿إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ﴾ ۶ ﴿وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ﴾ البروج: ۴-۷

ترجمه: اهل خسته‌ها هلاک کرده شدند. از (خندقهای پر) از آتش، دارای هیزم بسیار.

وقتی آنان بر کناره گودال آتش (به نظاره‌گری سوختن و جزاله شدن مؤمنان) نشسته بودند؛ و بر آنچه با مسلمانان می‌کردند؛ حاضر بودند.

۴-۲. شکنجه دوران اصحاب کهف

در دوران اصحاب کهف نیز شکنجه سنگسار وجود داشته است، چنانکه آنان در جریان گفتگوی شان برای رفتن به بازار و تهیه غذا به یکدیگر تذکر

می‌دهند که باید نهایت دقت را به خرج دهند تا هیچ کس از وضع آنان آگاه نشود؛ چراکه اگر آن‌ها از وضع ایشان آگاه شوند و بر آنان دست یابند یا سنگسارشان می‌کنند یا اینکه به آیین خویش (آیین بت پرستی) باز می‌گردانند. قرآن کریم چنین نقل می‌کند:

﴿إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ﴾ ۲۰ ﴿الْكَهْفِ﴾ ترجمه: قطعاً اگر آنان (از شما آگاه و) بر شما دست یابند، شما را سنگسار می‌کنند و یا این که شما را به آیین (بت پرستی) خود بر می‌گردانند.

۵-۲. شکنجه در دوران عیسی علیہ السلام

در دوران عیسی علیہ السلام نیز سنگسار و دیگر انواع شکنجه وجود داشته است. این که مردم انطاکیه رسولان و فرستادگان حضرت عیسی علیہ السلام را تهدید به سنگسار و سایر شکنجه می‌کند، بیانگر انواع این شکنجه‌ها ست. خدای متعال از تهدید آن‌ها چنین نقل می‌فرماید:

﴿قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

یس: ۱۸

ترجمه: (مردم انطاکیه) گفتند: ما شما را به فال بد گرفته‌ایم. (وجود شما شوم است و مایه بدبختی شهر و دیار ما است).

اگر (از این کار و سخنان) دست بردارید، قطعاً شما را سنگسار خواهیم کرد و شکنجه دردناکی از ما خواهید

دید».

۶-۲. شکنجه‌های صدر اسلام

دوران صدر اسلام و به‌ویژه دوران مکی، زندگی پیامبر و مسلمانان مملو از شکنجه شدن‌ها و اذیت‌ها است. داستان‌های شکنجه شدن بلال و یاسر و عمار و سمیه و دیگران علیهم‌السلام به دستان مشرکان به خاطر عقیده توحید و یکتاپرستی معروف است.

خدای متعال در این مورد اشاره نموده چنین می‌فرماید: ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ النحل: ۱۱۰

آنگاه پروردگارتو برای کسانی که هجرت کردند، بعد از آن که شکنجه (و عذاب) کشیدند (تا سخن کفر بگویند) سپس (در راه خدا) جهاد کردند، و صبر نمودند، بی گمان پروردگارت بعد از این (رنج‌ها) آمرزنده‌ی مهربان است.

از این‌گونه شکنجه‌ها و صحنه‌های تکان‌دهنده در تاریخ اسلام مخصوصاً در دوران مسلمانان نخستین و یاران پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بسیار فراوان است.

۳. نگوشت شکنجه در آیات و روایات

شکنجه به هر شکل و صورتی که باشد در دین اسلام نگوشت و ممنوع شده و عامل آن مورد پیگرد قانون الهی است؛ بنابراین هیچ‌کس به هیچ بهانه‌ای نمی‌تواند انسانی را شکنجه کند؛ حتی در دین اسلام شکنجه حیوانات نیز جایز

نیست، آیات و روایات اسلامی در این زمینه گواه این مدعا است.

۱-۳. نگوشت و تهدید شکنجه کنندگان در آیات قرآن کریم

خدای متعال شکنجه کنندگان را به عذاب جهنم و عذاب حریق تهدید نموده است. چنانکه خدای متعال پس از بیان جنایت عظیم شکنجه‌گران اقوام پیشین که مؤمنان با استقامت را زنده در گودال‌های آتش می‌افکندند و می‌سوزانند، آنان را به کیفر سخت هشدار داده چنین می‌فرماید: ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَنَوْا الْمُؤْمِنِينَ وَكُفِّرُوا عَنْهُمْ عَذَابَ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ﴾ البروج: ۱۰

ترجمه: بی‌گمان کسانی که مردان مؤمن و زنان مؤمنه را شکنجه می‌دهند (تا از دین الهی برگردند) و سپس توبه نمی‌کنند و از کرده خویش پشیمان نمی‌شوند، قطعاً برای ایشان عذاب دوزخ است (و همچنین) برای ایشان عذاب آتش سوزان است».

کلمه «فتنه» به معانی مختلف در قرآن کریم کاربرد دارد، در اینجا به معنای محنت و شکنجه است و جمله «الَّذِينَ فَنَتْنُوا...» عام است، شامل تمامی شکنجه کنندگان می‌شود، چه اصحاب اخدود باشند و یا مشرکین قریش که گروندگان پیرو رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را شکنجه می‌کردند و یا کسانی دیگر در این عصر که مسلمانان را به جرم مسلمان بودن و عدالت‌خواهی شکنجه می‌کنند و زنان و مردانشان را در تنگنا قرار می‌دهند تا از دین اسلام به دین آنان برگردند یا از

خواست‌های عدالت‌خواهی شان باز ایستند.

در آیه شریفه خدای متعال با دو گونه عذاب، شکنجه کنندگان را تهدید نموده است: یکی «عذاب جهنم» و دیگری «عذاب حریق» یعنی عذاب سوزان. ذکر این دو برای این است که منظور از عذاب جهنم، عذاب آخرت است و منظور از عذاب حریق، عذاب در همین دنیا است. «۳»

برخی گفته‌اند که ذکر دو نوع عذاب به خاطر این است که در جهنم انواعی از مجازات وجود دارد که یکی از آن‌ها آتش حریق و سوزان است و به‌ویژه که شکنجه‌گران بی‌رحم؛ مؤمنان را با آتش می‌سوزانند و باید در آنجا با آتش مجازات و سوختانده شوند. «۴»

بعضی نیز گفته‌اند عذاب جهنم در برابر کفر آن‌ها بوده و عذاب حریق در مقابل اعمال شکنجه آن‌ها است. «۵»

۲-۳. نگوشت و تهدید شکنجه‌گران در روایات اسلامی

پیامبر بزرگوار اسلام نیز شکنجه‌گران را به عذاب الهی تهدید نموده است. شکنجه‌گران مردم در روز قیامت مورد بازپرس و قصاص الهی قرار می‌گیرند و خداوند متعال این ظالمان را در بدل آن شکنجه‌هایشان سخت عذاب و شکنجه می‌کند.

در حدیثی به روایت هشام بن حکیم بن حزام رضی‌الله‌عنهم چنین می‌خوانیم:

«مَرَّ هِشَامُ بْنُ حَكِيمٍ بِنِ حِزَامٍ عَلَى أَنْاسٍ مِنَ الْأَنْبَاطِ بِالشَّامِ، قَدْ أُقِيمُوا فِي الشَّمْسِ، فَقَالَ: مَا شَأْنُهُمْ؟ قَالُوا: حُبِسُوا فِي الْجَزِيَّةِ، فَقَالَ هِشَامُ: أَشْهَدُ لَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يُعَذِّبُ الَّذِينَ يُعَذِّبُونَ النَّاسَ فِي الدُّنْيَا.» [وفي رواية]: وَأَمِيرُهُمْ يَوْمَئِذٍ عُمَيْرُ بْنُ سَعْدٍ عَلَى فَلَسْطِينَ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَحَدَّثَهُ، فَأَمَرَ بِهِمْ فَخُلُوا»

از هشام بن حکیم بن حزام رضی الله عنه روایت است که وی در شام بر عده‌ای از کشاورزان غیر عرب گذشت که آن‌ها را در آفتاب نگه داشته بودند! پرسید: ماجرای این‌ها چیست؟ گفتند: به خاطر خراج مجازات می‌شوند.

پس هشام رضی الله عنه گفت: گواهی می‌دهم بر اینکه از رسول اکرم صلی الله علیه و آله شنیدم که می‌فرمود:

«إِنَّ اللَّهَ يُعَذِّبُ الَّذِينَ يُعَذِّبُونَ النَّاسَ فِي الدُّنْيَا»:

«مسلماناً خدای متعال کسانی را که مردم را در دنیا شکنجه می‌کنند، عذاب می‌دهد. در روایت دیگری می‌آید که امیر آنان در آن روز در فلسطین، عمیر بن سعد بود، هشام نزد وی رفت و او را از قضیه آگاه کرد. امیر دستور داد

که همه آن‌ها آزاد شوند.» «۶»

هشام بن حکیم بن حزام رضی الله عنه در شام از کنار کشاورزانی غیر عرب می‌گذرد که در زیر آفتاب نگه داشته شده‌اند تا از گرمای

خورشید بسوزند و در روایت دیگری می‌آید برای اینکه شکنجه‌ی آن‌ها بیشتر شود؛ روی سرهایشان روغن ریخته بودند. چون روغن بر شدت گرمای خورشید می‌افزاید؛ بنابراین سبب شکنجه‌ی آن‌ها را جویا می‌شود که در پاسخ می‌شنود: جزیه‌ای که بر آن‌ها مقرر شده را، نپرداخته‌اند؛ و در روایت دیگری می‌آید: آن‌ها اجاره‌ی زمین‌هایی را نپرداخته‌اند که در آن‌ها کار می‌کردند.

وقتی هشام رضی الله عنه شکنجه‌ی آن افراد ضعیف را دید، گفت: گواهی می‌دهم از رسول اکرم صلی الله علیه و آله شنیدم که: «هرکس مردمی را شکنجه کند و عذاب دهد که مستحق آن نیستند، الله متعال در قیامت او را عذاب می‌دهد؛ و این جزایی مطابق با عمل وی هست». بعد از اینکه هشام این مسأله را یادآور می‌شود، نزد امیر رفته و حدیث رسول اکرم صلی الله علیه و آله را برای او بازگو می‌کند؛ و این باعث می‌شود که امیر وقت آن‌ها را، به حال خودشان رها کند و از این وضعیت نجات دهد.

اما این به معنای عدم مجازات گناه کاران و خطاکاران نیست که آن‌ها تنبیه نشوند و حدود و قصاص بر آن‌ها جاری نشود، بلکه اجرای حدود و قصاص عین فرموده الهی و اجرای فرمان اوست.

آنچه در این حدیث نهی شده، اول متوجه کسانی است که اصلاً مستحق شکنجه نیستند و دوم، متوجه کسانی است که تعذیب و شکنجه آنان افزون بر مجازات معین و معمول هست.

در حدیثی به روایت ابن عمر رضی الله عنه آمده است: «صَعِدَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُنْبَرَ فَنَادَى بِصَوْتٍ رَفِيعٍ، فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الْإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ، لَا تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ».

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بالای منبر برآمد و با صدای بلند فرمود: ای گروهی که با زبان ایمان آورده‌اید و هنوز ایمان در دل‌هایتان سرایت نکرده است! مسلمانان را اذیت نکنید.» «۷»

درکل روایات رسیده از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شکنجه را نکوهش و از آن نهی نموده است.

ادامه دارد...

مآخذ:

۱- علی اکبر دهخدا، لغتنامه دهخدا، واژه: شکنجه؛ فرهنگ بزرگ سخن، ج ۵ ص ۴۵۴۹، واژه: شکنجه.

۲- فخررازی، مفاتیح الغیب، ج ۱ ص ۶۸.

۳- ابوجعفر طبری، جامع البیان، ج ۳۰ ص ۸۸.

۴- ابومنصور ماتریدی، تأویلات أهل السنة، ج ۱۰ ص ۴۸۷.

۵- نصر بن محمد سمرقندی، بحر العلوم، ج ۳ ص ۵۶۶.

۶- مسلم نیشاپوری، صحیح مسلم، ح: ۲۶۱۳.

۷- محمد ترمذی، السنن، ج ۳ ص ۴۴۶.

ششم

ربع الثانی سال ۱۴۳۳

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

معینیت مسلکی

ریاست مجمع علمی

آمریت افتاء

مکتوب استفتائی وزارت محترم امر بالمعروف، نهی عن المنکر وسمع شکایات.

عنوان: {حکم اخذ جرمه نقدی و مالیاتی از اشخاص}

به وزارت محترم ارشاد، حج و اوقاف!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

وبعد: وزارت ها و ادارات امارتی در مورد اخذ جرایم مالیاتی از اشخاص که مطابق بند (۵) مصوبه شماره (۷) مورخ ۱۸/۳/۱۴۴۳ کابینه امارت اسلامی افغانستان توسط هیئت تعیین شده استفتاء گردیده و مقام عالیقدر امیرالمؤمنین امارت اسلامی افغانستان در مورد چنین هدایت فرمودند: (په یاده مسئله کی د امام صاحب د مذهب په راجع قول عمل وکړی) مسایل مالیاتی شان را مطابق به استفتاء حل نمایند.

بناءً انضمام صادره هذا دو ورق کاپی استفتاء متذکره جهت آگاهی و اجراءت بعدی به شما ارسال است.

والسلام: شیخ محمد خالد حنفی، سرپرست وزارت امر بالمعروف، نهی عن المنکر و سمع شکایات.

ملاحظه شد مقام محترم وزارت: ریاست محترم مجمع علمی! در مورد اجراءت اصولی نمائید.

توظیف مقام محترم ریاست مجمع علمی: آمریت افتاء! در مورد شرعاً با استناد از متون شرعی ابراز نظر گردد.

الجواب باسم ملهم الصواب

حامداً لله و مصلیاً علی رسول الله

آنچه در متن مکتوب استفتائی شماره { ۲۴۹/۲۳۷ } مورخ ۲۵/۱/۱۴۴۴ وزارت محترم امر بالمعروف، نهی عن المنکر و سمع شکایات در مورد تعزیر بالمال و جرمه نقدی در موارد متعدد ذکر شد در خصوص آن چنین باید گفت:

تعزیر مالی و جرمه نقدی و مالیاتی که در قوانین موضوعی اکثر کشورهای اسلامی به عنوان یکی از مجازات های اصلی تسجیل شده است، و در صورت نقض این قوانین و ارتکاب تخلفات، مرتکبین حسب تصریحات ذکر شده در متن

قوانین به پرداخت مبلغ تعیین شده محکوم می گردند، ولی در فقه حنفی که منبع و مأخذ اصلی قوانین کیفری و مدنی

افغانستان است در خصوص جواز و عدم جواز این نوع تعزیر و جرمه دو دیدگاه متفاوت وجود دارد، یکی قول منسوب

به امام ابو یوسف (رحمة الله علیه) است که در آن جرمه نقدی و مالیاتی مجاز گفته شده است در صورتیکه حاکم

وقت مصلحت را در اجرای آن ببیند؛ ولی قول مشهور و مفتی به فقهای حنفی (علیهم الرحمة) به عدم جواز جرمه

نقدی و یا تعزیر مالی مروج است؛ زیرا مجاز قراردادن این نوع جرمه مالیاتی دست و سلطه حکام ظالم را در مال مردم

باز می کند و با سوء استفاده از این جواز طبق خواست خود بالای مردم جرمه مالی وضع می کنند که منافی حفظ

مصونیت ملکیت های شخصی می باشد.

و همچنان تصریح دستور امیرالمؤمنین (حفظه الله) راجع به عمل کردن به قول مفتی به مذهب حنفی در این خصوص

دیدگاه عدم جواز جریمه نقدی مروجه را تقویت نموده آن را مرعی الاجراء قرار داده است، لذا ادارات ملکی و نظامی امارت اسلامی مکلف به تطبیق قول مفتی به مذهب حنفی و دستور صریح امیرالمؤمنین در خصوص منع جریمه نقدی مروجه اند؛ زیرا در قول منسوب به امام ابو یوسف (رحمة الله علیه) که جواز تعزیر مالی آمده است؛ رأی حاکم، امیر مسلمانان و ایجاب مصلحت نیز برای تطبیق این تعزیر شرط گفته شده است؛ وقتیکه امیرالمؤمنین حفظه الله بر اساس مصلحت صراحةً دستور عمل کردن به قول مفتی به را داده است دیگر مجال مخالفت با این دستور صریح امیرالمؤمنین وجود ندارد و نباید جرایم مالیاتی مروجه از اشخاص اخذ گردد.

البته به خاطر تنظیم امور جامعه و اصلاح آن، جبران نقایص و جلوگیری از انحرافات و تخلفات و همچنان به منظور گسترش معروف و ترویج ارزشهای اسلامی و قطع نمودن ریشه های فساد و منکرات از جامعه، بر زمام داران امور لازم است تا در چوکات تصریحات فقه حنفی و دستور صریح امیرالمؤمنین (حفظه الله) یک سلسله اقدامات تأدیبی و تعزیری را که بدیل احسن برای جریمه نقدی مروجه باشد در نظر بگیرند زیرا انگیزه و عامل محرک در ارتکاب بعضی جرائم حرص مالی و طلب منافع و ربح غیر مجاز است؛ پس مناسب ترین و مؤثرترین مجازات برای همچون مجرمین مجازات است که خساره و زیان مالی را متوجه آنها سازد، ولی بدون اینکه اقدام به جریمه نقدی مروجه و اخذ و تحویل نمودن پول اشخاص در خزانه دولت صورت گیرد این نوع مجازات مالی ممکن است که به طور نمونه چند بدیل معقول و مشروع آن ذکر می گردد:

۱. **حبس المال عن صاحبه:** یعنی یک مقدار پول از اشخاص حقیقی و حکمی که مرتکب جرم و یا تخلف شده باشند حسب لزوم دید مراجع ذی صلاح برای یک مدتی زجرأ گرفته شود، ولی هرگاه شخص مجرم و متخلف نادم شده توبه نمود و آثار صلاح بر وی ظاهر شد، مال وی برایش دوباره برگردانده شود.

۲. **تلف و یا حریق:** یعنی ربح و عواید مالی که باعث ارتکاب جرم شده است، زجرأ نابود کرده شود و یا هم حریق گردد که از آن به تعزیر بهلاک المال نیز تعبیر شده است مثلاً: در صورت وارد و عرضه نمودن اشیاء و ادوات ممنوعه و محرّمه و یا وارد نمودن مواد نفتی و گازی بی کیفیت و غیر مجاز؛ باید این مواد به خاطر اصلاح بازار و تنبیه نمودن متخلفین نابود و حریق گردند.

۳. **اخراج من السوق:** و همچنان یکی از موثر ترین و عملی ترین نوع مجازات مالی که در تمام موارد تخلفات اجتماعی قابل تطبیق است اخراج من السوق است یعنی هرگاه یک شخص حقیقی و یا حکمی مرتکب جرم و یا تخلف گردد باید از ساحه کاری مربوطه اخراج گردد و دست وی از فعالیت اقتصادی و تجاری باز داشته شود تا درسی برای خودش و عبرت به دیگران گردد.

۴. مثلاً: اگر یک شرکت در اجرای موارد قرارداد شده کوتاه آمده و مرتکب تخلف شده است؛ باید با درنظر داشت حجم تخلف و جرم ای که مرتکب آن شده است حسب حالات مشدّه و مخفّفه ارتکاب جرم به یکی از تعزیرات ذیل مجازات گردد:

اول: اینکه جواز کاری آن شرکت متخلف برای یک مدت در حالت تعلیق درآورده شود و جلو فعالیت آن گرفته شود.

دوم: اینکه این شرکت متخلف برای یک مدت از پروسه داوطلبی و رقابت قرارداد های دولتی محروم قرار داده شود.

سوم: اینکه در صورت عدم اصلاح و تکرار تخلفات همچنین شرکت ها در لست سیاه قرار داده شوند و تشهیر گردند.

چهارم: اینکه اگر شرکت متخلف کار سپرده شده را مطابق معیارهای تعهد شده انجام نداده باشد باید به اندازه نقصان درکار مزد و اجوره آن کاسته شود و پرداخت نگردد.

۵. و اگر یک دکان دار مرتکب جرم و یا تخلف در ساحه کاری خود می گردد مثلاً: اشیاء و ادوات ممنوعه و محرّمه را به فروش برساند و یا هم مرتکب احتکار و گران فروشی در وقت نیاز مردم گردد باید با درنظرداشت شدت و خفت جرم انجام شده به یکی از تعزیرات ذیل مجازات گردد:

اول: اینکه برای یک مدت دکان وی مهر و لاک گردد، قسمی که معمولاً در صورت عدم پرداخت پول صفائی از طرف شاروالی دکانین مهر و لاک می گردد.

دوم: اینکه شخص دکان دار باید تنبیهاً به زندان انداخته شود.

سوم: اینکه در صورت تکرار تخلف و جرم جواز صنفی وی ملغی قرار داده شده تشهیر گردد.

۶. و اگر یک موتوروان قوانین و اصول ترافیکی را نادیده گیرد؛ مرتکب تخلف می گردد مثلاً اسناد لازمه موتور را تجدید و تمدید نمی کند، از اشارات ترافیکی عبور می کند، توقف بی جا می کند، بیش از حد مجاز سواری حمل می کند و یاهم کرایه اضافی می گیرد و غیره، باید با در نظرداشت شدت و خفت تخلف انجام شده به یکی از تعزیرات ذیل محکوم گردد:

اول: اینکه موتور ضبط گردد و برای یک مدت به شهرک های مخصوص انتقال داده شود.

دوم: اینکه اسناد لازمه موتور برای یک مدت ضبط گردد.

سوم: اینکه پلیت موتور را پولیس ترافیک کنده و قید نماید.

چهارم: اینکه به موتور آسیب وارد کنند مثل کشیدن هوای تیر و پنچر نمودن آن.

پنجم: اینکه شخص موتوروان برای مدتی حبس گردد.

۷. اگر کسی صرفیه برق، صفایی شهری و دیگر مصارفات و مالیات قابل پرداخت را در وقت معینه نمی پردازد؛ باید این چنین اشخاص به عنوان شهروندان غیر مسؤول تعزیرات ذیل مجازات گردند:

اول: اینکه خدمات مربوطه مثل جریان برق و غیره به همچنین اشخاص غیرمسؤول باید قطع گردد.

دوم: اینکه زجرأ پاسپورت آن ها برای مدتی ضبط گردد تا اجازه سفر به خارج را نداشته باشند.

سوم: اینکه همچون اشخاص به عنوان شهروندان غیرمسؤول تشهیر گردند.

چهارم: اینکه این اشخاص متخلف مورد پیگرد قانونی قرار گرفته حبس گردند.

۸- حبس و زندانی نمودن: یعنی در تمام تخلفات و جرایم اجتماعی که صورت می گیرد، زندانی نمودن مجرم و متخلف به عنوان یکی از مجازات های اصلی در فقه و قانون پذیرفته شده است، بناءً با در نظرداشت اقتضاء حال مجرم و متخلف و نوعیت جرم انجام شده، قاضی صلاحیت دارد تا مجرم را محکوم به زندان نماید.

و اگر در خارج از کشور کسی مرتکب تخلف می گردد و زمینه تطبیق هیچ نوع از تعزیرات مجاز ذکر شده مساعد نباشد؛ باید این تخلفات وی درج اوراق رسمی گردیده با شهرت کامل آن حفظ گردد تا در صورت برگشت به وطن و مساعد شدن زمینه بالای وی تعزیرات مجاز تطبیق گردد.

و اگر بخاطر جلوگیری از وقوع در حرام که تطبیق جریمه نقدی و مالیاتی است و فتوا به عدم جواز آن داده شده است، بعضی از متخلفین بدون مجازات تأدیبی و تعزیری باقی بمانند که تعداد انگشت شمار خواهند داشت، بهتر است از اینکه به طور عام و به سطح کشور زمینه تطبیق یک امر غیر مجاز صادر گردد.

والأدلة علی ماقلناه:

۱. ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

البقرة: ۱۸۸

۲. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ النساء: ۵۹

۳. «عن ابن عمر أن رسول الله (صلى الله عليه وسلم) قال: السمعوا الطاعة على المرأة المسلم فيما أحب وكره، إلا أن يؤمر بمعصية، فإذا أمر بمعصية فلا سمع ولا طاعة» السنن الصغرى للبيهقى طبع: مكتبة الرشد-رياض، ج ۷ ص/ ۱۷۳.

۴. «عن يحيى بن سعيد عن أنس بن مالك أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لا يحل مال امرئ مسلم إلا بطيب نفسه» سنن الدارقطنى ج ۳ ص/ ۲۶ طبع: مكتبة شامله.

۵. «عن يحيى بن عباد عن أنس عن أبي طلحة: أنه قال يا نبى الله! إنى أشتري خمرا لأيتام فى حجرى قال أهرق الخمر و اكسر الدنان» سنن ترمذى طبع: شامله، ج ۳ ص/ ۵۸۸.

٦. «عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: إِذَا وَجَدْتُمْ الرَّجُلَ قَدْ غَلَّ فَأَحْرِقُوا مَتَاعَهُ وَأَصْرِبُوهُ» السنن الكبرى للبيهقي طبع: مكتبته شامله، ج/ ٩ ص/ ١٠٢.

٧. «عن صفية بنت أبي عبيد قالت: وجد عمر في بيت رويشد الثقفي خمرا، فحرق بيته و قال: ما اسمك؟ قال: رويشد قال: بل أنت فويسق» كنز العمال في سنن الاقوال والافعال طبع: مكتبته شامله، ج/ ٥ ص/ ٤٩٩.

٨. «عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ: مَرَّ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَلَى حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةَ وَهُوَ يَبِيعُ زَبِيحًا لَهُ بِالسُّوقِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): إِمَّا أَنْ تَزِيدَ فِي السَّعْرِ وَإِمَّا أَنْ تَرْفَعَ مِنْ سَوْقِنَا.» السنن الكبرى للبيهقي طبع: مكتبته شامله، ج/ ٦ ص/ ٢٩.

٩. «أَنَّ مَعْنَى التَّعْزِيرِ بِأَخْذِ الْمَالِ عَلَى الْقَوْلِ بِهِ إِمْسَاكَ شَيْءٍ مِنْ مَالِهِ عِنْدَ مُدَّةٍ لِيَنْزَجَرَ ثُمَّ يَعِيدَهُ الْحَاكِمُ إِلَيْهِ لَا أَنْ يَأْخُذَهُ الْحَاكِمُ لِنَفْسِهِ أَوْ لِبَيْتِ الْمَالِ كَمَا يَتَوَهَّمُهُ الظَّلْمَةُ إِذْ لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَخْذُ مَالٍ أَحَدٍ بِغَيْرِ سَبَبٍ شَرْعِيٍّ - وَفِي الْمُجْتَبَى لَمْ يَذْكُرْ كَيْفِيَّةَ الْأَخْذِ وَارَى أَنْ يَأْخُذَهَا فَيَمْسُكَهَا فَإِنْ أَيْسَ مِنْ تَوْبَتِهِ يَصْرِفُهَا إِلَى مَا يَرَى - وَفِي شَرْحِ الْأَثَارِ التَّعْزِيرُ بِالْمَالِ كَانَ فِي ابْتِدَاءِ الْإِسْلَامِ ثُمَّ نُسِخَ وَالْحَاصِلُ أَنَّ الْمَذْهَبَ عَدَمُ التَّعْزِيرِ بِأَخْذِ الْمَالِ» البحر الرائق طبع: مكتبته حقانيه ج/ ٥ ص/ ٦٨.

١٠. «لا بأخذ مال في المذهب، قال في الفتح: وعن أبي يوسف يجوز التعزير للسلطان بأخذ المال و عندهما و باقى الأئمة لا يجوز اه و مثله في المعراج وظاهره أن ذلك رواية ضعيفة عن أبي يوسف قال في الشرنبلالية: و لا يفتى بهذا لما فيه من تسليط الظلمة على أخذ مال الناس فيأكلونه - وأفاد في البزازية أن معنى التعزير بأخذ المال على القول به إمساك شيء من ماله عند مدة لينزجر ثم يعيده الحاكم إليه لا أن يأخذه الحاكم لنفسه أو لبيت المال كما يتوهمه الظلمة إذ لا يجوز لأحد من المسلمين أخذ مال أحد بغير سبب شرعي - وفي المجتبى لم يذكر كيفية الأخذ ورأى أن يأخذها فيمسكها فإن أيس من توبته يصرفها إلى ما يرى وفي شرح الآثار التعزير بالمال كان في ابتداء الإسلام ثم نسخ - والحاصل أن المذهب عدم التعزير بأخذ المال» حاشية ابن عابدين طبع: مطبعة عثمانية ج/ ٣ ص/ ٢٤٦.

١١. «و في البحر و لا يكون التعزير بأخذ المال من الجاني في المذهب لكن في الخلاصة سمعت عن ثقة أن التعزير بأخذ المال إن رأى القاضى ذلك أو الوالى جاز و من جملة ذلك رجل لا يحضر الجماعة يجوز تعزيره بأخذ المال و لم يذكر كيفية الأخذ ورأى أن يؤخذ فيمسك مدة للزجر ثم يعيده لا أن يأخذه لنفسه أو لبيت المال فإن أيس من توبته يصرف إلى ما يرى» مجمع الانهر شرح ملتقى الابحر طبع: مكتبته مشكاة ج/ ٢ ص/ ٣٧١.

١٢. «و عَنْ أَبِي يُوسُفَ: يَجُوزُ التَّعْزِيرُ لِلسُّلْطَانِ بِأَخْذِ الْمَالِ، وَ عِنْدَهُمَا وَ بَاقِيَ الْأَئِمَّةِ الثَّلَاثَةِ لَا يَجُوزُ.» فتح القدير طبع: مكتبته حقانيه ج/ ٥ ص/ ١١٢-١١٣.

١٣. وَ مَعْنَى التَّعْزِيرِ بِأَخْذِ الْمَالِ عَلَى الْقَوْلِ بِهِ إِمْسَاكَ شَيْءٍ مِنْ مَالِهِ عِنْدَهُ مُدَّةً لِيَنْزَجَرَ ثُمَّ يَعِيدَهُ الْحَاكِمُ إِلَيْهِ لَا أَنْ يَأْخُذَهُ الْحَاكِمُ لِنَفْسِهِ أَوْ لِبَيْتِ الْمَالِ كَمَا يَتَوَهَّمُهُ الظَّلْمَةُ إِذْ لَا يَجُوزُ لِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَخْذُ مَالٍ أَحَدٍ بِغَيْرِ سَبَبٍ شَرْعِيٍّ كَذَا فِي الْبَحْرِ الرَّائِقِ { الفتاوى الهندية طبع: مكتبته حقانيه ج/ ٢ ص/ ١٦٧.

١٤. قال المصنف (رحمة الله) سمعت من ثقة أن التعزير بأخذ المال إن رأى القاضى أو الولى جاز ومن جملة ذلك رجل لا يحضر الجماعة يجوز تعزيره بأخذ المال { لسان الحكام طبع: البابى الحلبي - قاهره ج/ ١ ص/ ٤٠١.

١٥. الْمُحْتَسِبُ إِذَا نَهَى قَطَّانًا عَنْ وَضْعِ الْقُطْنِ عَلَى طَرِيقِ الْعَامَّةِ فَلَمْ يَمْتَنِعْ فَأَوْقَدَ الْمُحْتَسِبُ النَّارَ فِي قُطْنِهِ وَأَحْرَقَهُ يَضْمَنُ إِلَّا إِذَا عَلِمَ فَسَادًا فِي ذَلِكَ وَرَأَى الْمَصْلَحَةَ فِي إِحْرَاقِهِ فَلَا يَضْمَنُ { الفتاوى الهندية ج/ ٥ ص/ ٣٧٤ طبع: مكتبته حقانيه.

١٦. التعزير بالمال: لا يجوز التعزير بأخذ المال في الراجح عند الأئمة (لما فيه من تسليط الظلمة على أخذ مال الناس، فيأكلونه. الفقه الاسلامى و ادلته طبع: مكتبته حقانيه ج/ ٦ ص/ ١٨٩.

١٧. الْأَصْلُ فِي مَذْهَبِ أَبِي حَنِيفَةَ: أَنَّ التَّعْزِيرَ بِأَخْذِ الْمَالِ غَيْرُ جَائِزٍ، فَأَبُو حَنِيفَةَ وَ مُحَمَّدٌ لَا يَجِيزَانِهِ، بَلْ إِنَّ مُحَمَّدًا لَمْ يَذْكُرْهُ فِي كِتَابٍ مِنْ كُتُبِهِ. أَمَّا أَبُو يُوسُفَ فَقَدْ رَوَى عَنْهُ: أَنَّ التَّعْزِيرَ بِأَخْذِ الْمَالِ مِنَ الْجَانِي جَائِزٌ إِنْ رُبِثَ فِيهِ مَصْلَحَةٌ. { الموسوعة الفقهية طبع: مكتبته حقانيه ج/ ١٢ ص/ ٢٧١.

۱۸. همچنان در فتاویٰ فریدیہ کہ یکی از معتبرترین فتاویٰ است نیز در پاسخ بہ یک پرسش مشابہ چنین آمدہ است: «تعزیر باخذ المال منسوخ ہے { یعنی ظاہر المذہب میں } اور جس نے جواز پر قول کیا ہے تو اس کے نزدیک اس کا طریقہ یہ ہے کہ مجرم سے مال لیا جائے اور محفوظ رکھا جائے اس کے بعد اگر یہ مجرم اپنی جرم سے واپس ہوا تو واپس دیا جائے گا، ورنہ حاکم اپنی صوابدید کی مطابق صرف کرے گا، فی الدرالمختار: (لا بأخذ مال فی المذہب) بحر و فیہ عن البزازیة و قيل يجوز و معناه أن یمسکہ مدة لینزجر ثم یعیدہ لہ فإن أیس من توبتہ صرفہ إلی ما یری۔ قال العلامة الشامی (۳/ ۲۴۷) والحاصل أن المذہب عدم التعزیر بأخذ المال۔ و یؤیدہ ما روی مرفوعاً لا یحل مال امرئ مسلم إلا بطیب نفسه {۔ فتاویٰ فریدیہ طبع: زروبی ج/ ۶ ص/ ۵۰۴

۱۹. در فتاویٰ حقانیہ نیز در این مورد چنین آمدہ است: « د مالی جرمانی مسئلہ د فقہاوو تر منخ اختلافی دہ - د احنافو پہ اصل مذہب کی پہ چا باندی مالی جرمانی لگول صحیح نہ دی خکہ چہ د ہیخ یوہ مسلمان مال د ہغہ خوبنی پرتہ اخیستل جائز نہ دی۔ لحدیث لا یحل مال امرئ مسلم إلا بطیب نفسه { فتاویٰ حقانیہ طبع: جدید کتب خانہ ج/ دویم ص/ ۱۴۵۔

۲۰. همچنان در بدرالفتاویٰ نیز در پاسخ بہ تعزیر تارک الجماعة چنین آمدہ است: (پہ معین القضاہ و المفتیین ص ۷۰) کی د فتاویٰ بزازیہ او فتاویٰ انقرویہ پہ حوالہ راغلی دی: من لا یحضر الجماعة یجوز تعزیرہ باخذ المال، چونکہ تعزیر بالمال پہ ابتداء د اسلام کی و بیا منسوخ شوی دی او مذہب ہم ہمداد مگر پہ طریقہ د حبس د مال، نو تعزیر د دغہ شخص مفوض دی رأی د حاکم تہ او یا رأی د ہغہ چاتہ چی دغہ کار لپارہ معین شوی وی لکہ حکم د اکثر و تعزیراتو چی ہم دغہ دی۔ پہ { فتاویٰ تاتارخانیہ ج/ ۵ ص/ ۱۳۸ کی راغلی دی: و فی نصاب الاحتساب الفرق بین الحد و التعزیر من وجوہ احدھا ان الحد مقدر و التعزیر مفوض الی رأی الامام [بدرالفتاویٰ طبع: مکتبۃ النور - پشاور ج/ ۳ ص/ ۱۲-۱۳۔

۲۱. همچنان در کفایت المفتی نیز در این خصوص چنین آمدہ است: { مالی جرمانہ ناجائز ہے اور امام ابو یوسف سے جو تعزیر بالمال کے جواز کی روایت ہے اس کا مطلب یہ ہے کہ کچھ مدت کے لے اس کا مال روک لیا جائے اور جب انزجار کے امید ہو جائے تو اس کا مال واپس کر دیا جائے یہ شخص ظالم اور فاسق ہیے کہ لوگوں کا مال کھاتا ہے - و همچنان در پاسخ بہ سوال دیگر صاحب کفایت المفتی چنین فرمودہ اند: جرمانہ کرنے کا قاضی کو حق نہیں ہے { کفایت المفتی طبع: دارالاشاعہ۔ کراچی ج/ ۲ ص/ ۲۰۸-۲۰۷۔

۲۲. و در فتاویٰ قاسمیہ نیز در پاسخ بہ یک پرسش مشابہ چنین آمدہ است: «سوالنامہ میں واقعہ میں زید سے گاؤں کی پنچایت نے جو پچاس ہزار روپے بطور جرمانیہ وصول کے ہیں، شرعاً وصول کرنا جائز نہیں ہے لہذا اس پیسوں کو مسجد، مدرسہ یا گاؤں کی غریب بچیوں کی شادی میں خرچ کرنا جائز نہیں ہوگا، بلکہ زید ہی کو واپس کر دینا لازم ہوگا۔ قال فی الدر: لا بأخذ المال فی المذہب» فتاویٰ قاسمیہ طبع: مکتبہ اشرف دیوبند الہند ج/ ۱۷ ص/ ۱۵۹۔

واللہ أعلم وعلمہ أتم

راقم الحروف "محمد عارف مصلح"

کارکردها و گزارش ها

خبرنگار مجله

د ارشاد، حج او اوقافو د عرفان او دیني اماکنو مرستیال ددې وزارت له بیلا بیلو څانگو څخه لېدنه وکړه

۲۲ ربیع الاول ۱۴۴۴ هـ. ق/ ۲۶ میزان ۱۴۰۱ هـ. ش.

د کارونو د ښه انسجام او پر وخت د ترسره کولو په موخه د ارشاد، حج او اوقافو د عرفان او دیني اماکنو مرستیال شیخ عزیزالرحمن «منصور» د عرفان او دیني اماکنو، ارشاد او جوماتونو د چارو انسجام، د اعتدال، د اوقافو، حسینیو او د احتساب ریاستونو څخه لیدنه وکړه، ښاغلي منصور د هر ریاست له رئیسانو او کارمندانو سره د کار په اړه خبرې وکړې او هر یو ته یې د خپلو دندو په اړه سپارښتنې وکړې. نوموړي زیاته کړه چې د جوړ شوي پلان، طرزالعمل او مقرراتو له مخې ټول کارونه باید ترتیب او تنظیم شي. د ټولو ادارو له مسوولینو څخه یې په جدي توګه غوښتنه وکړه، چې خپلو کارونو ته پراخ رسیدګي وکړي. په پای کې نوموړي ټینګار وکړ چې له مراجعه کوونکو سره باید ښه چلند وشي او د هغوی کارونه پر وخت ترسره شي، د غفلت په صورت کې به د مکافاتو او مجازاتو اصول په جدي توګه په پام کې نیول کېږي.

ریاست دفتر

- (۵) مصوبه ی کابینه امارت اسلامی، (۱) فرمان و (۸) احکام در ماه میزان سال ۱۴۰۱ هـ ش به این وزارت واصل و بعد از ملاحظه شد مقام محترم وزارت غرض اجراءات بعدی به بخش های ذیربط تکثیر گردیده است.
- ترتیب (۲) شماره پیشنهاد و ارسال آن به مقام عالی ریاست الوزراء.
- (۴۰۰) شماره پیشنهاد داخلی ریاست های مربوطه بعد از حکم مقام محترم وزارت در کتاب پیشنهادات داخلی وزارت ثبت گردیده است.
- ترتیب و تحریر احکام (۱۵۰۰) شماره مکتوب واصله ادارات، عرایض مراجعین و اسناد ریاست های مرکزی وزارت.
- اخذ و تسلیمی (۱۰۰۰) شماره مکتوب واصله از وزارت خانه ها و ادارات مستقل امارت اسلامی افغانستان و اخذ حکم مقام محترم وزارت و ارسال آنها به ریاست های مربوط غرض اجراءات بعدی.
- (۵۳۵) شماره مکتوب از طریق پوسته خانه به مراجع ذیربط ارسال گردیده است.
- ترتیب و تنظیم ملاقات (۲۵۰) تن از مراجعین بامقام محترم وزارت صورت گرفت.
- طی مراحل و تسلیمی (۳۸۰) قطعه عریضه مراجعین بعد از حکم مقام محترم وزارت.
- اجراءات در مورد ترتیب، تنظیم و تحریر (۶) قطعه اسناد غرض صدور و اعاده (۷) جلد پاسپورت برای کارمندان وزارت.
- همکاری در قسمت اخذ پاسپورت برای قاریانی که جهت مسابقه تلاوت قرآن کریم به نمایندگی از افغانستان در سی و نهمین دوره مسابقات قرآنی به کشور ایران معرفی گردیده اند.

ریاست حج

اخذ گزارش پروسه حج از تمام ولایات، توحید و ارسال آن به ریاست نظارت و ارزیابی.

جمع آوری ارقام حجاج تنظیم شده (۳۴) ولایت بابت سال ۱۴۰۱ هـ ش. تنظیم اسناد متقاضیان حج باقی مانده و انتقال شان به سال ۱۴۴۴ هجری قمری به شکل ناحیه وار در کارتن های مخصوص.

طی مراحل اسناد (۵۶) تن حجاج معذرتی جهت استرداد پول شان. ترتیب جداول (۲۰۷۲) تن حجاج سال ۱۴۴۳ هـ ق جهت توزیع پول باقیمانده شان که پرداخت گردیده. ترتیب و تنظیم جدول حجاج ولایات به سال ۱۴۴۴ هجری قمری وارسال آن به ریاست محترم اداری و مالی غرض توزیع (۳۸/۵۱۵) دالر اضافی به حجاج ولایات. تثبیت کمبودات حجاج ولایات به سال ۱۴۴۴ در بعضی ولسوالی ها که در مجموع به (۱۹۹۶) نفر در سال ۱۴۴۴ بالغ می گردد.

ترتیب و تنظیم آویز های بانکی قسط اول و دوم حجاج سال (۱۴۴۳) به شکل زون وار در جاهای مناسب. ترتیب و تنظیم جدول نیازمندی های پروسه حج سال ۱۴۴۴ هـ ق. تهیه و ترتیب پیشنهاد هیئت موجودی دیپوها و نیاز سنجی پروسه سال ۱۴۴۴ هـ ق. تهیه پیشنهاد جهت رفع عارضه دو حلقه چاه آب مجتمع حجاج. تهیه و ترتیب پیشنهاد جهت اخذ منظوری مقام محترم برای فعال سازی انترنت.

ریاست ارشاد و انسجام امور مساجد

تهیه و ترتیب خطبه های جمعه:

- ترتیب خطبه نماز های جمعه تحت عناوین (۱- اهمیت تامین صلح و اصلاح در بین مردم از نظر اسلام، فضائل و احکام بجا آوردن عمره، ۲- میلاد با سعادت سرور کائنات حضرت محمد ﷺ، ۳- اهمیت و ضرورت اخوت و همکاری بین مسلمانان به ویژه در بین همسایه گان، ۴- گناهان کبیره و اجتناب از آن).
- تهیه یک عنوان مقاله تحت عنوان (گناهان کبیره و انواع آن).
- تعیین و تثبیت جهت قبله یک محراب مسجد در محوطه ناحیه ۱۷ ریاست شاروالی.

ارشاد و تبلیغ در دومسجد توسط اعضای آمریت ارشاد و دعوت:

- ارشاد و دعوت پیرامون: (میلاد با سعادت رسول اکرم ﷺ) ناحیه ۱۰ در مسجد حضرت یوسف، اهمیت و ضرورت اخوت و همکاری بین مسلمانان به ویژه همسایگان) ناحیه ۴ در مسجد کلوله پشته.
- درس ارشادی پیرامون (فرائض وضو، سنت های وضو و آداب وضو و انجام اعمال نیک و غیره) همه روزه در مسجد ریاست مساجد برای کارمندان و کارکنان ریاست های شش گانه مربوط وزارت. باز نگری فلم آموزشی حج به دو زبان ملی کشور (پشتو و دری).

تدویر شورای امامان و خطبای نواحی شهر کابل:

❖ تدویر شورای علماء و امامان مساجد ناحیه هفدهم، اعم از امامان اهل تشیع و تسنن در مقر آمریت حوزه متذکره.

❖ تامین امنیت مخصوص به مساجد، تغییر و تبدیل امامان مساجد، معافیت برق مساجد، پاکی و صفایی محیط زیست.

❖ معلومات دقیق در مورد (۸۳) محراب مساجد مرکز و به تعداد (۲۸۵) محراب مساجد ولایات در دیتابیس ریاست و آبدیت معلومات (۱۰۹۱) محراب مساجد رسمی مرکز ثبت و راجستر گردید.

ریاست اوقاف

- ۱- تجدید کرایه و طی مراحل (۳۵) قطعه قرارداد های ساحات اوقافی مرکز ثبت دفتر گردید.
- ۲- بررسی، کنترل و طی مراحل (۲۳) قطعه قرار داد های ولایات.

- ۳- جمع آوری مبلغ (۱۸۹۴۸۴۱۷) افغانی ساحات اوقافی مرکز و ولایات.
- ۴- اعزام هیئت غرض ایجاد ساحات تجارتی در ولایت پکتیا و ننگرهار .
- ۵- تعقیب عواید باقیمانده سالهای گذشته نواحی شهر کابل و ولایات به همکاری ارگانهای ذیربط و حصول باقیداری مبلغ (۱۲۳۸۲۷۴) افغانی.
- ۶- کنترل و نظارت از ملکیت های اوقافی و مزارات نواحی شهر کابل به صورت متداوم.

ریاست تدقیق و مطالعات علوم اسلامی

فعالیت های عمده ریاست از تاریخ ۲۵ محرم الحرام الی ۲۶/ صفرالمظفر سال ۱۴۴۴هـ. ق مطابق به ۱ سنبله الی ۳۱ سنبله سال ۱۴۰۱هـ. ش

- تدویر جلسات اداری، علمی و پیگیری هدایات و رهنمود های مقام محترم وزارت.
- تدویر ورکشاپ سه روزه تحت عنوان (روش نوین پژوهش) برای (۴۰) تن از کارمندان این ریاست.
- تحریر مقاله ای علمی تحت عنوان (جایگاه محیط زیست از منظر اسلام).
- تصحیح مقالات ذیل برای مجله پیام حق:
- تعاون و همیاری برای نیازمندان (اهمیت کار از دیدگاه شریعت) (حجاب زن مسلمان و جامعه شناسی اسلامی)

آمریت دیپارتمنت مطالعات تاریخ اسلام:

- تحریر قسمت دوم مقاله علمی تحت عنوان (آثار سوء اعتیاد به مواد مخدر).
- تحریر مقاله ای تحت عنوان (بررسی دلایل حرمت مواد مخدر در شریعت اسلامی) و مقاله (اطاعت اولیای امور).
- جمع آوری احادیث از مکتبه شامله برای تحریر مقاله ای (د لاری حقوق او آداب).

آمریت دیپارتمنت معارف و فرهنگ اسلامی:

- تحریر مقاله ای علمی تحت عنوان (مخدره توکی او دهغو بدې اغیزی).
- تحریر مقاله ای تحت عنوان (راستی و صداقت از منظر اسلام).
- ترجمه کتاب (معالم مكة المكرمة) .

آمریت دیپارتمنت علوم اسلامی و تطبیق آن با علوم ساینس:

- تصحیح مقاله علمی تحت عنوان (د امر بالمعروف او نهی عن المنکر ارزښت او فضیلت).
- تحریر مقاله ای تحت عناوین (اعتیاد و آثار سوء مواد مخدر) (اصول و معیار های اعجاز علمی قرآن کریم).

آمریت دیپارتمنت تدقیق اصول دین:

- تحریر مقالات علمی تحت عناوین (استعمال، اضرار و تحریم مواد مخدر) (اخلاق و اوصاف دعوتگر)، (احوال معاذ بن جبل)، (محیط زیست و جایگاه آن در اسلام) و (مسؤولیت مؤمن در قبال مؤمن از دیدگاه اسلام) قسمت دوم.

آمریت دیپارتمنت مطالعات حقوق اسلامی زن:

- تحریر مقالات علمی تحت عناوین (د مخدره موادو بیان د شریعت په رڼا کی)، (مکر و نیرنگ زنان در اسلام)، (آزمایش انسان در قبر) و (نظافت و پاکی محیط زیست در اسلام).

آمریت دیپارتمنت عقیده و فلسفه:

- تحریر مقالات علمی تحت عناوین (جایگاه امر به معروف و نهی از منکر)، (اعتیاد و مواد مخدر) و (اعتیاد و اثرات منفی آن در جامعه).

ریاست مجمع علمی

- الف- بخش تهیه و صدور فتاوی و ابراز نظرهای شرعی واصله از اشخاص و افراد و مراجع بیرونی و خارج از وزارت، از طریق آمریت افتاء و مفتیان کرام که به اصدار بالغ گردیده است (۱۲) فتوا.

ب- بخش بررسی و تطبیق قرآنکریم خطاطی شده، تفاسیر، کتب و رسایل دینی و مضامین از جمله (۶) عنوان ابراز نظر (۵) عنوان مضامین دینی که جمعاً (۱۱) عنوان می شود از طریق آمريت تحليل و توسعه علمی و کارشناسان صورت گرفته.

رياست احتساب

- مطابق پلان مطروحه سال مالی ۱۴۰۱ ریاست احتساب به همکاری کمیته مبلغین سیار در مرکز و مدیران عمومی احتساب در ولایات در مطابقت با لایحه وظایف (۷۵) مورد موعظه های حسنه پیرامون موضوعات مختلف دینی، اجتماعی، اخلاقی و غیره از طریق منابر مساجد، محافل، اجتماعات دینی و رسانه های صوتی و تصویری و صفحات اجتماعی غرض بلند بردن سطح آگاهی دینی مردم توسط کمیته مبلغین سیار در مرکز و مدیران عمومی در ولایات به اجرا گذاشته شده است.
- مطابق پلان تعیین شده برای سال مالی ۱۴۰۱ تثبیت و تشخیص منکرات در مرکز و ولایات به همکاری ارگانهای ذیربط (۶) مورد که بعداز تشخیص با موعظه حسنه جهت کاهش و جلوگیری آن اقدام صورت گرفت.
- اشتراک مدیران عمومی احتساب در رسانه های صوتی و تصویری ۹ مورد و بحث راجع به موضوعات مختلف دینی اجتماعی و اخلاقی جهت آگاهی مردم.
- ترتیب مسوده بروشور یک عنوان حرمت سود و پیامد های منفی آن در اجتماع از دیدگاه دین مقدس اسلام.
- معرفی علمای این اداره به مساجد مختلف شهر کابل غرض و عظ و بیان برای نماز گزاران.

د عرفان او ديني اماکنو د چارو رياست

- ۱- له منکراتو سره د مبارزې د کمیسیون لخوا د یو تعداد خاناقاوو څخه لیدنه ترسره کیدل.
- ۲- د جوماتونو د امامانو د آزموینې په پروسه کې برخه اخیستل.
- ۳- د پلورل شویو اجناسو د لیدنې په کمېټه کې گډون کول.
- ۴- د اوقافي ځمکو دکرایې د تشخیص او تعیین په کمېټه کې برخه اخیستل.
- ۵- د پنځو (۵) اوقافي ځایونو د تشخیص او تعیین په کمېټه کې برخه اخیستل.
- ۶- د مرشد نوراني د خانقا د اوبو او برق له مصرف څخه نظارت.

رياست تعليمات ديني و تدريس ائمه

- ۱- بر اساس مفاد پروتوکول عقد شده میان وزارت ارشاد، حج و اوقاف و مؤسسه مرکز تعلیمی و تربیوی فلاح، این مرکز علاوه بر اینکه در راستای تعلیم و تربیه اسلامی اطفال و نوجوانان عزیزمان در افغانستان به طور رایگان فعالیت دارد، در بخش ارائه خدمات صحی به خصوص ختنه رایگان اطفال نیز همه ساله فعالیت داشته که خوشبختانه امسال نیز به تعداد (۲۱۰۲) تن از اطفال این کشور در کابل و ولایات بلخ و پروان، توسط دوکتوران باتجربه کشور دوست ترکیه، باتکنالوژی پیشرفته و صحی امروزی به همکاری وزارت محترم صحت عامه ختنه گردیدند.
- ۲- اخذ امتحان چانس دوم از دو تن محصلین انستیتوت تدريس ائمه از مضمون شرح عقیده الطحاویه و فن الخطابه.
- ۳- نظارت ازچگونگی روند فعالیت مدارس و دارالحفاظ های خصوصی ولسوالی زرمت ولایت پکتیا توسط مدیر تعلیمات دینی و تدريس ائمه آنولا و ارایه گزارش به ریاست.
- ۴- اصدار جواز فعالیت برای (۸) باب مدرسه در مرکز و ولایات.
- ۵- نظارت از امتحانات (۱۵۸) تن از شاگردان بخشهای مختلف علوم دینی مربوط به پنج نمایندگی مدارس انائیه الفلاح واقع ناحیه (۸).
- ۶- نظارت از چگونگی فعالیت های مدارس انائیه ارشاد القرآن، الفلاح، المحصنات، صلح و ادب و ابوبکر صدیق ؓ واقع ناحیه (۸) شهر کابل.
- ۷- طی مراحل (۱۳۳) قطعه تصدیقنامه فارغان بخش های مختلف علوم دینی مدرسه بی بی خدیجه الکبری

مربوط ولایت کاپیسا.

- ۸- وصول گزارش از (۸) باب مدرسه مرکز (نواحی شهرکابل) و از مدیریت تعلیمات دینی و تدریب ائمه ولایت پکتیا پیرامون اجراءات شان در مورد حفظ محیط زیست و اضرار استعمال و کشت مواد مخدر از دیدگاه اسلام به این اداره.
- ۹- وصول گزارش از کار کردها و چگونگی فعالیت های مدارس و دارالحفاظ های خصوصی راجستر شده مرکز نواحی شهر کابل به این ریاست.

ریاست حسینیہ ها

- ارسال خطبه ها در مورد: (اخوت و همکاری بین مسلمانان به ویژه در بین همسایه گان) (میلاد باسعادت سرورکائینات حضرت محمد مصطفی ﷺ) (فضائل و احکام بجا آوردن عمره) به (۲۲۳) مساجد، حسینیہ ها، جماعت خانه ها و مصلای مرکز.
- ارسال مکاتیب متحد المال در رابطه به ارزش اعانه و کمک از دیدگاه دین مقدس اسلام در ۲۶ ولایت کشور.
- ارسال مکاتیب متحد المال در رابطه به محو بی سوادی و آگاهی دهی به مردم در ۲۶ ولایت کشور.
- اصدار (۵) قطعه مکتوب به شرکت برشنا پیرامون صرفیه برق برای (۵) محراب مسجد.

ریاست امور قراء

- ۱- طی مراحل (۲۰) قطعه جواز حلقات حفظ و تجوید قرآنکریم.
- ۲- تمديد (۲۵) قطعه جواز فعالیت حلقات ثبت و راجستر شده اینریاست.
- ۳- جمع آوری شهرت (۶۹۵) تن فارغان اناث و ذکور از بخش مکمل حفظ قرآنکریم غرض اخذ امتحان و شمولیت در چهارمین دور محفل فراغت.
- ۴- منظوری طرزالعمل های مدیریت ها و آمریت معهد عالی قراءات توسط مقام وزارت.
- ۵- تصویب پلان یازده همین دور مسابقه سرتاسری حفظ قرآنکریم توسط کمیسیون موظف مقام وزارت.
- ۶- کنترل و بررسی از روند فاتحه خوانی (۴) محراب مسجد (۳) نواحی شهر کابل توسط نگرانها.
- ۷- اخذ امتحان بیست فیصدی از محصلین صنوف (۱۳ و ۱۴) انسیتوت معهد عالی قراءات.

ریاست نظارت و ارزیابی

- ارسال مکتوب به تمام ادارات ذیربط جهت مطالبه گزارش ماه میزان غرض توحید و تحلیل آن به رویت پلان منظور شده سال جاری.
- تدویر جلسه اداری این ریاست غرض نهایی سازی طرزالعمل کاری.
- اصدار مکتوب به ریاست اداری و مالی جهت تهیه نیازمندی های این ریاست.

ریاست پروژه ها و برنامه

- مراقبت از کار آهن پوش مقر وزارت، ریاست حج و تفتیش داخلی و هدايات لازم به شرکت.
- مراقبت از سایه بان فلزی برای وسایط مقام محترم وزارت و ارسال آن به آمریت تهیه و تدارکات.
- برآورد ابتدایی سقف تشناب ها و جای وضو خانه مقرر وزارت.
- سروی سایه بان ورکشاپ ترمیم وسایط مربوطه وزارت.
- نصب سایه بان جنراتور ریاست محترم تدریب ائمه.
- تهیه و نصب فرش دفاتر ریاست ها و انسیتوت تدریب ائمه.
- بازدید و مراقبت از پروژه ترمیماتی مسجد شریف مدنی واقع ناحیه ۱۲ شهرکابل جهت برآورد ثانی.
- تقاضای برآورد و تسلیمی مساجدیکه از طریق وزارت محترم شهرسازی و اراضی و اداره انکشاف ملی اعمار گردیده.

➤ شمولیت (۵۰) پروژه اعمار ترمیمات مساجد طی مکاتیب و درخواست های جداگانه در پلان های آینده.

ریاست اعتدال

- ✓ تالیف و نشر (۱) کتاب (۲) رساله و (۱۲) مقاله راجع به اعتدال.
- ✓ ارائه کردن (۴۸) موعظه دینی از طریق رادیو تلویزیون جهت تنویر اذهان عامه مردم و جلوگیری از افراط و تفریط در بخش های مختلف زندگی.
- ✓ تدویر (۸) سیمینار اعتدالی- آموزشی برای (۲۴۰۰) تن از مجاهدین قول اردو های (۳۱۳) مرکزی، (۲۰۹) الفتح، (۲۱۷) عمری، (۲۰۵) البدر، (۲۰۱) خالد بن ولید، (۲۰۳) منصور، (۲۰۷) الفارق و (۲۱۵) عزم).
- ✓ تدویر (۱۱) سیمینار علمی- آموزشی برای (۱۱۰۰) تن از طالب العلمان مدارس (امام ابوحنیفه، دارالعلوم عربی کابل، دار الحفاظ مرکزی کابل و مدرسه محسنی) و مدارس هفت زون کشور.
- ✓ تدویر (۳) سیمینار علمی- اعتدالی برای (۴۵۰) تن از علماء وائمه مساجد زون های (جنوب، بدخشان و مرکز).
- ✓ تدویر برنامه های آموزشی در مساجد و تهیه نمودن خطبه های اعتدالی برای خطبای مساجد با هماهنگی ریاست مساجد جهت نشر اعتدال و وسطیت در جامعه.
- ✓ ارتباط و هماهنگی با ۱۲ پوهنتون ها و مراکز تحقیقی در ارتباط به تالیف پایان نامه ها و تیزس برنامه های لیسانس، ماستری و دکتورا جهت ترویج اعتدال و محو پدیده های افراط و تفریط در جامعه.
- ✓ ارتباط و هماهنگی با برخی از مؤسسات اسلامی مانند: سازمان همکاری اسلامی، بانک انکشاف اسلامی و غیره جهت جلب کمک های ایشان.

آمریت تکنالوژی

- ۱- پخش و نشر ۹ قطعه گزارش ریاست های مرکزی (۴ عنوان خبر، ۴ عنوان خطبه، ۱ قطعه اطلاعیه) و ارسال ۱ قطعه اعلان داوطلبی به مجله پیام حق و ۴ گزارش تصویری در وب سایت.
- ۲- فعال سازی دو باره ی اینترنت مجتمع حجاج و تعمیر ریاست ارشاد و انسجام امور مساجد به مقدار (۱۵mb) و ایجاد ۳۰ یوزر جدید اینترنت برای کارمندان تعمیرهای متذکره.
- ۳- نصب ۲ پایه تیلیفون دیجیتال جدید در تعمیر ریاست ارشاد و انسجام مساجد و ریاست پالیسی و همچنین ترمیم پنج پورت تیلیفونهای داخلی در تعمیر ریاست حج و وصل مجدد تیلیفون سه نمره ئی در دفتر کمره های امنیتی وزارت.
- ۴- فعال سازی و انستالیشن ۷ پایه کامپیوتر در شعبات وزارت و ریاستهای مربوطه.
- ۵- از ۲ پایه سوفوز ۲ فایروال ۳ روتر و ۱ دیتابیس مانیتورینگ واریسی گردید.
- ۶- نصب ۱۵ سافت ویر به شمول انتی ویروس ها در سیستم های انستال شده.
- ۷- انتقال مصارف ۲۶ پایه تیلیفون های دیجیتال وزارت و مصرف (۴۰ ام بی) اینترنت مقر وزارت از بابت شش ماه اخیر سال ۱۴۰۰ و شش ماه سال ۱۴۰۱ و همچنان انتقال پول اینترنت های ریاست های بیرون از وزارت.
- ۸- تمدید اینترنت مجتمع حجاج به شعباتی که دور از تعمیرات اساسی مجتمع حجاج موقعیت دارند.
- ۹- رفع مشکلات کامپیوتر های مجتمع حجاج و ابراز نظر در مورد ترمیم یا داغمه شدن اجناس الکترونیکی شعبات.
- ۱۰- تشخیص نیازمندی های شعبات وزارت بابت تجهیزات الکترونیکی و کامپیوتری.
- ۱۱- تشخیص یک تعداد از پرنترها و ماشینهای فوتوکاپی وزارت به منظور ترتیب جدول ضرورت رنگها برای سال ۱۴۰۲.
- ۱۲- تشخیص رنگهای تاریخ گذشته و غیرقابل استفاده در تحویلخانه و رجعت دادن آن ها به داغمه جات.

والله اعلم
بما كنا
نعم
والله اعلم
بما كنا

فصير
١٤٣٤

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معارف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بدستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

پیام حق مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
پیام حق در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.
پیام حق در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.
پیام حق استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.
پیام حق در انتظار انتقاد های سالم پیشنهادهای سازنده و نظریات ارزنده شماست
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبین آرا و نظریات نویسندگان می باشد.

شماره های تماس و صفحات الکترونیکی:

(۰۲۰) ۲۲۱۴۲۵۱

۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰۱۷۷۶۶

payamhaq@yahoo.com

payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

د ارشاد، حج و اوقاف (وزارت) ارشاد، حج و اوقاف

کابل شهرنو، چهارراهی فیض محمد خان

چاپ، مطبعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Haff and Religious Affairs
د اطلاعاتو او عامه پوهاوي ریاست

مسجد جامع مهترلام - ولایت لغمان

دور دوم، سال بیستم

شماره هفتم (ربیع الأول) سال ۱۴۴۴ هـ ق

مطابق میزان و عقرب سال ۱۴۰۱ هـ ش